

TIM PAKEM MADDHU

Pangajhârân Bhâsa tor Sastra Madhurâ
JHÂNOR KONÈNG

 yudhistira
Anggota Ikapi

Ka'angghuy Morèd
SMP/MTs Kellas VII

1

Pangajhârân Bhâsa tor Sastra Madhurâ 1

Jhânor Konèng

Ka'angghuy Morèd SMP/MTs Kellas VII

Penulis:

Tim Pakem Maddhu

Dr. Abdul Gani, M.Pd.

Isya Sayunani, M.Pd.

Moch. Mi'rod Wiranto, S.Pd.SD., M.Pd.

A. Hamzah Fansuri Basar, S.S., M.Pd.

Editor

Dr. Moh. Hafid Effendy, M.Pd.

Desain Isi

Iman

Desain Sampul

Dede Sudiana

Edisi Pertama

Cetakan Pertama : Maret 2025

ISBN : 978-623-518-458-6

Perpustakaan Nasional - Katalog Dalam Terbitan (KDT)

Hak cipta dilindungi oleh Undang-Undang Nomor 28 Tahun 2014.

Dilarang memperbanyak/menyebarkan dalam bentuk apa pun tanpa izin tertulis dari
Penerbit.

Dhâdhâbuwân Pangangghit

Assalamu'alikum Wr.Wb.

Pamator ngonjhukkaghi rassa Sokkor ɖa' Ghustè Allah Sè Amorbhâ Jhâghât, tim pangangghit buku Pangajhârân Bhâsa Madhurâ "Jhânor Konèng" ka'ɖinto bisa èparampong. Buku ka'ɖinto èsoston akor sareng Kurikulum Merdeka Belajar tor hasèl kapotosan konsinyasi revisi EYD Bhâsa Madhurâ Taon 2004 (èjhâ'ân taon 2011), sè èbhâɖhiyahi sareng Balai Bahasa Jhâbâ Tèmor tangghâl 10 s.d. 12 Juni taon 2011 è Songennep.

Kalabân bâɖâna buku ka'ɖinto sakonè' bânnya' para trètan ghuru bisa aghuna'aghiyâ kalabân saè. Tanto bisaos tarèka ka'ɖinto ghumantong salèrana para ghuru. Ka'angghuy nyokobhi kaparlowan bâɖâna buku pangajhârân Bhâsa Madhurâ sè akor sareng Kurikulum Merdeka Belajar Bhâsa Madhurâ, tim ampon nyoson ka'angghuy kellas 7 kantos 9. Pramelâ ɖâri ka'ɖinto, ku-buku panèka ampon bisa èghuna'aghi para morèd ngabidhi SMP/MTs kellas 7 kantos kellas 9. Tanto bisaos buku ka'ɖinto ta' lopot ɖâri kakorangan. Pramela ɖâri ka'ɖinto, sombhângan pamangghi ka'angghuy sampornana èssèna buku ka'ɖinto sanget èyarebbhâ.

Tim mator sakalangkong ɖâ' sadhâjâ kanca sè ampon soddhi aparèng bhântowan pamangghi nyopprè sampornana èssèèpon. Malar moghâ sadhâjâ sè aparèng bhântowan pamangghi kèngènga ghânjhârân tor bâlessân sè langkong raja ɖari Allah Sè Maha Kobâsa. Amien.

Wassalamu'alaikum Wr. Wb.

Bogor, Maret 2025

Tim sè ngangghit

Capaian Pembelajaran Bahasa Madhura Fase D Kelas VII SMP/MTs

Peserta didik pada akhir fase D diharapkan memiliki kemampuan berbahasa daerah dengan santun dalam menggunakan *basa rinengga/lalongèt* untuk berbicara dan menyajikan gagasan sesuai *unggah-ungguh basa* atau *ondhâgghâ bhâsa*. Peserta didik mampu memahami, mengolah, dan menginterpretasi, dan menganalisis informasi berbagai jenis teks (nonfiksi dan fiksi) audiovisual dan aural dalam bentuk monolog, dialog, gelar wicara, teks deskripsi, narasi, puisi, eksplanasi dan eksposisi (*cerkak/carpan*, *cerita wayang/topèng dhâlâng*, *geguritan/puisi*, *pacelathon/dhâ-kandhâ*, *tembang macapat/tembhâng macapat*) yang beraksara latin dan/atau aksara Jawa/*carakan Madhurâ*. Peserta didik mampu menulis bahasa daerah berupa gagasan, pikiran, pandangan, arahan atau pesan tertulis untuk berbagai tujuan secara logis, kritis, kreatif menggunakan huruf latin dan Aksara Jawa/*carakan Madhurâ*, *basa rinengga/lalongèt* untuk menyajikan gagasan sesuai *unggah-ungguh basa/ondhâgghâ bhâsa*, ungkapan rasa simpati, empati, peduli, dan pendapat pro/kontra sesuai unggah-ungguh basa/tata krama dalam memberikan penghargaan secara tertulis dan menulis berdasarkan fakta, pengalaman, imajinasi dalam bentuk *gancaran/ghâncaran* dan *macapat/tembhâng Macapat*.

Tujuan Pembelajaran	Bab	Materi	Kebahasaan	Profil Pelajar Pancasila
7.1 Peserta didik mampu menganalisis teks lagu kreasi dalam bentuk audiovisual dan aural dalam bentuk monolog, dialog dan gelar wicara yang didengar. 7.2 Peserta didik mampu memahami dan mengidentifikasi informasi tentang teks lagu kreasi dari teks visual yang dibaca dan dipirsa. 7.3 Peserta didik mampu menemukan makna tersurat dan tersirat berupa pesan tentang teks lagu kreasi secara santun berdasarkan <i>ondhâghân bhâsa</i> dari teks visual yang dibaca dan dipirsa. 7.4 Peserta didik mampu menyampaikan pesan dari isi teks lagu kreasi secara lisan berbentuk monolog dan dialog logis, kritis dan kreatif. 7.5 Peserta didik mampu berdiskusi secara aktif secara aktif, kontributif, efektif, dan santun. 7.6 Peserta didik mampu mempresentasikan hasil diskusi tentang teks lagu kreasi secara aktual dan kritis. 7.7 Peserta didik mampu menulis berdasarkan fakta, pengalaman, imajinasi secara indah dan menarik dalam bentuk teks lagu kreasi menggunakan kosa kata secara kreatif.	1	Teks Lagu Kreasi	Ējhâ'ân Vokal Konsonan	• Beriman, bertakwa kepada Tuhan yang Maha Esa, dan berakhlak mulia • Mandiri • Kreatif • Bernalar kritis • Gotong royong

7.1 Peserta didik mampu memaknai pesan yang tepat dari puisi dalam bentuk audiovisual dan aural dalam bentuk monolog, dialog dan gelar wicara yang didengar. 7.2 Peserta didik mampu memahami dan mengidentifikasi informasi tentang puisi untuk menemukan makna yang tersurat dan tersirat dari teks visual yang dibaca dan dipirsa. 7.3 Peserta didik mampu menemukan makna tersurat dan tersirat berupa pesan tentang puisi secara santun berdasarkan ondhâghân bhâsa dari teks visual yang dibaca dan dipirsa. 7.4 Peserta didik mampu menelaah kosa kata yang baru/ sulit (bhâsa lalongèt) dan menyimpulkan isi puisi dari teks visual yang dibaca dan dipirsa. 7.5 Peserta didik mampu menyimpulkan isi dari teks puisi yang dibaca dan dipirsa. 7.6 Peserta didik mampu menyampaikan pesan dari isi teks puisi secara lisan berbentuk monolog dan dialog logis, kritis dan kreatif. 7.7 Peserta didik mampu menggunakan dan memaknai kosa kata baru dari teks puisi, secara lisan dan menyampaikan menggunakan lalonget sesuai ondhaghan bhasa. 7.8 Peserta didik mampu menulis dan mengembangkan kosakata baru dengan menggunakan basa rinengga/ lalongèt untuk menyajikan gagasan dalam teks puisi sesuai unggah-ungguh basa/ondhâgghâ bhâsa. 7.9 Peserta didik mampu menulis berdasarkan fakta, pengalaman, imajinasi secara indah dan menarik dalam bentuk puisi menggunakan kosa kata secara kreatif.	2	Puisi	Ter-ater	• Beriman, bertakwa kepada Tuhan yang Maha Esa, dan berakhlak mulia • Mandiri • Kreatif • Bernalar kritis • Gotong royong
7.1 Peserta didik mampu menganalisis teks topèng dhâlâng dalam bentuk audiovisual dan aural dalam bentuk monolog, dialog dan gelar wicara yang didengar. 7.2 Peserta didik mampu memahami dan mengidentifikasi informasi tentang teks topèng dhâlâng dari teks visual yang dibaca dan dipirsa. 7.3 Peserta didik mampu menemukan makna tersurat dan tersirat berupa pesan tentang teks topèng dhâlâng secara santun berdasarkan ondhâghân bhâsa dari teks visual yang dibaca dan dipirsa. 7.4 Peserta didik mampu menelaah kosa kata yang baru/ sulit (bhâsa lalongèt) dan menyimpulkan isi teks topèng dhâlâng dari teks visual yang dibaca dan dipirsa.	3	Tembhâng Macapat	Panoteng	• Beriman, bertakwa kepada Tuhan yang Maha Esa, dan berakhlak mulia • Mandiri • Kreatif • Bernalar kritis • Gotong royong

7.5 Peserta didik mampu menyampaikan pesan dari isi teks topèng dhâlâng secara lisan berbentuk monolog dan dialog logis, kritis dan kreatif. 7.6 Peserta didik mampu menulis berdasarkan fakta, pengalaman, imajinasi secara indah dan menarik dalam bentuk teks topèng dhâlâng menggunakan kosa kata secara kreatif.				
7.1 Peserta didik mampu mengidentifikasi informasi dan menganalisis isi teks tembang macapat dalam bentuk audiovisual dan aural yang didengar. 7.2 Peserta didik mampu memahami dan mengidentifikasi informasi tentang tembhâng macapat untuk menemukan makna yang tersurat dan tersirat dari teks visual yang dibaca dan dipirsa. 7.3 Peserta didik mampu menelaah kosa kata yang baru/ sulit (bhâsa lalongèt) isi tembhâng macapat dari teks visual yang dibaca dan dipirsa. 7.4 Peserta didik mampu menyimpulkan isi dari teks tembhâng yang dibaca dan dipirsa. 7.5 Peserta didik mampu menyampaikan pesan dari isi teks tembhâng macapat secara lisan berbentuk monolog dan dialog logis, kritis dan kreatif. 7.6 Peserta didik mampu memaknai kosa kata baru pada tembhâng macapat secara lisan dan menyampaikan menggunakan lalonget sesuai ondhaghan bahasa. 7.7 Peserta didik mampu mempresentasikan hasil diskusi tentang teks tembhâng macapat secara aktual dan kritis. 7.8 Peserta didik mampu menulis pesan yang terkandung dalam teks tembhâng macapat dengan menggunakan èjhâ'ân bhâsa Madhurâ untuk berbagai tujuan secara logis, kritis, dan kreatif 7.9 Peserta didik mampu menulis teks tembhâng macapat sederhana berdasarkan pengalaman pribadi dengan menggunakan kosa kata yang kreatif (lalongèt seperti okara kakanthen, oca' kèyasan dan oca' camporan) dan menggunakan ondhâgghâ bhâsa dalam teks multimoda.	4	Teks Topèng Dhâlâng	Okara Kakanthen	• Beriman, bertakwa kepada Tuhan yang Maha Esa, dan berakhlak • Mulia • Mandiri • Kreatif • Bernalar kritis • Gotong royong

7.1	Peserta didik mampu mengidentifikasi informasi teks Carakan Madhurâ dalam bentuk audiovisual dan aural yang didengar	5	Carakan Madhurâ	Bhangsalan	- Beriman, bertakwa kepada Tuhan yang Maha Esa, dan berakhlak mulia - Mandiri - Kreatif - Bernalar kritis - Gotong royong
7.2	Peserta didik mampu menganalisis teks Carakan Madhurâ dalam bentuk audiovisual dan aural yang didengar.				
7.3	Peserta didik mampu menyimpulkan isi dari teks Carakan Madhurâ yang dibaca dan dipirsa.				
7.4	Peserta didik mampu mempresentasikan hasil diskusi tentang teks Carakan Madhurâ secara aktual dan kritis.				
7.5	Peserta didik mampu menulis pesan yang terkandung dalam Carakan Madhurâ dengan menggunakan èjhâ'ân bhâsa Madhurâ untuk berbagai tujuan secara logis, kritis, dan kreatif menggunakan huruf latin.				
7.6	Peserta didik mampu menulis kata atau kalimat Carakan Madhura (aksara ghâjâng, pasangan dan pangangghuy)				
7.1	Peserta didik mampu mengidentifikasi, menganalisis informasi teks carèta ra'yat dalam bentuk audiovisual dan aural yang didengar	6	Carèta Ra'yat	Macemma Oca'	- Beriman, bertakwa kepada Tuhan yang Maha Esa, dan berakhlak mulia - Mandiri - Kreatif - Bernalar kritis - Gotong royong
7.2	Peserta didik mampu memaknai pesan yang tepat dari teks carèta ra'yat dalam bentuk audiovisual dan aural yang didengar.				
7.3	Peserta didik mampu memahami dan mengidentifikasi informasi tentang carèta ra'yat untuk menemukan makna yang tersurat dan tersirat dari teks visual yang dibaca dan dipirsa.				
7.4	Peserta didik mampu menganalisis dan menelaah kosa kata yang baru/sulit (bhâsa lalongèt) dan menyimpulkan isi carèta ra'yat dari teks visual yang dibaca dan dipirsa.				
7.5	Peserta didik mampu menyampaikan pesan dari isi teks carèta ra'yat secara lisan berbentuk monolog dan dialog logis, kritis dan kreatif.				
7.6	Peserta didik mampu menulis teks carèta ra'yat sederhana berdasarkan pengalaman pribadi dengan menggunakan kosa kata yang kreatif (lalongèt seperti okara kakanthen, oca' kèyasan dan oca' camporan) dan menggunakan ondhâgghâ bhâsa dalam teks multimoda.				

Èssèna Buku

Dhâḍhâbuwân Pangangghit iii

Capaian Pembelajaran dan Alur Tujuan Pembelajaran iv

Èssèna Buku viii

Pangajhârân 1	Paanabhân	1
	Refleksi	13
	Asesmen Sumatif 1	14
Pangajhârân 2	Puisi Kona	19
	Refleksi	32
	Asesmen Sumatif 2	33
Pangajhârân 3	Sè Saè ka Abâ'	37
	Refleksi	51
	Asesmen Sumatif 3	52
Pangajhârân 4	Lalampa'an Sè Ongghuwân	55
	Refleksi	69
	Asesmen Sumatif 4	70
Pangajhârân 5	Ngoladhi Sadhunnya	73
	Refleksi	87
	Asesmen Sumatif 5	88
Pangajhârân 6	Carèta Ra'yat	91
	Refleksi	109
	Asesmen Sumatif 6	110

Daftar Pustaka 113

Paanabhân

Paanabhân panèka kennengngan sè èndhâ.
Kennengngan panèka bhâdhi kennengngan kol-
kompolla rèng-orèng ka'angghuy maèlang rentegghâ
atè, pangghâliyân sè bhusen sareng lalampa rè-
sa'arèna. Sè biyasa èpon dâteng dâ' kennengngan
ka'dinto sakalowarga'an, sabhâlâ karabâ, sakanca'an.

Ca'-oca' Parlo:

1. Paanabhân
2. Ca'-oca' sè malarat
3. Laghu krèasi

www.heypipit.com

Pertanyaan Pemantik

1. Apa sampèyan toman mèyos dâ' kennengngan sè èndhâ? Ponapa nyamana kennengngan ghâpanèka? Asareng pasèra'an?
2. Sebbhuttaghi kennengngan sè èndhâ sè bâdâ è dâèrana sampèyan?
3. Bilâ èpon kennengngan sè èndhâ panèka rammè? Aponapa?

Tujuan Pembelajaran

1. Peserta didik mampu memahami dan mengidentifikasi informasi tentang teks lagu kreasi dari teks visual yang dibaca dan dipirsa.
2. Peserta didik mampu menganalisis teks lagu kreasi dalam bentuk audiovisual dan aural dalam bentuk monolog, dialog dan gelar wicara yang didengar secara gotong royong.
3. Peserta didik mampu menemukan makna tersurat dan tersirat berupa pesan tentang teks lagu kreasi secara santun berdasarkan ondhâghân bhâsa dari teks visual yang dibaca dan dipirsa.
4. Peserta didik mampu menyampaikan pesan dari isi teks lagu kreasi secara lisan berbentuk monolog dan dialog logis, kritis dan kreatif.
5. Peserta didik mampu mempresentasikan hasil diskusi tentang teks lagu kreasi secara aktual dan kritis.
6. Peserta didik mampu menulis berdasarkan fakta, pengalaman, imajinasi secara indah dan menarik dalam bentuk teks lagu kreasi menggunakan kosa kata secara kreatif.

A. Ngereng Meyarsa'aghi

Èyatorè pèyarsa'aghi ghurunasampèyan otabâ kancana sampèyan nalèka maosbâca'an è bâbâ panèka ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka!

Ghir Sèrèng Lombâng

Pasèsèr Lombâng panèka sala sèttong pasèsèr sè bâdâ neng Kabhupatèn Songennep, Madhurâ. Pasèsèr Lombâng panèka kennengnganna sè assrè bânnya' ka'-bhungka'an comarana sè kalontha sareng comara oðâng. Ghâris ghir sèrèngnga lanjhang tor ajhijhir bhungkana comara. Beððhina potè bhersè, aghârinna manabi è sapa arè. Ombâ'na sè bâng-tabângan aghâjâ' sareng parao. Nambâi ènðhâna pasèsèr Lombâng, bânnya' na'-kana' amaèn nompa' jhârân kènca'. Na'-kana' bâng-tabângan sambì amaèn aèng tasè', bâdâ sè amaèn ebbal, amaèn aghâbây ma'-roma'an ðâri beððhi.

Sè rabu ðâ'paanabhân ghir sèrèng Lombâng panèka salènna ðâri maghâr sarè Madhurâ jhughân bâdâ sè ðâri lowar Madhurâ, akadhi ðâri kabhupatèn laèn jhughân ðâri turis manca. Manabi wisatawan terro nginebbhâ neng ghir sèrèng bisa abhâðhi tènðâ sabâb ghi' taðâ' panginebbhân akadhi hotel. Bâkto sè palèng ènðhâ ghir sèrèng panèka bâktona asar mabâ. Sonarra arè è ponca bârâ' sè para' nyellemma sè abârna konèng tèmbehghâ, bânana langngè' sè aghâris konèng, bhiru, kalabu sareng potè sè asanðhing sareng onðem. Panèka partanðhâ cèpta'anna Allah Sè Morbhâ Jhâbât taðâ' tanðhingnganna.

Salaènna ghâpanèka sè ampon èsebbuttaghi neng attas, bâdâ jhughân sè taðâ' neng kennengngan laènna èngghi panèka neng pasèsèr Lombâng panèka bânnya' sè ajhâjhuwâl cem-macemma dhâ'ârân sokkla Dhisa Lombâng. Akaðhi rojak topa', ès dhughân, ès powan, soto ajhâm tor ðhâ'ârân laènna. Cem-macemma jhâjhânan sè bisa bhâðhi lè-ollè ðâ' kalowarga jhughân ghenna'.

Paanabhân pasèsèr Lombâng panèka è pèyara sareng maghâr sarè Lombâng sareng pamarènta Kabhupatèn Songennep. Sè ampon ngalèncèr dâ pasèsèr Lombâng pastè terro abâliyâ polè, sabâb kabâdâ'âna ngerrongngaghi.

Lalampâ'an 1

Jhâjhâl jâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Ghâncaran sè attas, aèssè ponapa?
2. Aponapa paanabhân è attas bânniya' sè ngalèncèr dâ' ka'dissa'?
3. Ponapa maksud dâri okara, "Sonarra arè è ponca bârâ' sè para' nyellemma sè abârna konèng tèm bhâghâ."
4. Pasèsèr Lombâng panèka bâdâ neng kabhupatèn ponapa?
5. Manabi sampèyan dâpa' ka ghir sèrèng Lombâng, ponapa sè èkamaèna?

Lalampâ'an 2

Èyatorè sarè oca' papaḍâna oca' dâri ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. Ghir sèrèng	4. Asanḍhing
2. Kalonta	5. Maghâr sarè
3. Ngalèncèr	

Lalampâ'an 3

Laghu krèasi Madhurâ èngghi panèka laghu Madhurâ sè aghânḍhu' nilai-nilai nasihat, bâburughân beccè' dâri orèng seppo ka pottra-potrèna, aparèng somangat ka'angghuy ajhâr nambâ èlmo pangataowan, tor aparèng pètodhu dâ' ngangoḍhâdhân. Macemma laghu krèasi panèka bânniya'. Biyasana è lampa'aghi è bâkto èn-maènan, è bâkto tèḍunga

acarèta sambì alaghuwâghi, apol-kompol sareng kalowarga è po'-compo'na. Manabi jhâman dhimèn laghu èn-maènan panèka è lampa'aghi è bâkto malem bulân pornama neng tanèyan. È bâbâ panèka laghu krèasi sè abhul-ombhul "Ollè Ollang"

Ollè Ollang

Ollè ollang, paraona alajara,
Ollè ollang, alajârâ ka Madhurâ,
Ollè ollang, mon lajâr pon è bhâbbârâ,
Ollè ollang, ngalessèr ngèn saghârâ.

Ollè ollang, pon jhâu dâri Sorbhâjâ,
Ollè ollang, ngajuwer ka tèmor dâjâ,
Ollè ollang, ngacernang, aèng pon rajâ,
Ollè-ollang, ka pèngghir sèrèng Rosbhâjâ.

Ollè ollang, orèng majâng tengnga tasè',
Ollè ollang, sèyang malem ojhân rèsè',
Ollè ollang, tadâ' ngo'ngo' rassa sakè',
Ollè ollang, bhântal ombâ' palè'palè'.

B. Ngereng Maos

Èyatorè maos patètè bâcâ'an è bâbâ panèka ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka!

Paanabhân neng Ghili Ghenting

Ghir Sèrèng Sembilan sè engghunna bâdâ neng Ghili Ghenting Songennep, tamaso' paanabhân sè èndhâ kalabân ghir sèrèngnga. Bânnya' maghâr sarè Madhurâ, lowar Madhurâ jhughân dâri manca sè akalènjâr dâ' ka'ḍissa'. Sanaossa engghunna bâdâ neng polo Ghili Ghenting, sè kodhu nyabbhrang nètènè parao abitdhâ korang langkong saejjhâm saparapat, nangèng bânnya' sè terro onènga dâ' ka'ḍissa'.

Pokol 06.00 WIB, Kutwa sakanca'an dâri SMP Santosa mangkat dâri sakola'an dâlem lalampun "Tadabbur Alam." Sè èseppowè sareng Pak Herman. Parjhâlânan dâ' Songennep panèka langkong korang saejjhâm. Kutwa sakanca'an nètènè bis mini sè osso'na lèma bellâs orèng. Sabellunna mangkat sadhâjâ adu'a sè è seppowè sareng Pa' Herman. Dâlem parjhâlânan na'-kana' anyanyi areng-bhâreng. Dâri laghu dangdut kantos laghu krèasi Madhurâ. Panèka sè paleng rammè è bâkto anyanyi ollè ollang sareng tanḍu' majâng. Bâkto saejjhâm ta' èghârâssa, è temmo ḍâpa' ka Dhisa Tanjhung Sarongghi.

Saamponna toron dâri bis mini, èterrossaghi aghântè tatompâ'an laèn, èngghi panèka parao sè rajâ sè nojjhuwâ dâ' Polo Ghili Ghenting. Bhuto bâkto saejjhâm satènga sè ḍâpa'a dâ' kennengngan ghir Sèrèng Sembilan ka'ḍissa. Dâri bhungana na'-kana' dâlem parjhâlânan anyanyi laghu madhurâ ollè ollang bân tanḍu' majâng kalabân èli-bâli. Dhâddhi parjhâlânan ta' èghârâssa ètemmo ḍâpa'.

Saḍâpa'na è ghir Sèrèng Sembilan na'-kana' sabâgiyân jhujhuk nojjhu dâ' ghir Sèrèng amaèn aèng tasè', bâḍâ sè ghun ato-foto, bâḍâ sè bâng-ngobângè ghu'-ghângghu', rojâk , bakso, tor macemma ènoman sè bâḍâ neng ka'ḍissa'. Sa'amponna tobuk sè amaèn aèng tasè', na'-kana' terros adhurmas ngangghuy aèng bhersè.

Bâkto ampon pokol ḍuwâ' sèyang, ampon ḍâpa' ka bâktona palèman, sabâb tako' ta' mèlo parao sè abâliyâ la Tanjhung. Pa' Herman molaè ngabsèn na'-kana' tong-sèttongnga nyoro akompol masanat mangkat nojjhu tanggâ' terros naè' ka parao. Parao ampon mangkat alajâr nojjhu dâ' Dhisa Tanjhung. Dâlem parjhâlânan molè na'-kana' taḍâ' sowarana sabâb la lessò kabbhi, bânnya' sè tèḍung. Kala' totok ḍâpa' ka Dhisa Tanjhung terros naè' dâ' tatompâ'an bis mini nojjhu dâ' Mekkasana. Pokol satengnga ennem ampon tandhuk ka Mekkasana kalabân lancar tor salamet. Na'-kana' palèman dâ' po'-compo'na bâng-sèbâng.

Lalampa'an 1

Jhâjhâl jâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Èyatorè maos ghâncaran è attas!
2. Carèta'aghi polè kalabân bhâsana sampèyan dhibi'!
3. Ponapa èssèna paddhâ andheggân ñuwâ'?
4. Ponapa bhidhâna ghancaran sè abhul-ombhul ghir sèrèng Lombâng sareng Paanabhân neng Ghili Ghenting?
5. Serrad pokeddhân ñari ghâncaran è attas?

Lalampa'an 2

Èyatorè sarè artèna ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. Èñdhâ	4. Tandhuk
2. Maghâr sarè	5. Tanggâ'
3. Engghunna	

Lalampa'an 3

Èyatorè bhâñhi okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. Èseppowè
2. Parjhâlânan
3. Èli-bâli
4. Bhunga
5. Kenengngan

C. Ngereng Abu-Dhabu

Teks deskripsi èngghi panèka teks sè ka'ḍimma jhejjher carètana panèka maḍâpa' kabhâr kabâḍâ'ân otabâ ajhârbâ'âghi bhâb sèttong kennengngan (objek), kadhâddhiyân sè èbirjhi' kalabân jhângkep. Tojjhuwâna èngghi panèka sè maos bisa akaton arassa'aghi dhibi' akadhi sè èjhârbâ'âghi ḍâlem teks. Mètorot ètimologi oca' deskripsi panèka ḍâri bhâsa latèn èngghi panèka "describere" sè aghânḍhu' artè aghâmbhârrâghi otabâ aparèng jhâjhârbâ'ân bhâb objek. Dhinèng aḍhâsar Kamus Besar Bahasa Indonesia, deskripsi panèka sala sèttong jhâjhârbâ'ân, otabâ ghâmbhârân sè è serrad kalabân è bhirjhi' tor moḍḍhâ.

Dhâlemma Embâ

Notobhân sakola'ân ampon para'. Kenneng bitong kalabân tonjhu'. Bulân ḍâteng ampon Desember, artèna notobhân semester ampon paḍḍhâng. Kutwa èmot sè notobhân onghhâ'ân kellas, ḍhimèn, kaulâ entar ka ḍhâlemma embâ neng Songennep Dhisa Panḍian Kacamadhân Kottha Songennep. Samèngghu kaulâ bâḍâ neng è ka'ḍissa'. Sabbhân arè kaulâ amaèn sareng po-sapopo. Sapopona kaulâ bâḍâ ḍubellâs orèng. Lakè lèma', binè' pètto'. Compo'na sapopo kaulâ semma' sareng embâ. Dhâddhi sabbhân bâkto ghun karè ngolo' ampon kalowar ḍâri compo'na bâng-sèbâng. Sabbhân arè kaulâ amaèn abhâreng. Bâḍâ sè amaèn ghâmbhâr, ḍhâko, tarkaḍhâng amaèn salodor. Sè palèng kaulâ senneng amaèn ḍhâko, sabâb sambhi nyi-nyanyian laghu madhurâ. Akadhi laghu 'dhi'-dhindhi'. Sapanèka laghuna:

Dhi'-dhindhi'

Dhi'-dhindhi' lèya-lèyo, pocèddhâ koḍḍhu',

Na'-kana' markong-markong, bâbâna pong-kapong,

Ta' ngèk-ser-ngèghân, komantan ta' tao bhâjâng,

Bhângnga kèta'-kèdhep,
Ondhur sèttong jhung bâbâ'ân.

Dhi'-dhindhi' gtana pao,rèng dâjâ ghunong,
Na'-kana' terro lakèya, ta' kenneng toddhu',
Toddhu'â sennen, dhika paghar pè nang,
Bulâ paghâr bato, ondhur sèttong jhung bâbâ'ân

Lalamp'a'an 2

Jâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Bilâ èpon notobhân sakola'an?
2. Notobhân ampon para' kenneng bitong kalabân tonjhu'. Maksuddhâ ponapa?
3. Ponapa sè palèng è sennengngè tokoh Kutwa?
4. Ponapa'an èn-maènan sè kamaèn sareng tokoh Kutwa bân sapopona?
5. Manabi sampèyan notobhân sakola'an, ponapa sè èkalako?

Lalamp'a'an 3

Asareng ghâlimpo'na, ngèrèng kalako!

1. Ngèrèng sebbhuttâghi tor serrad laghu èn-maènan sè sampèyan kaonèngngè!
2. Laghuwâghi è yaḍâ'na kellas asareng ghâlimpo'na!
3. Manabi bâḍâ èn-maènanna, ngèrèng lampa'âghi jhughân!
4. Ghâlimpo' sè laèn nyatet laghu sè è kanyanyi sareng ghâlimpo' laèn!
5. Tèro laghu jârèya lampa'âghi sareng ghâlimpo'na !

D. Ngereng Nyerrat

Neng è alalampa'an ka'ḍinto sampèyan èso'on ka'angghuy kèngèng nyerrat Èjhâ'ân Bhâsa Madhurâ. Latèyan nyerrat panèka nyopprè sampèyan lancar nyerrat Aksara Madhurâ.

Aksara Madhurâ Maghut

Èjhâ'ân Taon 2011

A. Pamokka'

Bânnya' èjhâ'ân tor macemma aksara ḍălem Bhâsa Madhurâ băḍă 35 mềgghi, akadhi conto:

- Aksara A kantos Z băḍă 26 mềgghi (paḍă sareng bânnya'na aksara ḍălem Bhâsa Indonesia).
- Aksara tambă'ân sè taḍă' neng Bhâsa Indonesia, tapè băḍă neng Bhâsa Madhurâ băḍă 9 mềgghi, èngghi panèka:

1. ă = /a/ alos
2. è = /è/ talèng
3. ḍ = /ḍ/ konsonan /ḍ/alos ḍhămmang
4. th = paḍă sareng èjhâ'ân /t/
5. bh = konsonan /bh/ alos berră'
6. ḍh = konsonan /ḍh/ alos berră'
7. gh = konsonan /gh/ alos berră'
8. jh = konsonan /jh/ alos berră'
9. dh = konsonan /dh/ alos berră'

Ḍări no. 5 kantos no. 9 neng Bhâsa Indonesia panèka taḍă', tapè neng Bhâsa Madhurâ wăjib băḍăna, sabăb konsonan alos berră' ghăpanèka marabhut "jati diri" bhâsa Madhurâ.

B. Jhâjhârbâ'ân

Sadhjã konsonan alos đhãmmang sareng konsonan alos berrã' kodhu ètoro'è sareng vokal alos, èngghi panèka: a, i, u.

Salaènna konsonan alos băđă konsonan tajhem sareng konsonan marđuwănè.

Konsonan tajhem akadhi: k, p, t, s, samanè ètoro'è vokal tajhem, akadhi a, è, o.

Konsonan marđuwănè akadhi: r, l, w, sareng y bisa ètoro'è vokal tajhem, bisa jhughă ètoro'è vokal alos, ghumantong konsonan sè băđă è ađă'na konsonan marđuwănè.

Cetthăna akadhi conto:

Sara	vs	bârâ
Talè	vs	ghâli
Poro	vs	dhullu
Kowa	vs	buwâ
Tarè	vs	d âri
Taro	vs	ghâru
Sala	vs	ghâlâ
Wè-rowè	vs	buwi

Pokeddhăn: manabi è a đă'na (r, l, w, y) băđă konsonan alos, vokalla bisa ă, i otabă u.

Ollè Ollang

Ollè ollang, paraona alajârâ,
Ollè ollang, alajârâ ka Madhurâ,
Ollè ollang, mon lajâr pon è bhâbbârâ,
Ollè ollang, ngalessen ngèn saghârâ.

Ollè ollang, pon jhâu đâri Sorbhâjâ,
Ollè ollang, ngajuwer ka tèmor đâjâ,
Ollè ollang, ngacernang, aèng pon rajâ,
Ollè-ollang, ka pèngghir sèrèng Rosbhâjâ.

Ollè ollang, orèng majâng tengnga tasè',
Ollè ollang, sèyang malem ojhân rèsè',
Ollè ollang, taḍâ' ngo'ngo' rassa sakè',
Ollè ollang, bhântal ombâ' palè'palè'.

Lalamp'a'an 1

Talèktèghi laghu krèasi è attas terros jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhângkep!

1. Ḍâri okara laghu è attas, ponapa èssènana laghu krèasi è attas?
2. Alajâr ḍâri ka'ḍimma ḍâ' ka'ḍimma?
3. Jhârbâ'âghi maksod ḍâri okara, ollè ollang, ngalessen ngèn saghârâ!
4. Manabi è talèktèghi neng laghu krèasi è attas, bâḍâ ca'-oca' sè ghânḍhu' konsonan b berrâ'. Sarè pas catet neng catetdhân sampèyan!
5. Serrad laghu krèasi è attas, pas laghuwâghi areng-sareng!

Lalamp'a'an 2

Ngèrèng bhâḍhi okara ngangghuy ca'-oca' è bâbâ panèka, maghut ḍâ' struktur okara, jhejjher, carèta, lèsan tor katerrangan!

1. Paanabhân	4. Èṇḍhâ
2. Sèyang malem	5. Sakobhengnga
3. Pèngghir sèrèng	

Lalamp'a'an 3

Ngèrèng lakonè pakon è bâbâ panèka!

1. Jhâjhâl bhâḍhi tèks deskripsi sè tèmana "Tadabur Alam" otabâ lân-jhâlânan abhâng sakanca'an!

2. Sè parlo è serrat tojjhuwân, bilâ èpon, sareng pasera'an, đâlem parjhâlânan.
3. Parjhâlânan đâri asan-rasan, molaè mangkat, đâlem parjhâlânan, đâpa' ka tojjhuwân kantos đâpa' polè ka sakola'an.
4. Kodhu bâđâ tokoh, konflik, pamokka', èssè tor panotop!
5. Cattedhân, bânnyâ' carèta kodhu đū lembâr bukuna!

Eyatore cathet ca'-oca' se parlo otaba se malarat sareng artena menorot sampeyan! Nyoppre artena lerres, eyatore sambhi mokka' Kamus Bhasa Madhura

Ca'-oca' sè Malarat:

1. Paanabhân	artèna	
2. Ènđhâ	artèna	
3. Ghir sèrèng	artèna	
4. Sakobhengnga	artèna	
5. Tandhuk	artèna	
6. Nètènè	artèna	
7. Tatompa'an	artèna	
8. Masanat	artèna	
9. Ngalesses	artèna	
10. Ngajuwer	artèna	

Refleksi

Èyatorè èssè'è tabel è bâbâ panèka kalabân ngakorrâghi pa-ponapa sè ampon sampèyan kobâsanè. Èssè'è kalabân aparèng tanḍhâ pacal (✓).

Sè Ampon Èyajhâri	Ampon Ngobâsnè	Ghi' Parlo Ajhâr
1. Nalèktèghi èssèna tèks deskripsi		
2. Nalèktèghi kabhâr sè bâḍâ neng tèks deskripsi		
3. Nantowaghi èssèna laghu krèasi Madhurâ		
4. Nyarè ca'-oca' sè malarat neng tèks deskripsi		
5. Nyarè ca'-oca' sè malarat neng laghu krèasi		
6. Nyerrat laghu krèasi sè èkaonèngngè		
7. Nyerrat tèks deskripsi sè atèma paanabhân		

Èyatorè maos puisì è bâbâ panèka kalabân tètè! Sa'amponna maos, èssè'è pètanya è bâbâ panèka kalabân jâwâbhân sè lerres!

Paanabhân neng Ghili Ghenting

Ghir Sèrèng Sembilan sè engghunna bâdâ neng Ghili Ghenting Songennep, tamaso' paanabhân sè èndhâ kalabân ghir sèrèngnga. Beḍḍhina potè, ombâ'na bâng-tabângan. Bânnya' maghâr sarè Madhurâ, lowar Madhurâ jhughân ḍâri manca sè akalènjâr ḍâ' ka'ḍissa'. Sanaossa engghunna bâdâ neng polo Ghili Ghenting, sè kodhu nyabbhrang nètènè parao abitdhâ korang langkong saejjhâm saparapat, nangèng bânnya' sè terro onènga ḍâ' ka'ḍissa'.

Pokol 06.00 WIB, teppa' arè Ahad notobhân sakola'an Kutwa sakanca'an ḍâri SMP Santosa mangkat ḍâri sakola'an ḍâlem lalampan "Tadabbur Alam." Sè èseppowè sareng Pak Herman. Parjhâlânan ḍâ' Songennep panèka langkong korang saejjhâm. Kutwa sakanca'an nètènè bis mini sè osso'na lèma bellâs orèng. Sabellunna mangkat sadhâjâ adu'a sè è seppowè sareng Pa' Herman. Ḍâlem parjhâlânan na'-kana' anyanyi areng-bhâreng. Ḍâri laghu dangdut kantos laghu krèasi Madhurâ. Panèka sè paleng rammè è bâkto anyanyi ollè ollang sareng tanḍu' majâng. Bâkto saejjhâm ta' èghârâssa, è temmo ḍâpa' ka Dhisâ Tanjhung Sarongghi.

Saamponna toron ḍâri bis mini, èterrossaghi aghântè tatompa'an laèn, èngghi panèka parao sè rajâ sè nojjhuwâ ḍâ' Polo Ghili Ghenting. Bhuto bâkto saejjhâm satènga sè ḍâpa'a ḍâ' kennengngan ghir Sèrèng Sembilan ka'ḍissa. Ḍâri bhungana na'-kana' ḍâlem parjhâlânan anyanyi laghu madhurâ ollè ollang bân tanḍu' majâng kalabân èli-bâli. Dhâddhi parjhâlânan ta' èghârâssa ètemmo ḍâpa'.

Saḍâpa'na è ghir Sèrèng Sembilan na'-kana' sabâgiyân jhujhuk nojjhu ḍâ' ghir Sèrèng amaèn aèng tasè', bâḍâ sè ghun ato-foto, bâḍâ sè bâng-ngobângè ghu'-ghângghu', rojâk , bakso, tor macemma ènoman sè bâḍâ neng ka'ḍissa'. Sa'amponna tobuk sè amaèn aèng tasè', na'-kana' terros adhurmas ngangghuy aèng bhersè.

Bâkto ampon pokol ḍuwâ' sèyang, ampon ḍâpa' ka bâktona palèman, sabâb tako' ta' mèlo parao sè abâliyâ la Tanjhung. Pa' Herman molaè ngabsèn na'-kana' tong-sèttongnga nyoro akompol masanat mangkat nojjhu tanggâ' terros naè' ka parao. Parao ampon mangkat alajâr nojjhu ḍâ' Dhisa Tanjhung. Ḍâlem parjhâlânan molè na'-kana' taḍâ' sowarana sabâb la lessò kabbhi, bânnya' sè tèḍung. Kala' totok ḍâpa' ka Dhisa Tanjhung terros naè' ḍâ' tatompa'an bis mini nojjhu ḍâ' Mekkasân. Pokol satengnga ennem ampon tandhuk ka Mekkasân kalabân lancar tor salamet. Na'-kana' palèman ḍâ' po'-compo'na bâng-sèbâng.

**A. Èyatorè èssè'è pètanya è bâbâ panèka kalabân aparèngi tanḍhâ lang-kalèng (X)
è jâwâbhân sè palèng lerres!**

1. Paanabhân ghir sèrèng Sembilan, engghunna bâḍâ neng ka'ḍimma?
 - a. Mekkasân
 - b. Songennep
 - c. Bhângkalan
 - d. Sampang
2. Maso' ḍâ' polo ponapa?
 - a. Sapekken
 - b. Ra'as
 - c. Manḍhâgin
 - d. Ghili Ghenting

3. Parlo bârâmpa ejjhâm naè' tatompa'an parao?

- a. Ɖu ejjhâm
- b. Sa ejjhâm
- c. Tello ejjhâm
- d. Sa ejjhâm satengnga

4. Sapa sè èntar ka ghir sèrèng Sembilan?

- a. Morèd SMP
- b. Kutwa sareng sakanca'an
- c. Na'-kana' bân rèng seppona
- d. Sèngko' sakanca'an

5. Bilâ sè èntar ka ghir sèrèng Sembilan?

- a. Notobhân sakola'an
- b. Arè Ahad
- c. Panangghâlân mèra
- d. Arè Ahad, notobhân sakola'an

6. Sapa sè seppowè lân-jhâlânan jârèya?

- a. Kopala sakola
- b. Pa' Herman
- c. Pa' Sarbini
- d. Bâlli kellassa

7. Bâremma kabâḍâ'ân paanabhân jârèya?

- a. Èṇḍhâ beḍḍhina potè
- b. Èṇḍhâ aèng tasè'na ngacernang
- c. Èṇḍhâ bâḍâ paraona
- d. Èṇḍhâ ghir sèrèngnga lanjhang

8. Pokol bârâmpa na'-kana' sanat sè molèya?

- a. Pokol sabellâs
- b. Pokol ɖuwâ'
- c. Pokol empa'
- d. Pokol sèttonɡ

9. Ðâlem parjhâlânan na'-kana' alako apa?

- a. Anyanyi ollè ollang
- b. Bhâk-tebbhâghân
- c. Akaraokè
- d. Tèɖung

10. Ðâlem parjhâlânan molè arapa na'-kana' ma' taɖâ' sowarana?

- a. Tèɖung
- b. Lèssò kabbhi
- c. Mabu'
- d. Tèɖung sabâb lessò kabbhi

B. Èyatorè èssè'è pètanya è bâbâ panèka kalabân lerres!

Ta' Goyang Tultul

Ta' goyang tul-tul, perrèng oɖi' ghâbây jhâmo,
Ta' goyang tul-tul, tasangsang è katès mèrèng,
Ta' goyang tul-tul, orèng oɖi' bânnya' èlmo,
Ta' ghâmpang è ètès orèng, ta' ghâpang è ètès orèng.

Ta' goyang tul-tul, ghângan tarnya' ghâghân oto',
Ta' goyang tul-tul, sè nyaman camporè rantè,
Ta' goyang tul-tul, bânnya' orèng jhâ' to'-koto',
Tako' bâɖâ sakè' atè, tako' bâɖâ sakè' atè.

1. Bâḍâ saponapa paddhâ andhegghân laghu krèasi è attas?
2. Sabbhân paddhâ andhegghân bâḍâ saponapa bhiri?
3. Laghu krèasi è attas èssèna aropa apa?
4. Ponapa maksoddhâ, orèng oḍi' kodhu bânnya' èlmo!
5. Ngèrèng syairra laghu krèasi è attas, obâ kalabân tèma somangat ajhâr!

Puisi Kona

Tèmon smangka konḍur cacca,
Bhâḍḍhâ'âghi pèrèng bunter,
Lamon dhika lèbur maca,
Bhâkal dhâddhi orèng pènter.
Tar ka ḍâpor ngala' toḍi',
Lebbi serrèng sènga' cambur,
Anḍhâp asor èkaandî',
Kabbhi orèng paḍâ lèbur.

Ca'-oca' Parlo:

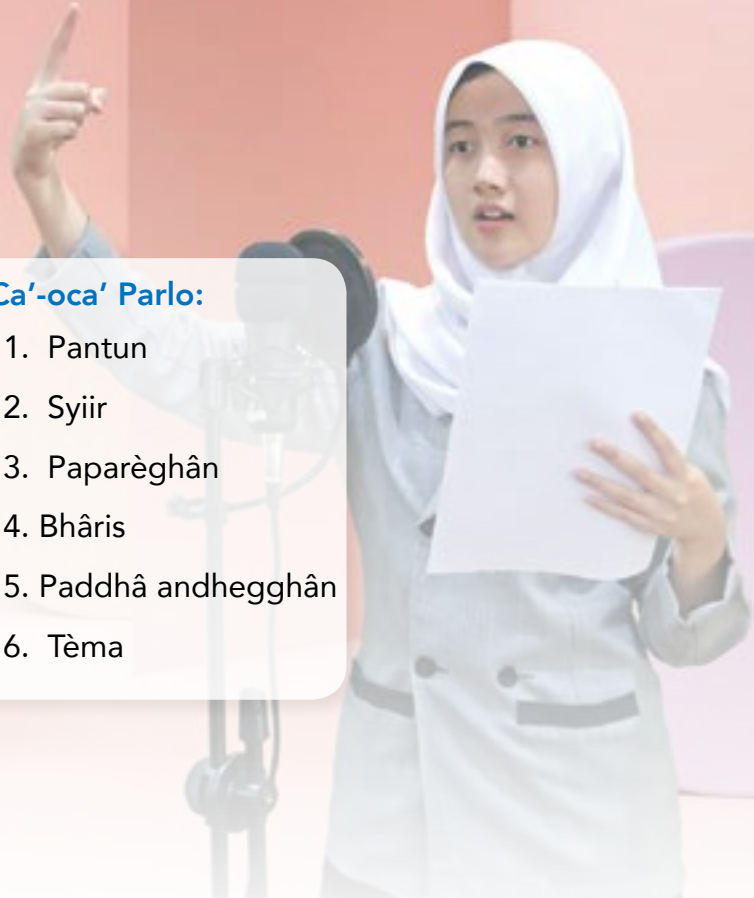
1. Pantun
2. Syiir
3. Paparèghân
4. Bhâris
5. Paddhâ andheggân
6. Tèma

Pertanyaan Pemantik

1. Ponapa sè èmaksod sareng puisi kona?
2. Ponapa sè èmaksod sareng pantun?
3. Ponapa sè èmaksod sareng syiir?
4. Ponapa unsur ḍâri puisi?
5. Kadhiponapa carana nyerrat puisi , pantun, sareng syiir?

Tujuan Pembelajaran

1. Peserta didik mampu memahami dan mengidentifikasi informasi tentang puisi untuk menemukan makna yang tersurat dan tersirat dari teks visual yang dibaca dan dipirsa.
2. Peserta didik mampu memaknai pesan yang tepat dari puisi dalam bentuk audiovisual dan aural dalam bentuk monolog, dialog dan gelar wicara yang didengar.
3. Peserta didik mampu menelaah kosa kata yang baru/sulit (bhâsa lalongèt) dan menyimpulkan isi puisi dari teks visual yang dibaca dan dipirsa.
4. Peserta didik mampu menyimpulkan isi dari teks puisi yang dibaca dan dipirsa.
5. Peserta didik mampu menulis dan mengembangkan kosakata baru dengan menggunakan basa rinengga/ lalongèt untuk menyajikan gagasan dalam teks puisi sesuai unggah-ungguh basa/onḍhâggâ bhâsa.
6. Peserta didik mampu menulis berdasarkan fakta, pengalaman, imajinasi secara indah dan menarik dalam bentuk puisi menggunakan kosa kata secara kreatif.

A. Ngereng Meyarsa'aghi

Èyatorè pèyarsa'aghi ghurunasampèyan otabâ kancana sampèyan nalèka maosbâca'an è bâbâ panèka ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka!

Puisi èngghi panèka sala sèttong angghidhân sastra sè aghânḍhu' ca'-oca' sè ènḍhâ. Ghâlimpo'na ca'-oca' è ḍâlem puisi ènyamaè bhâris otabâ bhiri. Bhâris panèka è ḍâlem ghâncaran biyâsana ènyamaè okara. Bhâris panèka jhughâ aghânḍhu' ghuru sowara. Bânnya'na bhâris sè aghâlimpo' panèka ènyamaè paddhâ anḍheggân. È ḍâlem ghâlimpo'na bhâris bâḍâ sèttong pamangghi sè è sebbhut maksod otabâ pokeddhâna puisi. Puisi modern panèka ta' èpèngkot sareng syarat tor katantowan.

Dhinèng sè èmaksod tèma èngghi panèka maksot sè palèng poko' (otama) ḍâri ponapa sè èjhârbâ'âghi sè ngangghit puisi è ḍâlem puisina. Maksot sè palèng poko' (otama) panèka èjhârbâ'âghi ghân nè'-sakonè' è ḍâlem bhân-sabbhân bhâris sareng paddhâ anḍheggân. Tèma panèka aropa ḍhâsarra sosonan puisi. Dhinèng bâburughân beccè' panèka maksot sè saè sè bhâkal èpaḍâpa'a pangangghit dâ' ka sè maos puisi. Maksot sè saè panèka aropa nasèhat sè ngangghit puisi dâ' ka sè maos puisi. Lèbât bhâris panèka orèng sè ngangghit puisi makalowar èssèna atèna otabâ pèkkèranna. Sè ngangghit puisi kasokan ajhârba'aghiyâ kasossa'anna, kabhunga'anna, rassa kerrongnga lebât puisina.

Puisi panèka macemma bâḍâ ḍuwâ' èngghi panèka puisi kona sareng puisi modern. Sè tamaso' puisi kona; pantun, syiir, paparèghân tor laènèpon. Puisi kona èngghi panèka puisi sè aropa pantun, bâḍâ syarat tor katantowanna. Akadhi, bhâris sèttong sareng bhâris ḍuwâ' è sambhât bhibhidhân, dhinèng bhâris tello' sareng bhâris empa' èsambhât èssèna pantun. Pantun ḍâlem bhân-sabbhân paddhâ anḍheggân bâḍâ empa' bhiri/bhâris. Dhinèng bhân-sabbhân bhiri bâḍâ bâllu' keccap sampè' ḍubellâs keccap. Sabbhân bhâris `è pongkasè sareng a - b - a - b otabâ a - a - a - a.

Lalampa'an 1

Jhâjhâl jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârna!

1. Ponapa bhidhâna puisi modern sareng puisi kona?
2. Ponapa'an sè tamaso' dâ' puisi kona?
3. Ponapa katantowan serrat pantun?
4. Ponapa bhidhâna pantun sareng paparèghân?
5. Ponapa'an macemma tèmana puisi?

Lalampa'an 2

Èyatorè sarè papadâna oca' dâri ca'-oca' sè malarat è bâbâ panèka!

1. Bhâris
2. Syarat
3. Kona
4. Pongkasan
5. Pèkkèran

Lalampa'an 3

Èyatorè maos syiir è bâbâ panèka!

Syiir Madhura

*Nèserra bhâdhân bilâ pon matè
Coma èbhungkos labun sè potè
Kalamon ta' èsaporâ Ghustè
Ta' burung ancor tolang è potè*

*Terros asambhung rohanina
Dâ' ka para ulama'na
Ngèstowaghi dhâbuna-dhâbuna
Dhâddhi lân- jhâlân ollè barakah*

*Ngêrêng pabânnya' bân jhâ' loppa
Asyokkor dâ' Allah Ta'ala
Atas sadhâjâ ni'mat- ni'matta
Sê ampon toron dâ' ka kita*

*Malê atambâ ni'mat panêka
Manabi kufur rajâ sêksana
Allah Ta'ala dâlem dhâbuna
Neng al qur'an dhâbu panêka*

B. Ngereng Maos

Èyatorè maos patètè bâcâ'an è bâbâ panêka ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panêka!

Syiir Madhurâ

Syiir èngghi panêka okara-okara sè ènḍhâ, aèssè pessen tor nasèhat, sè atèma aqida, aghâma, orang matè, nasèhat ka'angghuy ngangodâdhân, lèbur nyarè èlmo tor laènna. Syiir mèbis sareng pantun. Sèttong paddhâ andhegghân bâḍâ empa' bhâris sè bhân- sabbhân bhâris aghânḍhu' èssèna syiir. Sabbhân bhâris keccap pongkasanna a -a -a -a. Syiir tombu jhurbu neng ḍhuk-ponḍhuk. Biyâsana è maos ngangghuy corongan sopajâ maghâr sarè neng sakobhengnga jhughân mèreng. Dhinèng bânnya'na keccap bhân-sabbhân bhâris biyâsana bâllu' sampè' sapolo keccap. Tojjhuwân syiir panêka sala sèttongnga ka'angghuy nyebbharâghi aghâma Islam.

Contona syiir :

*Pompong ghi'kènè' ghi' ngodâ-ngodâ,
Pabhâjheng nyarè èlmo akidâ,
Manabi nyabâ ḍâpa' ka ḍâḍâ,
Kastana ampon bi' tâḍâ' paḍâ.*

*Rèng towa ɖuwâ' nyo'on na' poto,
Bhâlâ karabâ kompoy bân manto,
Ajjhâ' bir-tebbhir sè lèmang bâkto,
Sèyang bân malem ri'-bhâri' tanto.*

Lalamp'a'an 1

Jhâjhâl jâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Syiir panèka cokop kalonta sareng rèng-orèng otabâ maghâr sarè ngabidhi jhâman ɖhimèn. È ka'ɖimma biyâsana ghi' kapèrèng è lampa'aghi?
2. Syiir panèka tombu jhurbu neng ɖhuk-ponɖhuk. Tèma ponapa sè biyâsa èpon è maos?
3. Syiir bhân-sabbhân bhârissâ bâɖâ saponapa?
4. Keccap pongkasan neng syiir bâɖâ saponapa? È sambhât ponapa?
5. Bânnya'na keccap bhân-sabbhân bhâris bâɖâ saponapa? È sambhât ponapa?

Lalamp'a'an 2

Èyatorè talèktèghi syiir è bâbâ panèka!

*Pompong ghi'kènè' ghi' ngoɖâ-ngoɖâ,
Pabhâjheng nyarè èlmo akidâ,
Manabi nyabâ ɖâpa' ka ɖâɖâ,
Kastana ampon bi' tâɖâ' paɖâ.*

*Rèng towa ɖuwâ' nyo'on na' poto,
Bhâlâ karabâ kompoy bân manto,
Ajjhâ' bir-tebbhir sè lèmang bâkto,
Sèyang bân malem ri'-bhâri' tanto.*

1. Bâḍâ saponapa paddhâ andhegghân, syiir è attas?
2. Bhân-sabbhân paddhâ andhegghân bâḍâ saponapa bhâris?
3. Ngèrèng talèktèghi ghuru bilânganna bhân-sabbhân bhâris!
4. Ngèrèng talèktèghi ghuru sowarana bhân-sabbhân bhâris!
5. Ponapa pessen sè bâḍâ neng syiir è attas !

Lalampa'an 3

Èyatorè talèktèghi syiir è bâbâ panèka!

Pantun:

*Tèmon smangka konḍur cacca,
 Bhâḍḍhâ'âghi pèrèng bunter,
 Lamon dhika lèbur maca,
 Bhâkal dhâddhi orèng pènter.
 Ka jhâlâu' nyarè bâto,
 Ètatta' aghâbây tètè,
 Bhâpa' bhâbhu' ghuru rato,
 Kaulâ sadhâjâ wâjib bhâktè.*

Syiir:

*Pompong ghi'kènè' ghi' ngoḍâ-ngoḍâ,
 Pabhâjheng nyarè èlmo akidâ,
 Manabi nyabâ ḍâpa' ka ḍâḍâ,
 Kastana ampon bi' tâḍâ' paḍâ.*

*Rèng towa ḍuwâ' nyo'on na' poto,
 Bhâlâ karabâ kompoy bân manto,
 Ajjhâ' bir-tebbhir sè lèmang bâkto,
 Sèyang bân malem ri'-bhâri' tanto.*

Paparèghân:

*Blârâk klarè, trèbung manyang,
Bârâs marè, tèdung nyaman.
Ngala' koḍḍhu' lè' karojhâghâ,
Orèng bhuḍhulè' cè' ghenḍhâgghâ.*

Èyatorè sareng ghâlimpo'na nalèktèghi bhidhâna pantun sareng syiir!

	Bânnya'na paddhâ andhegghân	Bânnya'na bhâris dâlem sèttong paddhâ andhegghân	Bânnya'na keccap sabbhân bhâris	Keccap pongkasan sabbhân bhâris	Tèmana	Bâburughân beccè'
Pantun						
Syiir						
Paparèghân						

C. Ngereng Abu-Ḍhabu

Paparèghân Madhurâ panèka sala sèttong macemmasastra Madhurâ sè lombrâ èyangghuy neng kaoḍi'ân rè-sa'arè ḍâlem abu-ḍhâbu mènangka beḍḍhâ' kembhângnga cator. Bhângonna paparèghân mèbis sareng pantun, paḍâ aghânḍhu' ghuru sowara. Mètorot kadhâddhiyâna paparèghân panèka bâḍâ sè ḍu bhâris, bâḍâ sè empa' bhâris ḍâlem sèttong paddhâ andhegghân. Manabi paprèghân sè ḍubhâris, bhâris sè kapèng sèttong aghânḍhu' keccap sè dhâddhi pandhuman ḍâri bhâris sè kapèng ḍuwâ'. Paparèghân panèka kapprana èlaghuwâghi, tor salang sambhit sareng orèng sè è maksod. Nyopprè moḍḍhâ, èyatorè maos conto paparèghân è bâbâ panèka;

1. Paparèghân sè ɖu bhâris
 - a. Blârâk klarè trèbung manyang,
Bârâs marè tèɖung nyaman.
 - b. Pangkor nyang-kornyangan,
Orèng ɖâpor nyang-kennyangan.
 - c. Kaju kerrèng sangghu matè,
Ma' nangès dhika anapè.
 - d. Paparèghân sè empa' bhâris
Mellè apen bâɖɖhâi rantang,
2. Paɖâ mèlo sabhârengngan,
 - a. Orèng prèmpen ta' aotang,
Mon parlo mokka' cèlèngan
 - b. Ghâi' bintang ghâgghâr bulân,
Paghâi'na pangghângnga ajâm,
Kaka' èntar ghân sabulân,
Paèntarra nangghâ'â bâjâng.

Lalampa'an 1

Jhâjhâl jâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Paparèghân panèka mèbis sareng ponapa?
2. Paparèghân kaprana èlampa'aghi kadhiponapa?
3. Bâɖâ saponapa macemma paparèghân?
4. Jhâjhâl talèktèghi paparèghân è attas, terrossaghi sarè ca'-oca' sè malarat!
5. Ponapa tèmana paparèghân è attas, bhân-sabbhân paddhâ andheggân!

Lalampa'an 2

Ponapa lalabâna oca' dâri ca'-oca' è bâbâ panêka, terrossaghi bhâdhi okara!

1. Ngangghit
2. Mèbis
3. Kappra
4. Pandhuman
5. Nyopprè

Lalampa'an 3

Ngèrèng lakonè pakon è bâbâ panêka!

1. Èyatorè abhâdhi paparèghân asareng ghâlimpo'na, bânnya'na palèng sakonè'na tello' paddhâ andhegghân, tèmana bhèbhâs!
2. Salastarèna abhâdhi, ngèrèng pateppa' dhimèn èjhâ'âna!
3. Terrossaghi salèng males pantun sareng ghâlimpo' sè laèn akor sareng parènta ghuru!

D. Ngereng Nyerrat

Neng è alalampa'an ka'dinto sampèyan èso'on ka'angghuy kèngèng nyerrat puisi kona. Latèyan nyerrat panêka nyopprè sampèyan lancar nyerrat puisi kona.

Cara nyerrat puisi kona (pantun, syiir tor paparèghân)

1. Nantowaghi tèma
2. Mèlè macemma pantun, syiir, paparèghân.
3. Nyerrat èssè (neng pantun sareng paparèghân serrat dhimèn neng bhâris tello' sareng empa')
4. Abhâdhi okara bhibhidhâna.
5. Jhâ' kalèp aturan nyerrat pantun.
6. Sè pongkasan pasètong èssè tor bhibhidhâna, dhâddhi pantun.

Èterrossaghi jhâjhârbâ'ân èjhâ'ân sè segghut èghuna'aghi dâlem abhâdhi tor mateppa' okara pantun, syiir sareng paparèghân, èyantarana : macemma ter-ater.

Cem-macemma ter-ater:

1. è, a, ta, ma, ka, sa, pa, koma, kapè, pè
2. an, any, am, ang (kaangghuy madâddhi oca' tandhuk)
3. pan, pam, pang (kaangghuy nodhuwâghi nyamana bhârâng)

Macemma conto dâri pantha'an è attas.

1. Ca'-oca' sè ollè ter-ater "è" mongghu dâ' oca' ghâbây sè ta' alèsan:
 - a. Èyabâs = parappa'na ngabâs
 - b. Èyocol = parappa'na ngocol
 - c. Èpokol = parappa'na mokol
2. Artèna ter-ater "a" akadhi ca'-oca' èbâbâ panèka:
 - a. Asongot = bâdâ songoddhâ
 - b. Aodheng = ngangghuy odheng
 - c. Atellor = bhuru marè atellor/makalowar tellor
3. Ca'-oca' sè ollè ter-ater "ta" akadhi è bâbâ panèka:
 - a. Takèbâ = èkèbâ kalabân ta' ètengnget
 - b. Tamèra ghâllu = mèra lebbhi dâri masthèna
4. Ca'-oca' sè ollè ter-ater "ma" akadhi èbâbâ panèka:
 - a. Marosak = asal beccè' pas dhâddhi rosak
 - b. Marajâ = asal kènè' pas dhâddhi rajâ
5. Ca'-oca' sè ollè ter-ater "ka" akadhi èbâbâ panèka:
 - a. Kaghângan = soro kaghâbây ghângan
 - b. Kaodheng = soro angghuy mènangka odheng
 - c. Kabelli = pessè èghuna'aghi mellè/soro angghuy mellè

6. Ca'-oca' sè ollè ter-ater "sa" akadhi èbâbâ panèka:
 - a. Saringghit = ajhina otabâ pèssèna sè paḍâ bân ajhina sèttong ringgit.
 - b. Saèbu = sèttong èbu
 - c. Salèngngèn = paḍâ bân lengngen (rajâna otabâ lanjhangnga)
7. Ca'-oca' sè ollè ter-ater "pa" akadhi èbâbâ panèka:
 - a. Papotè = padhâddhi potè
 - b. Panyalè = ampo otabâ segghut nyalè
 - c. Panolès = soro nolès
8. Ca'-oca' sè ollè ter-ater "koma", "kamè", "kapè", è bâbâ panèka:
 - a. Komalancang = cang-malancang
 - b. Kamèporon = ron-maporon, ngal-mabângal
 - c. Kapèḍherreng = talèbât addhereng (addhreng)
9. Ca'-oca' sè ollè ter-ater "pè", "pèr", otabâ "par" akadhi èbâbâ panèka:
 - a. Pètotor = pa-ponapa sè ètotorraghi
 - b. Pèkoko = pa-ponapa sè andhâddhiyâghi koko
 - c. Pèotang = sè èotangngaghi
10. Ca'-oca' sè ollè ter-ater anuswara, macemma akadhi è bâbâ panèka:
 - a. "an" aobâ "na"

Toghel = antogel = noghel (ngalakonè pa-apa kantos toghel)

Tamen = antamen = namen (ngalakonè kalakowân namen)

- b. "any" aobâ dhâddhi "nya"

Satè = anysatè = nyatè

Saèbu = anysaèbu = nyèbu

Sarè = anysarè = nyarè

c. "am" aobâ dhâddhi "ma"

Pancèng = ampancèng = mancèng

Bedḍhi = ambedḍhi = medḍhi

Pèngghir = ampèngghir = mèngghir

d. "ang" aobâ dhâddhi "nga"

Oca' = angoca' = ngoca'

Kala = angkala = ngala

Abḍhi = angabḍhi = ngabḍhi

11. Ca'-oca' sè ollè ter-ater : pan, pam, pang, akadhi èbâbâ panèka:

Panjhai' sè è angghuy ajhai'

Pambajar sè `e kaghabây majâr

Panglèpor sè andhâddhiyâghi lèpor

Lalamp'a'an 1

Jhâjhâl ngangghit Syiir Madhurâ asareng ghâlimpo'na!

1. Ngangghit syiir bânnya'na 5 paddhâ andheggân, ghuna'aghi èjhâ'ân sè lerres!
2. Terrossaghi laghuwâghi ngangghuy papakas gitar, otabâ ponapa bisaos sè akor!
3. Sampèyan bisa noro'aghi pandhuman neng You tube!
4. Lalampan ghâpanèka video aghi!
5. Hasèl Video pas kèrèm ḍâ' media sosial (Youtube)

Lalamp'a'an 2

Lalampan saterrosèpon, sampèyan sareng ghâlimpo'na ngangghit paparèghân!

1. Tèma paparèghân èngghi panèka pategghirân.
2. Bânnya'na palèng sakonè'na lèma' paddhâ andheggân.

3. Hasèl angghidhân parèksa polè èjhâ'anna.
4. Hasèl angghidhân ka lampa neng è yaḍâ'na kellas, kalabân bhit-sambhidhân sareng ghâlimpo' laènn.
5. Hasèlla sètòr ka ghuru.

Lalampa'an 3

Ngèrèng lakonè pakon è bâbâ panèka!

1. Èyatorè nyerrat syiir bânnya'na tello' paddhâ andhegghân, tèmana bhâjheng ajhâr, asareng ghâlimpo'na!
2. Sabellunna è settor ka ghuruna, pateppa' ḍhimèn èjhâ'anna!
3. Hasèlla sè ampon lerres èjhâ'anna maos è yaḍâ'na kellas asareng ghâlimpo'na akor sareng parèntana ghuru!
4. Saamponna èmaos, nyo'on pamangghi ḍâ' ghâlimpo' laènna!
5. Pongkasan nyo'on nilai ḍâ' ghuru!

Eyatore cathet ca'-oca' se parlo otaba se malarat sareng artena menorot sampeyan! Nyoppre artena lerres, eyatore sambhi mokka' Kamus Bhasa Madhura

Ca'-oca' sè Malarat:

<i>Pongkasan</i>	<i>artèna</i>
<i>Ter-ater</i>	<i>artèna</i>
<i>Ngangghit</i>	<i>artèna</i>
<i>Nyerrat</i>	<i>artèna</i>
<i>Nyopprè</i>	<i>artèna</i>
<i>Bhiri</i>	<i>artèna</i>

Refleksi

Èyatorè èssè'è tabel è bâbâ panêka kalabân ngakorrâghi pa-ponapa sè ampon sampèyan kobâsanè. Èssè'è kalabân aparèng tanḍhâ pacal (✓).

Sè Ampon Èyâjhârî	Ampon Ngobâsnè	Ghî' Parlo Ajhâr
1. Nalèktèghi bhâb puisi ka'angghuy mangghi'i ma'na sè bâḍâ ḍâlem tèks sè èbâca sareng sè è èpèyarsa'aghi		
2. Ngaonèngè ma'na sè bâḍâ ḍâlem tèks aropa pessen bhâb puisi		
3. Mampo nalèktèghi ca'-oca' sè malarat (bhâb lalongèt) tor mokeddhi èssèna puisi ḍâri tèks sè èmaos tor sè èpèayarsa		
4. Mampo mokeddhi èssè ḍâri tèks puisi sè è maos tor sè è pèyarsa		
5. Mampo nyerrat tor abhâḍhi okara ḍâri ca'-oca' sè anyar aghuna'ghi lalongèt kaangghuy abhâḍhi puisi kalabân aghuna;aghi obḍhâgghâ bhâsa		
6. Mampo nyerrat aḍhâsarrâghi fakta, pangalaman, imajinasi sè ènḍhâ ḍâlem bangon puisi aghuna'aghi ca'-oca' kalabân kreatif		

Èyatorè maos puisi è bâbâ panèka kalabân tètè! Sa'amponna maos, èssè'è pètanya è bâbâ panèka kalabân jâwâbhân sè lerres!

Pantun

Ngala' sèrè èpèpèsa,
Èsarènga ghân sakonè',
Kanèserrè orèng towa,
Sè mèyara kabit kènè'.

Ka jhâlau' nyarè bâto,
Ètatta'a ghâbây tètè,
Bhupa' Bhabhu ghuru rato,
Kaulâ sadhâjâ wâjib bâkto,

Syiir

Ghu-lagghu dhika pon ngènding,
Tanto hawa cellep nyèddhing,
Ajjhâ' sèngka andhuk ngèding,
Kebbhât lebbhu dâlem jedding.

Alè' ngdđhâ tèdung totok,
Jhâghâi laonan kettok,
Bâlâi dâgghi' patotok,
Soro manđi ma' ta' ngantok.

Paparèghân

Ngala' kođđhu' lè' karojhâghâ,
Orèng bhuđhu lè' cè' ghenđhâghâ,

Bhâkona lè' sakarenneng,
Mon alako lè' đ hika pabhâjheng.

**A. Èyatorè èssè'è pètanya è bâbâ panèka kalabân aparèngi tanḡhâ lang-kalèng (X)
è jâwâbhân sè palèng lerres!**

1. Bâḡâ bârâmpa paddhâ andhegghân neng pantun è attas?
 - a. Sèttong paddhâ andhegghân
 - b. Ḍu paddhâ andhegghân
 - c. Tello paddhâ andhegghân
 - d. Empa' paddhâ andhegghân
2. Ponapa tèma pantun è attas?
 - a. Aghâma
 - b. Bâburughân beccè'
 - c. Sè-kasèyan
 - d. Palegghirân
3. Neng bhâris sèttong syiir bâḡâ saponapa keccap?
 - a. 12 keccap
 - b. 10 keccap
 - c. 8 keccap
 - d. 6 keccap
4. Neng bhâris kapèng ḡuwâ'aghânḡhu' ghuru sowara ponapa?
 - a. è
 - b. i
 - c. â
 - d. u
5. Pokeddhâna pantun è paddhâ andhegghân ḡuwâ' èngghi panèka
 - a. orèng pojhur
 - b. orèng towa
 - c. palegghirân
 - d. na'-kana' bhâjheng ajhâr

6. Neng pandhuman panyerradhâna pantun, sabbhân bhâris è pongkasè sareng keccap
- a. a – a – a – a
 - b. a – b – a – b
 - c. a – a – b – b
 - d. ab – ab – ab – ab
7. Manabi syiir panèka mèbis sareng ponapa?
- a. Puisi
 - b. Pantun
 - c. Syiir
 - d. Paparèghân
8. Paparèghân è attas neng paddhâ andhegghân atèma ponapa?
- a. Aghâma
 - b. Bâburughân beccè'
 - c. Sè-kasèyan
 - d. Alako bhâjheng
9. Paparèghân panèka bisa è laghuwâghi sareng ponapa?
- a. Amaèn
 - b. Bhit-sambhidhân
 - c. Mon-semmonan
 - d. Atokaran
10. Paparèghân salaènna ɖu bhâris ɖâlem sapaddhâ andhegghân, jhughân bâɖâ
- a. sabhâris
 - b. ɖubhâris
 - c. tello bhâris
 - d. empa' bhâris

B. Èyatorè èssè'è pètanya è bâbâ panèka kalabân lerres!

1. Ponapa sè tamaso' ɖâ' puisi kona?
2. Vokal neng bhâsa Madhurâ bâɖâ saponapa?
3. Sè ka'ɖimma tamaso' konsonan berrâ' ɖhâmmang?
4. Ponapa syaratdhâ nyerrat paparèghân?
5. Èyatorè latèyan ngangghit paparèghân ɖu paddhâ andhegghân kalabân tèma bâburughân beccè'!

Se Sae Ka Aba'

Sakola'an panèka tamaso' kabhutowanna sampèyan. Sampèyan kodhu ghâḍhuwân ngen-angen sè bhâḍhi ètojju sampèyan. Salaenna kabhutowan è attas, ponapa sampèyan bhuto tatèngghun? Saponapa kalè sampèyan ngoladhi topèng ḍhâlâng?

Ca'-oca' Parlo:

1. Topèng Ḍhâlâng
2. Ḍhâḍhâbun
3. Panglako

Pertanyaan Pemantik

1. Ponapa sè èmaksod sareng topèng ḍhâlâng?
2. Ponapa bhidhâna sareng topèng lumbrâna?
3. Ponapa bhidhâna sareng ḍhâlângnga bâjâng?
4. Ponapa ghunana ḍhâlâng?
5. Ponapa ghunana ngoladhi topèng ḍhâlâng?

Tujuan Pembelajaran

1. Peserta didik mampu menganalisis teks topèng ḍhâlâng dalam bentuk audiovisual dan aural dalam bentuk monolog, dialog dan gelar wicara yang didengar.
2. Peserta didik mampu memahami dan mengidentifikasi informasi tentang teks topèng ḍhâlâng dari teks visual yang dibaca dan dipirsa.
3. Peserta didik mampu menemukan makna tersurat dan tersirat berupa pesan tentang teks topèng ḍhâlâng secara santun berdasarkan ondhâghân bhâsa dari teks visual yang dibaca dan dipirsa.
4. Peserta didik mampu menelaah kosa kata yang baru/sulit (bhâsa lalongèt) dan menyimpulkan isi teks topèng ḍhâlâng dari teks visual yang dibaca dan dipirsa.
5. Peserta didik mampu menyampaikan pesan dari isi teks topèng ḍhâlâng secara lisan berbentuk monolog dan dialog logis, kritis dan kreatif.
6. Peserta didik mampu menulis berdasarkan fakta, pengalaman, imajinasi secara indah dan menarik dalam bentuk teks topèng ḍhâlâng menggunakan kosa kata secara kreatif.

A. Ngereng Meyarsa'aghi

Èyatorè pèyarsa'aghi ghurunasampèyan otabâ kancana sampèyan nalèka maosbâca'an è bâbâ panèka ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka!

Topèng Dhâlâng

Ponapa sampèyan ampon paḍâ ngaghâli ḍâ' ka topèng ḍhâlâng?

Topèng ḍhâlâng mènangka sala sèttong tatèngghun sè bâḍâ è Madhurâ sè samangkèn ampon molaè asa. Dhinèng tatèngghun topèng ḍhâlâng ghâpanèka mènangka sala sèttong dhâdhingghâlân bângaseppo tor bânya' aghânḍhu' bâburughân beccè'. Mèlana topèng ḍhâlâng parlo èpèyara tor èpertè nyopprè dhâddhiya tatèngghun sè aghuna mongghu sadhâjâ orèng Madhurâ.

Mènorot ḍhâḍhâbun ḍâri paraseppo sennèman topèng ḍhâlâng Madhurâ, saè sè ḍâri Bhângkalan, Sampang, sareng Pamekkasân aḍhâbuwâghi kasennèyan topèng ḍhâlâng Madhurâ ghâpanèka tombuna ḍâri kraton Jhâmbringèn, Proppo, Kabhupatèn Pamekkasân, sè ratona ajhâjhuluk Radèn Ario Mèna' Sanoyo sè ka'alok jhughâ kalabân sambhâdhân Pangèran Prabu Mèna' Sanoyo.

Mènorot carèta kona sè kasebbhut è Majallah Pajjhâr nomer 11 taon 1 (22 Oktober 1951), èterrangaghi jhâ' Radèn Ario Mèna' Sanoyo mènangka pottra ḍâri Ario Ḍamar ajhumenneng Bhupatè Palèmbhâng. Dhinèng Ario Ḍamar èsebbhuddhâghi pottrana Brawijaya V sè ajhumenneng rato Majjhâpaèt sè palèng ahèr ngastanè pamarènta'an.

È sèttong malem Radèn Ario Mèna' Sanoyo asopenna èrabuwi aghungnga sè aḍhâbu sapanèka: "Hè! Cong, ajhâlâna bâ'na ḍâ' ka mongghing tèmor bân kalamon bâ'na nemmonè sèttong polo sè anyama Madhurâ, bâ'na lajhu nyarèya dhisa sè anyama Proppo. È dhisa jârèya sè bhâkal dhâddhiyâ kennenganna bâ'na bân sè noronnaghiyâ to-rato è ḍissa."

Sa'amponna abungo, Radèn Ario Mèna' Sanoyo lajhu li-ngaghâli ḍâ' ka sopennana sareng kaoladhân bisaos ḍâ' ka salèrana aghungnga. Sabbhân arè èkaghâli bisaos ponapa sè èḍhâbuwâghi sareng aghungnga è ḍâlem sopennana.

È sèttong arè, Radèn Ario Mènak Sanoyo lajhu monḍhut kapotosan ka'angghuy alampa'aghiyâ ponapa sè èḍhâbuwâghi sareng aghungnga è ḍâlem sopennana. Sa'amponna kaèdhi sareng ramana Radèn Ario Damar, è bâkto ombâr arè Radèn Ario Mèna' Sanoyo mèjhil ḍâri karaton kadhibi'ân, terros ḍâ' pèngghir sèrèng nètènè parao sè ampon èsaḍiyâ'âghi sabellunna. Nangèng, bâḍâ sè nyebbhuttaghi jhâ' salèrana nètènè penny potè.

Rèngkessa carèta , sa'amponna Radèn Ario Mèna' Sanoyo tandhuk ka polo Madhurâ, salèrana alomampa saran-paran. Pongkasanna, Radèn Ario Mènak Sanoyo tandhuk ḍâ' ka sèttong dhisa sè èsambhât Proppo akor sareng sopenna.

Kacatora sadhâjâ orèng è Dhisa Proppo ghâpanèka paḍâ aromasa senneng sareng paḍâ ta'at ḍâ' ka salèrana. Pramèla ghâpanèka, salèrana èyangkat dhâddhi bângaseppo. È bingkèngnga, Radèn Ario Mèna' Sanoyo ajhumenneng rato Karajhâ'ân Jhâmbhringèn. Kantos samangkèn, tèlassa karajhâ'ân ghellâ' ghi' kabhuktèn kalabân paḍemmèn karaton, posaka – posaka sareng buku sè èbhâḍhi ḍâri ḍaunna tarèbung otabâ ra-kara. Sèttong posaka sareng buku ra-kara ghellâ" èpangghi mènorot panalèktèghân bâḍâ tangghâlâ 15 Nopèmber 1550.

È Karajhâ"ân Jhâmbhringèn ghâpanèka Radèn Ario Mèna' Sanoyo kasokan ngobâ bâjâng kolè' dhâddhi topèng ḍhâlâng Madhurâ. Mènorot pangghâliyâna, èkarassa bânnya' orèng sè èkparlo è ḍâlem topèng ḍhâlâng ghâpanèka, ètèmbhâng sareng bâjâng kolè' sè namong èmamolanè sareng ḍhâlâng bisaos.

È bâkto ghâpanèka topèng ḍhâlâng namong èkalako sareng karabhât karaton bisaos ta' èyèdhinë orèng lowar karaton apo-campo amarghâ namong èkparlo ngormat moy-tamoy aghung è karaton. Pan-saponapan taon ḍâri jhâman ghâpanèka topèng ḍhâlâng ka'alok ḍâ' ka antèro kennengngan akadhiyâ: Songennep, Pamekkasan dhibi', Sampang, sareng Bhângkalan.

Ka'aloggâ topèng ɖhâlâng Madhurâ panèka ɖâ' man – ka'ɖimman kennengnan marghâ èhtèyarra pottra bhângsawan sè èsambhât Raḍèn Ario Nimprang ɖâri dhisa Bâurambhât Kacamadhân Pamekkasân, Kabupatèn Pamekkasân. Jhârna'na, salèrana alèngghi è jhâlân Purba, sè è jhâman ɖhimèn èsambhât Kampong Pangèranan.

Carèta sareng lakonnèpon topèng ɖhâlâng Madhurâ akor sareng carèta bâjâng kolè', sareng bâjâng orèng sè apakem ɖâ' carèta Mahabrata sareng Ramayana. È jhâman ɖhimèn, panjhâgghâ topèng ɖhâlâng Madhurâ èkalako sareng lalakè'an bisaos. Nangèng, è jhâman samangkèn ampon noro'aghi kabhutowanna sareng pangalèburrâ masyarakat, panjhâgghâ kadhâddhiyân ɖâri ngangodâdhân lakè' sareng binè'. Pramèla ɖâri ghâpanèka, ngangodâdhân lakè' binè' jhâman samangkèn parjhughâna èyarebbhâ soddhi ajhâr tor mertè kasennèyan tradisional topèng ɖhâlâng Madhurâ mènangka bâgiyân ɖâri kabhuḍhâjân nasional.

(Ètokèl ɖâri : *Pangajaran Basa Madura, èsosan sareng Moh. Tajib sakanca'an th. 1989: 8 – 9, serradhân èyakorraghi sareng Èjhâ'ân 2011*)

Lalampa'an 1

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Topèng ɖhâlâng panèka aghânḍhu' ponapa?
2. Aponapa ma' Topèng ɖhâlâng panèka molaè asa?
3. Aponapa ma' Topèng ɖhâlâng panèka ma' kodhu pèyara?
4. Pasèra sè aḍhâbuwâghi kasennèyan topèng ɖhâlâng Madhurâ ghâpanèka tombuna ɖâri Karaton Jhâmbringèn, Proppo, Kabhupatèn Pamekkasân?
5. Pasèra Raḍèn Ario Mèna' Sanoyo panèka?

Lalampa'an 2

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè papaḍânanna ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. nyopprè
2. dhâdhingghâlân
3. bâburughân beccè'
4. tanḍhuk
5. Ka'alok

Lalampa'an 3

Ḍâri jhâjhârbâ'ân è attas bâḍâ bhâb sè kèngèng èponḍhut tor saè ka'angghuy èbhâḍhi kaca kebbhâng otabâ conto!

1. Radèn Ario Mèna' Sanoyo kodhu malarat ḍhimèn. Bhâb sè kèngèng èponḍhut tor saè ka'angghuy èbhâḍhi kaca kebbhâng otabâ conto èngghi panèka
2. Rato sareng ra'yaddhâ paḍâ ngaghungè kabhutowan. Bhâb sè kèngèng èponḍhut tor saè ka'angghuy èbhâḍhi kaca kebbhâng otabâ conto èngghi panèka
3. Ngèrèng nyarè polè 2 bhâb ponapa sè kèngèng èponḍhut dhâri topèng ḍhâlâng ka'angghuy èbhâḍhi kaca kebbhâng otabâ conto!

B. Ngereng Maos

Èyatorè maos patètè bâcâ'an è bâbâ panèka ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka!

Manabi amaèn Topèng Ḍhâlâng, panglakona kodhu bânnya' maos bâcâ'an bhâb bhâsa. Neng bhâsa lèsan, kodhu ngaonèngè onḍhâghân bhâsa sè èyangghuyâ, sabâb neng bhâsa lèsan (otamaèpon ḍâlem bhâsa Madhurâ), bâḍâ bhâsa enjâ" iyâ, engghi enten, èngghi bhunten, tor bhâsa camporan.

Sadhâjâ orèng sè abhâsa'a Madhurâ kodhu onèng onḍhâgghâ bhâsa ponapa sè èghuna'aghiyâ. Onḍhâgghâ bhâsa sè macem ponapa sè èghuna'aghiyâ panèka ghumantong sareng pasèra sè èyaḍhebbhi otabâ pasèra orèng sè èkakandhâ. Bhidhâ sareng bhâsa tolès sè aropa ghâncaran. Sè ngangghit ampon paham parkara ponapa sè ètolèsa. Abâ'na onèng abhidhâ'âghi parkara/bhâb sè kodhu èserrât tor ponapa sè ta' parlo. Sadhâjâna panèka èsambhât pokeddhâ pèkkèran otabâ okara sè otama.

Dâlem ra-okara ampon nyata bhâsa sè èghuna'aghi aghânḍhu' tatakrama sè ampon tanto. Maghut M. Wiryo Asmoro neng "Ketab Lambanna Paramasastra Madhura Anyata'aghi Bhâb Bhâsana Tja' – Otja' " (1956 : 17-18) bhâb onḍhâghâna bhâsa, sapanèka : (èsalèn mabi èjhâ'ân th. 2011)

1. Bhâsa enjâ' - iyyâ bâḍâ 2 bârna:

- a. Enjâ'-iyyâ tollèn, kadhâddhiyân ḍâri oca' enjâ'-iyyâ malolo, conto: Bâ'na ta' anḍi' korsè?
- b. Enjâ'-iyyâ camporan, kadhâddhiyân ḍâri oca' Enjâ'-iyyâ + Èngghi Bhunten otabâ Enjâ'-iyyâ + Èngghi Bhunten + B.T (B.T = bhâsa têngghi), conto: Sèngko' ghi' nedḍhâ'â ghâllu. (Sè abu-ḍhâbu ghi' ngormatè ka sè èkasareng abu-ḍhâbu)
 - Bu" embhân mator, " Ju kènè", ḍhâbuna èbhuna, sèngko' èpakon nedḍhâ ka'aḍâ'."

2. Bhâsa Èngghi- Bhunten bâḍâ 2 bârna:

- a. Èngghi-Bhunten tollèn, kadhâddhiyân ḍâri oca'- èngghi bhunten malolo, conto: Ka' ḍissa compo'èpon
- b. Èngghi-Bhunten camporan, kadhâddhiyân ḍâri oca' Èngghi Bhunten + Engghi enten-l otabâ Èngghi- Bhunten + Èngghi- Bhunten - têngghi otabâ Èngghi-Bhunten + Enjâ' lyyâ + Èngghi- Bhunten - têngghi, conto:
 - Labângnga bhâḍhi èpolasa samangkèn
 - Èponḍhuddhâ sarèyal sareng èbu panjhennengan, ta' èyatorraghi
 - Kaè dhâlem ponapa ampon bhuhbâr?

3. Bhâsa Engghi-Enten bâdâ 2 bârna

- a. Engghi-Enten tollèn, kadhâddhiyân dâri oca' Engghi-Enten malolo, conto : Bulâ enten, dhika ko' assa pon – empon.
- b. Engghi-Enten Camporan, kadhâddhiyân dâri oca' Engghi-Enten + Enjâ' -lyyâ otabâ Engghi-Enten + Èngghi Bhunten + Èngghi Bhunten tollèn, conto :
Ponakan bulâ èntar mancèng
Mon dhika ta' kasokan ghânèko, engghi empon , bulâ sè ambhâkta"aghiyâ.

Lalampa'an 1

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Radèn Ario Mèna' Sanoyo tanḍhuk ka polo Madhurâ. Bhâsa engghi entenna èngghi panèka
2. Radèn Ario Mèna' Sanoyo apakonan kon-pakonna. Bhâsa enjâ' iyyâna èngghi panèka
3. Mon dhika ta' kasokan ghânèko, engghi empon. Bhâsa enjâ' iyyâna èngghi panèka
4. Bulâ ta' aromasa ngènjhâm marèna ka'rowa bulâ ta' nangalè polè. Bhâsa èngghi bhuntenna èngghi panèka
5. ghu'emma èsabâ'? Bhâsa èngghi bhuntenna èngghi panèka

Lalampa'an 2

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè papaḍânanna ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. panglakona	4. È ghu'emma
2. ka'rowa	5. ghâlimpo'na
3. aromasa	

Lalamp'a'an 3

Èyatorè ghuna'aghi bhâsa enjâ' iyyâ sèttong okara bisaos dâ' ka rêng-orêng è bâbâ panèka!

1. Rêng towa ka ana'na èngghi panèka
2. Majhâđi' ka ponakanna èngghi panèka
3. Orêng towa ka na'-kana' èngghi panèka
4. Na'-kana' kènè' ka na'-kana' kènè' èngghi panèka
5. Ca'- ngoca' kadhibi' ân (è dâlem palèkèran) èngghi panèka
6. Bhângsa aghung ka orêng dumè' èngghi panèka
7. Lora ka dhunorra èngghi panèka
8. Pangrajâ ka orêng kènè' (bâbâ'anna) èngghi panèka
9. Kèyaji makon ka santrèna ka'anghuy:
 - a. Asolli Asar èngghi panèka
 - b. Ngajhi kètab èngghi panèka
 - c. Dhuiyân ka Masjid èngghi panèka
 - d. Adân Asar èngghi panèka
 - e. Dhâddhi imam èngghi panèka
 - f. Ngosot papan tolès èngghi panèka
 - g. Mèrengngaghi jhâjhârbâ'ân bhâb:
 - 1) orêng asiyam
 - 2) orêng abhuka
 - 3) orêng asolli

C. Ngereng Abu-Dhabu

Èyatorè maos patètè lakon ḍhâlâng èbâbâ panèka! Bhâbhâghân (fragmen) ḍâri carèta sè èpakem ka Ramayana sè abhul-ombhul Dewi Shinta Elang panèka ḍhâbuwâghi è aḍâ'na kellas!

Ḍhâlâng : (Kacatora kabâḍâ'ân alas Wirayuda sè jhrembhen sareng ka'-bhungka'an katonna seppè namong assrè ḍâlem pa'anabhân. Dhineng rabuna kasatrèya bhângsa nèngrat, Rama, Dewi Shinta sareng Laksmana nambâi kabâḍâ'ân alas Wirayuda ampon ta' seppè polè. Sè katello paḍâ alèngghi è attas bâto, katèngal ghumbhirâ sè aparembhâghân. Para kasatrèya sè katello ghâpanèka ḍâri Karajhâ'ân Ayodhya apalolongan masenneng abâ').

Rama : (Sambi atolè ka Dewi Shinta)

Lè' Mas Shinta, dhika katonna paya. Beccè'na dhika nyarè ong-naong sambi marobbhu ma'èlang kasona.

Shinta : (Aḍḍhep ka Rama)

Mator èngghi Kang Mas! Kaulâ pajhât abâk moghuk sa'amponna alalana panèka.

Ḍhâlâng : (Dewi Shinta lajhu alomampa nyarè ong-naong è bâbâna bungkana bâringèn, ta' jhâu ḍâri kennengngan sè ju'-toju')

Rama : (atolè ka Laksmana)

Lè' Mas Laksmana, dhika jhâ' ajhâlânan, ju'-toju' è ko'iyyâ! Bulâ Mènta'a tolong, Lè' Emma Shinta jâgâ'âghi. Ko'issa abâ'na parappa'na ambu lessa marobbhu è bâbâna bâringèn.

Laksmana : (ngaḍḍhep kalabân anḍhâp asor nyemma"è Rama)

Mator sandhika Kang Mas! Ponapa sè ampon èḍhâbuwâghi ajunan, bhâḍhi èyèstowaghiyâ sareng abdhina.

Rama : Èngghi Lè' Mas, sakalangkong pangabhâktèyanna Dhika ka Bulâ. Bulâ sanonto ghi" abhuruwâ kèddhâng nekkane hajhâddhâ pangaterrona Lè" Mas Shinta.

Dhâlâng : (Rama kebbhât maso" ka dâlem alas, nabânga kèddhâng sè kaoladhân. Rama ta" ngaghâli jhâ" kèddhâng sè èyoladhi ghâpanèka saèstona sorowanna Prabu Dasamuka sè nyèlo dhâddhi kèddhâng/ sè èsambhât Kincaka. Rama ghi" ta" sempat mana, Kincaka sè nyèlom dhâddhi kèddhâng ghâpanèka lajhu acerrèng nèrowè sowarana Rama (mènta tolong), lajhu maèlang nyemma" ka kennengnganna Dewi Shinta, nyèlom dhâddhi orèng ngemmès. Mèrèng sowarana Rama, Dewi Shinta lajhu takerjhât, mancal dâri kennengnganna, nyandher ka Laksmana).

Shinta : (nyemma" è Laksmana, sowarana sambu ngara" nga")

Kang Mas Laksmana! Bulâ mèrèng sowarana Kang Mas Rama rèng- cerrèngan mènta tolong. Dhuliyân Dhika nyarè salèrana.

Laksman : (ajâwâb sambu tabhâgeghen)

Engkèn jhâ" dhuli maghippo, Lè" Mas Shinta. Bulâ èpakon ajâgâ Dhika sareng Kang Mas Rama. Nèko parènta mènangka amanah sè wâjib èyèstowaghi, Bhulâ ta" bângal adhingghâllâghi Dhika kadhibi"ân.

Shinta : (abâk ngoso", sowarana abâk tanyeng)

O, mon bârinto Dhika tarètan sè ta" èsto ka Jheng mas Rama. Dhika napè ta" ènga", napè pon loppa, jhâ" kang Mas Rama nèko tarètanna Dhika? Pas ènyama"anna tarètan napè Dhika Kang Mas!

(ngoca" sambu abhâlindhâs)

Laksmana : (Robâna mènḍâr, sowarana sambu ret-ngaret)

Mon laku ongghu-ongghu bârinto kenḍâ"na Dhika Lè" Mas Shinta, maḍḍhâ Bulâ norodhâna. Tapè Dhika ta" ollè alèngka dâri ghâris nèko!

Ḍhâlâng : (Laksmāna lajhu ngonos kerrèssa aghâbây ghâris kalabân konco"na sè sakobhengnga Dewi Shinta. Hasèyatta ghâris ghâpanèka bhâkâl kalowar apoy manabi bâḍâ orèng sè lèbât è attassa. Laksmāna lajhu mangkat norodhi pamèntana Dewi Shinta ka'angghuy nyarè Rama.

Kacator Kincaka sè ampon nyèlom orèng ngemmès lajhu अपरा' ka kennengnganna Dewi shinta, tapè ta" amsemma" ka ghâris sè èkaghâbây Laksmāna. Dhibi'na ampon ngartè, jhâ' manabi alèngka ghâris bhâkal calaka")

Kincaka : (sè amèḍḍhâ orèng ngemmès)

Aḍu ... Dhin Aju sè Raddhin Konèng ... kasokanna Ajunan aparèng obâng ḍâ" kabulâ sè ènga" panèka. Ampon tello arè ta' kamaso"an rajhekkè. Ta"ghâḍhuwân obâng sè èkabelliyâ nasè. Kanèserrè ... Dhin Aju ... (sowarana ngennessaghi)

Shinta : (Ngoladhi kalabân ta" tèghâ, sambi ngontallaghi pèssè) Ya" tarèma tang paparèng!

Rèng ngemmès : (sambi mamellas)

Ḍu.....Dhin Aju sè raddhin Konèng, Jhâ" sapanèka manabi apaparèng ka bulâ sè èna panèka! Kaulâ terro narèma"a paparèng Ajunan kalabân patang jhulu, nyopprè kaèhlasan Ajunan moḍḍhâ kaoladhân sareng sè Maha Aghung.

Ḍhâlâng : (mèyarsa sowarana Kincaka sè amèḍḍhâ orèng ngemmès ghâpanèka, salèrana ta" tèghâ. Lajhu nyemma"è Kincaka aparènganna obâng kalabân ajhulu, norodhi pangaterrona Kincaka. È sa"at astana ngalèbâdhi ghâris, sè ètoraè Laksmāna, sakareḍḍhâbhân Kincaka nyanḍhâk astana Dewi Shinta. Dewi Shinta lajhu èghibâ ngabbher, èbhujung èpanompa" Jatayu mano"sorowanna Prabu Dasamuka.

(dialog fragmen Topèng ḍhâlâng è attas èyangghit sareng H.M.Dradjid)

Lalamp'a'an 1

Sa'amponna sampèyan maos bhâbhâghân Dewi Shinta Èlang sè abujud ḍhâ-kandhâ partèngkana orèng abu-ḍhâbu, èyatorè jâwâb al-soal è bâbâ panèka!

1. Neng fragmen "Dewi Shinta Èlang", bâḍâ saponapa onḍhâghânna bhâsa?
2. Rama aghuna" aghi onḍhâghânna bhâsa sè macem ponapa ka Dewi Shinta?
3. Dewi Shinta sè acator sareng Laksmana aghuna" aghi onḍhâgghâ bhâsa sè ka" ḍimma?
4. Aponapa Dewi Shinta ma' aghuna' aghi bhâsa Enjâ' lyâ ḍâ' Kincaka?
5. Onḍhâghânna bhâsa ponapa sè èghuna' aghi sampèyan?

Lalamp'a'an 2

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè papaḍânanna ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. ka'- bhungka'an
2. Kacatora
3. tanyeng
4. Karajhâ'ân
5. sakareḍḍhâbhân

Lalamp'a'an 3

Ḍâri bhâbhâghân drama è attas èyatorè nyarè sè èkparlo tor dhaddhi kasaèyyanna abâ'!

1. Ta' jhujhuk parcajâ manabi ta' anyata' aghi dhibi'. Sè dhâddhi kasaèyyanna abâ' èngngh panèka
2. Satarètanan tor sabhâlâ'ân kodhu rokon. Sè dhâddhi kasaèyyanna abâ' èngngh panèka

3. Kodhu lèbur nolong orèng. Sè dhâddhi kasaèyyanna abâ' èngngh panèka
4. Manabi atatolong kodhu èhlas. Sè dhâddhi kasaèyyanna abâ' èngngh panèka
5. Lalakon sè ta' saè masthè kèngèng bâlessân dâri Sè Kobâsa. Sè dhâddhi kasaèyyanna abâ' èngngh panèka

D. Ngereng Nyerrat

Èyatorè kaghâli carana moket ghâncaran ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka!

Carana moket ghâncaran èngghi panèka:

1. Oladhi dhimèn neng teks Topèng Dhâlâng ghâpanèka bâdâ saponapa panglakona.
2. Bhân sabbhân panglako, catorra (oca'na) saponapa aleniya.
3. Dâri pan-saponapan alèniya dâbuna bhân-sabbhân panglako, rèngkes padhâddhi sèttong otabâ duwâ' alèniya mènangka pokeddhâ catorra bâng- sèbângnga pangalako. Carana moket ghâncaran kèngèng èghuna'aghi moket tèks è bâbâ panèka.

Bhân-sabbhân bâdâ lalampa'an topèng dhâlâng è man-ka'ðimman kennengnan tanto bisaos bâdâ carèta sè akor sareng kaoðî'ân rè-sa'arè. Akadhi bhâbhâghân Dewi Shinta Èlang sè ayèssè têngka pola otabâ dhâdhâbuwân mènangka kaca kebbhâng neng kaoðî'ân rè-sa'arè ! conto laèn sè abujut dhâdhâbuwân sè èkparlo orèng alampa'aghi tatakrama sè anðhâp asor akadhi angghuyyâna bhâsa èngghi bhunten aghânðhu' maksot:

- a. Orèng oðî' panèka anðî' arghâna bhâðhân
- b. Orèng oðî' panèka anðî' tatakrama sè alos
- c. Orèng oðî' panèka ta' endâ' matèngghi abâ'
- d. Orèng oðî' panèka maghut dâ' atoran sè ampon tanto

Lalampa'an 1

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka maghut dâ' ka bâca'an carana moket ghâncaran è attas!

1. Orèng oḍi' panèka anḍi' arghâna
2. Orèng oḍi' panèka anḍi' tatakrama sè
3. Orèng oḍi' panèka ta' endâ' matèngghi
4. Orèng oḍi' panèka maghut dâ' atorana sè ampon

Lalampa'an 2

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè papaḍânanna ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. moket	4. lalampa'an
2. catorra	5. è man-ka"ḍimman
3. Panglako	

Lalampa'an 3

Ḍâri pan-saponapan jhâjhârbâ'ân è attas èyatorè nyarè bhâb sè èkaporlo ka'angghuy apangghibhât sè saè ka abâ'!

1. Ka'angghuy maceppet lastarè lalakon panèka kodhu sabbhâr. Sè èkaporlo ka'angghuy apangghibhât sè saè ka abâ' èngghi panèka
2. Kasabbhârân panèka kodhu akor sarèng bânnya'na pangaonèngan. Sè èkaporlo ka'angghuy apangghibhât sè saè ka abâ' èngghi panèka
3. Tatakrama sè saè panèka èkasennengngè. Sè èkaporlo ka'angghuy apangghibhât sè saè ka abâ' èngghi panèka

Eyatorè cathet ca'-oca' sè parlo otaba sè malarat sareng artèna menorot sampeyan! Nyopprè artèna lerres, èyatorè sambu mokka' Kamus Bhasa Madhurâ.

Ca'-oca' sè Malarat

1. Mokit = nyarè èssèna
sè langkong otaoma
2. catorra = ɖhâbuna
3. Panglako = aktor
4. lalampa'an = acara
5. Kacatora = ècarèta'aghi
6. Tanyeng = tarèk
7. Karajhâ'ân = karaton
8. sakareɖɖhâbhân = sakejjhâ'

Refleksi

Èyatorè èssè'è tabel è bâbâ panèka kalabân ngakorrâgghi pa-ponapa sè ampon sampèyan kobâsanè. Èssè'è kalabân aparèng tandhâ pacal (✓).

Sè Ampon Èyajhâri	Ampon Ngobâsnè	Ghi' Parlo Ajhâr
1. Pokeddhâ topèng ɖhâlâng		
2. Onɖhâggâ bhâsa Madhurâ tollèn		
3. Mamolanna bâɖâna topèng ɖhâlâng		
4. Tatakrama sè saè		
5. Onɖhâggâ bhâsa Madhurâ camporan		

ASESMEN Sumatif 3

A. Parèngè lang-kalèng jâwâbhân sè èyangghep lerres!

1. Bhidhâna bâjâng kolè" è Jhâbâ sareng topèng ðhâlâng Madhurâ èngghi panèka ghumantong ðâ"....
 - a. panglakona
 - b. lakonna
 - c. bânnya na panglakonna
 - d. macemma lakonna
2. Bâjâng kolè" è Jhâbâ monðhut carèta sè ampon apakem ðâ" carèta
 - a. Ramayana Saos
 - b. Baratayuda Saos
 - c. Ramayana sareng Baratayuda
 - d. sadhâjâ paðâ lerres
3. Topèng ðhâlâng Madhurâ è jhâman samangkèn kalonta neng bhâbâ
 - a. Songennep
 - b. Mekkasan
 - c. Sampang
 - d. Bhângkalan
4. Tombuna Topèng ðhâlâng Madhurâ èmolaè ðâri
 - a . Bhângkalan
 - b. Sampang
 - c. Mekkasan
 - d. Songennep

5. Panglakona Topèng òhâlâng Madhurâ sè bisa èkacator sareng òhâlâng è attas èngghi panèka
- a. Rama
 - b. Subali
 - c. Semmar
 - d. Bagong
6. Radèn Ario Nèmprang ka"alok òâlem
- a. Nyebbhârâghi Topèng òhâlâng òâ" sa"antèro kennengngan è Madhurâ.
 - b. Aòhâlâng carèta sè apakem Ramayana sareng Baratayuda
 - c. Carètana aghuna"aghi carèta kona
 - d. Malolo bâðâ è Mekkasan
7. Onòhâghânna bhâsa neng bhâsa Madhurâ, bâðâ
- a. òumacem
 - b. tello macem
 - c. pa" macem
 - d. lèma macem
8. Mon terro, èyarghâ"âna orèng kodhuna
- a. Ngarghâi abâ"na dhibi" paka aòâ"
 - b. Ngarghâi abâ"na dhibi" bân orèng laèn
 - c. Ngarghâi orèng èpaka"aòâ"
 - d. Bâs-ngabâs orèng sè èyarghâ"âna
9. Manabi bâðâ kanca korang mampo, ta" kellar mellè kalambhi, sampèyan mènangka katowa kellas kodhuna
- a. Sampèyan nangghung sadhâjâ kaparlowanna kanca ghâpanèka

- b. Mabâdâ papangghiyân sakanca"an kaangghuy arembhâk kadhiponapa cara abhânto
 - c. Sombhângan sakanca"an
 - d. Ètangghung sabâgiyân kanca sè aromasa mampo
- 10.** Èbâkto pangajhârân bhâsa Madhurâ dâpa" dâ" bâktona, bapa"/èbhu ghuru ghi"ta"rabu. Sampèyan mènangka katowa kellas kodhuna
- a. Ètorot adântè" rabuna bapa"/èbhu ghuru
 - b. Aparembhâghân sakanca"an
 - c. Makonan salasèttong kancana sè kalerressan pikèt è bâkto ghâpanèka
 - d. Kaula ghâsèk nyarè bapa"/èbhu ghuru neng "ruang guru"

B. Jawâb pètanya è bâbâ panèka!

- 1.** Sampèyan nangghung sadhâjâ kaparlowanna kanca ghâpanèka. Bhâsa engghi entenna èngghi panèka
- 2.** Makonan salasèttong kancana sè kalerressan pikèt è bâkto ghâpanèka. Bhâsa engghi entenna èngghi panèka
- 3.** "bhu ngobângè rasoghân. Bhâsa engghi entenna èngghi panèka
- 4.** Rama ajhâi' rasoghân. Bhâsa engghi entenna èngghi panèka
- 5.** Alè' nèdâdâ nasè' ghuring. Bhâsa engghi entenna èngghi panèka

ASESMEN 1

Semester

Ghâncaran ka'angghuy soal nomer 1 kantos nomer 5.

Dhinèng Onḍhâgghâ Bhâsa Èngghi-Bhunten panèka bâdâ ḍuwâ' bârna èngghi panèka:

1. Èngghi – Bhunten tollèn, kadhâddhiyân ḍâri oca' – èngghibhunten malolo,
conto: Ka' ḍissa compo'èpon. Èyatorè malebbhet ka ampèr.
2. Èngghi-Bhunten camporan, kadhâddhiyân ḍâri oca' Èngghi Bhunten + Engghi enten
– I otabâ Èngghi – Bhunten + Èngghi – Bhunten – têngghi otabâ Èngghi – Bhunten +
Enjâ' Iyyâ + Èngghi – Bhunten – têngghi,

Conto:

- Labângnga bhâḍhi èpolasa samangkèn
- Èponḍhuddhâ sarèyal sareng èbu panjhennengan, ta' èyatorraghi
- Kaè dhâlem ponapa ampon bhubhâr?

Èyatorè parèngè tanḍhâ lang-kalèng pèlèyan jâwâbhân sè èyangghep lerres maghut ḍâ' ghâncaran Onḍhâgghâ Bhâsa Èngghi- Bhunten è attas!

1. Sènjhâng bhâthèk dhuli jhemmorraghi ka panassa! Okara panèka aghuna'aghi onḍhâgghâ bhâsa
 - a. enjâ'-iyyâ tollèn
 - b. engghi-enten camporan
 - c. engghi-enten tollèn
 - d. Èngghi-bhunten tollèn
2. Sanapè obângnga dhika? Okara panèka aghuna'aghi onḍhâgghâ bhâsa
 - a. engghi-enten tollèn
 - b. Èngghi-bhunten enjâ'-iyyâ
 - c. Èngghi-bhunten tollèn
 - d. enjâ'-iyyâ Èngghi-bhunten

3. Saporana kaulâ kalèp. Okara panèka aghuna'aghi onḍhâgghâ bhâsa
- a. Èngghi-bhunten tollèn c. engghi-enten tollèn
b. engghi-enten enjâ'-iyyâ d. camporan enjâ'- enten
4. Bhâkta asarèn tako' tambâ songkan! Okara panèka aghuna'aghi onḍhâgghâ bhâsa
- a. camporan Èngghi- enten c. Èngghi-bhunten tollèn
b. engghi- iyyâ camporan d. Èngghi- camporan
5. Saporana kaulâ ghi' ta' ghâḍhuwân obâng. Okara panèka aghuna'aghi onḍhâgghâ bhâsa
- a. engghi- enjâ'-iyyâ c. bhunten- enten
b. Èngghi-bhunten tollèn d. bhunten- engghi

Bâca'an ka'angghuy soal nomer 6 kantos nomer 10.

Ḍhâlâng : (Rama kebbhât maso' ka ḍâlem alas, nabânga kèddhâng sè kaoladhân. Rama ta" ngaghâli jhâ" kèddhâng sè èyoladhi ghâpanèka saèstona sorowanna Prabu Dasamuka sè nyèlom dhâddhi kèddhâng/ sè èsambhât Kincaka. Rama ghi" ta" sempat mana, Kincaka sè nyèlom dhâddhi kèddhâng ghâpanèka lajhu acerrèng nèrowè sowarana Rama (mènta tolong), lajhu maèlang nyemma" ka kennengnganna Dewi Shinta, nyèlom dhâddhi orèng ngemmès. Mèreng sowarana Rama, Dewi Shinta lajhu takerjhât, mancal ḍâri kennengnganna, nyandher ka Laksmana).

Shinta : (nyemma'è Laksmana, sowarana sambî ngara'nga')
Kang Mas Laksmana! Bulâ mèreng sowarana Kang Mas Rama rèng- cerrèngan mènta tolong. Dhuliyân Dhika nyarè salèrana.

Laksman : (ajâwâb sambî tabhâgeghen)
Engkèn jhâ" dhuli maghippo, Lè" Mas Shinta. Bulâ èpakon ajâgâ Dhika sareng Kang Mas Rama. Nèko parènta mènangka amanah sè wâjib èyèstowaghi, Bhulâ ta" bângal adhingghâllâghi Dhika kadhibi"ân.

Shinta : (abâk ngoso", sowarana abâk tanyeng)

O, mon bârinto Dhika tarètân sè ta" èsto ka Jheng mas Rama. Dhika napè ta" ènga", napè pon loppa, jhâ" kang Mas Rama nèko tarètanna Dhika? Pas ènyama" anna tarètân napè Dhika Kang Mas!

(ngoca" sambî abhâlin dhâs)

Èyatorè parèngè tanḍhâ lang-kalèng A manabi jâwâbhân 1,2, 3 sè lerres, parèngè tanḍhâ lang-kalèng B manabi jâwâbhân 1 sè lerres, parèngè tanḍhâ lang-kalèng C manabi jâwâbhân 2 sè lerres, parèngè tanḍhâ lang-kalèng D manabi jâwâbhân kalèro sadhâjâ!

6. Rama kebbhât maso' ka ḍâlem alas, nabânga kèddhâng sè

1) Èbhuru 3) Ḍâri emmas

2) Kaoladhân 4) Ka alas

Jâwâbhân sè lerres èngghi panèka

a. A c. C

b. B d. D

7. Sè ètabâng Rama èngghi panèka

1) Kèddhâng 3) Kincaka

2) Dasamuka 4) Nyilom

Jâwâbhân sè lerres èngghi panèka

a. A c. C

b. B d. D

8. Sè acerrèng nèrowè sowarana Rama (mènta tolong) èngghi panèka

1) Laksmana 3) Rama

2) Shinta 4) Ghun sowara

Jâwâbhân sè lerres èngghi panèka

a. A c. C

b. B d. D

9. Sè nyemma'è Laksmāna, sowarana sambī ngara'nga' èngghi panèka

1) Kincaka	3) Jin
2) Shinta	4) Dasamuka

Jâwâbhân sè lerres èngghi panèka

a. A	c. C
b. B	d. D

10. Sè ajâwâb sambī tabhâgeghen èngghi panèka

1) Laksmāna	3) Rama
2) Shinta	4) Dasamuka

Jâwâbhân sè lerres èngghi panèka

a. A	c. C
b. B	d. D

Bâca'an ka'angghuy soal nomer 11 kantos nomer 15.

Manabi amāen Topèng Ḍhâlâng, panglakona kodhu bânnya' maos bâca'an bhâb bhâsa. Neng bhâsa lèsan, kodhu ngaonèngè onḍhâghân bhâsa sè èyangghuyâ, sabâb neng bhâsa lèsan (otamaèpon ḍâlem bhâsa Madhurâ), bâḍâ bhâsa enjâ" iyâ, engghi enten, èngghi bhunten, tor bhâsa camporan.

Sadhâjâ orèng sè abhâsa'a Madhurâ kodhu onèng onḍhâgghâ bhâsa ponapa sè èghuna'aghiyâ. Onḍhâgghâ bhâsa sè macem ponapa sè èghuna'aghiyâ panèka ghumantong sareng pasèra sè èyaḍhebbhi otabâ pasèra orèng sè èkakandhâ. Bhidhâ sareng bhâsa tolès sè aropa ghâncaran. Sè ngangghit ampon paham parkara ponapa sè ètolèsa. Abâ'na onèng abhidhâ'âghi parkara/ bhâb sè kodhu èserrāt tor ponapa sè ta' parlo. Sadhâjâna panèka èsambhāt pokeddhâ pèkkèran otabâ okara sè otama.

Akorraghi soal è bâbâ panèka kalabân jâwabhân sè bâḍâ è kananna kalabân aghuna'aghi tanḍhâ pana!

11. Manabi amaèn Topèng Ɖhâlâng, panglakona kodhu bânnya' maos bâca'an bhâb
12. Neng bhâsa lèsan, kodhu ngaonèngè onđhâghân bhâsa sè
13. Onđhâgghâ bhâsa sè macem ponapa sè èghuna'aghiyâ panèka ghumantong sareng pasèra sè èyađhebbhi otabâ pasèra orèng sè
14. Bhidhâ sareng bhâsa tolès sè aropa ghâncaran. Sè ngangghit ampon paham parkara ponapa sè
15. Abâ'na onèng abhidhâ'âghi parkara/ bhâb sè kodhu èserrât tor ponapa sè ta'

- a. parlo
- b. èkakandhâ
- c. ètolèsa
- d. èyangghuyâ
- e. bhâsa

Bâca'an ka'angghuy soal nomer 16 kantos nomer 20.

È bâkto ghâpanèka topèng Ɖhâlâng namong èkalako sareng karabhât karaton bisaos ta' èyèdhinë orèng lowar karaton apo-campo amarghâ namong èkparlo ngormat moy-tamoy aghung è karaton. Pan-saponapan taon Ɖâri jhâman ghâpanèka topèng Ɖhâlâng ka'alok Ɖâ' ka antèro kennengngan akadhiyâ: Songennep, Pamekkasan dhibi', Sampang, sareng Bhângkalan.

Ka'aloggghâ topèng Ɖhâlâng Madhurâ panèka Ɖâ' man – ka'đimman kennengngan marghâ èhtèyarra pottra bhângsawan sè èsambhât Rađèn Ario Nimprang Ɖâri dhisa Bârurambhât Kacamadhân Pamekkasân, Kabupatèn Pamekkasân. Jhârna'na, salèrana alèngghi è jhâlân Purba, sè è jhâman Ɖhimèn èsambhât Kampong Pangèranan.

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka maghut Ɖâ' ghâncaran è attas!

16. È bâkto ghâpanèka topèng Ɖhâlâng namong èkalako sareng
17. È bâkto ghâpanèka orèng lowar karaton ta' èyèdhinë apo-campo neng topèng Ɖhâlâng amarghâ

18. Pan-saponapan taon đâri jhâman ghâpanèka topèng đhâlâng ka'alok đâ' ka antèro kennengngan akadhiyâ
19. Ka'aloggghâ topèng đhâlâng Madhurâ panèka đâ' man – ka'đimman kennengngan marghâ èhtèyarra
20. Radèn Ario Nimprang đâri dhisa Bâurambhât Kacamadhân Pamekkasân, Kabupatèn Pamekkasân salèrana alèngghi è

Bâca'an ka'angghuy soal nomer 21 kantos nomer 25.

Kacatora sadhâjâ orèng è Dhisa Proppo ghâpanèka pađâ aromasa senneng sareng pađâ ta'at đâ' ka salèrana. Pramèla ghâpanèka, salèrana èyangkat dhâddhi bângaseppo. È bingkèngnga, Radèn Ario Mèna' Sanoyo ajhumenneng rato Karajhâ'ân Jhâmbhringèn. Kantos samangkèn, tèlassa karajhâ'ân ghellâ' ghi' kabhuktèn kalabân pandemmèn karaton, posaka – posaka sareng buku sè èbhâđhi đâri đaunna tarèbung otabâ ra-kara. Sèttong posaka sareng buku ra-kara ghellâ' èpangghi mènorot panalèktèghân bâđâ tangghâllâ 15 Nopèmber 1550.

È Karajhâ'ân Jhâmbhringèn ghâpanèka Radèn Ario Mèna' Sanoyo kasokan ngobâ bâjâng kolè' dhâddhi topèng đhâlâng Madhurâ. Mènorot pangghâliyâna, èkarassa bânnya' orèng sè èkaparlo è đâlem topèng đhâlâng ghâpanèka, ètèmbhâng sareng bâjâng kolè' sè namong èmamolanè sareng đhâlâng bisaos.

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka maghut đâ' ghâncaran è attas!

21. Aponapa ma' Ariyo Mèna' Sanoyo èyangkat dhâddhi bângaseppo è Dhisa Proppo?
22. Aponapa ma' Ariyo Mèna' Sanoyo èyangkat dhâddhi rato?
23. Ponapa buktèna Ariyo Mèna' Sanoyo èyangkat dhâddhi rato?
24. Ponapa papađânanna bâjâng kolè' sareng topèng đhâlâng Madhurâ?
25. Aponapa ma' Ariyo Mèna' Sanoyo kasokan ngobâ bâjâng kolè' dhâddhi topèng đhâlâng Madhurâ?

Lalampa'an Sè onggahuwan

Ponapa tembhâng macapat
panèka?

Èka'ðimma sampèyan mangghi'i
orèng nembhâng macapat?

Saponapa kalè sampèyan
nembhâng macapat?

Pertanyaan Pemantik

1. Pasèra sè ngangghit tembhâng macapat?
2. Ponapa artèna tembhâng macapat?
3. Ponapa bhidhâna bâng-sèbângnga?
4. Ponapa ghunana tembhâng macapat?
5. Tembhâng ponapa sè èkasokanè sampèyan?

Tujuan Pembelajaran

1. Peserta didik mampu mengidentifikasi informasi dan menganalisis isi teks tembang macapat dalam bentuk audiovisual dan aural yang didengar.
2. Peserta didik mampu memahami dan mengidentifikasi informasi tentang tembhâng macapat untuk menemukan makna yang tersurat dan tersirat dari teks visual yang dibaca dan dipirsa.
3. Peserta didik mampu menelaah kosa kata yang baru/sulit (bhâsa lalongèt) isi tembhâng macapat dari teks visual yang dibaca dan dipirsa.
4. Peserta didik mampu menyimpulkan isi dari teks tembhâng yang dibaca dan dipirsa.
5. Peserta didik mampu menyampaikan pesan dari isi teks tembhâng macapat secara lisan berbentuk monolog dan dialog logis, kritis dan kreatif.
6. Peserta didik mampu memaknai kosa kata baru pada tembhâng macapat secara lisan dan menyampaikan menggunakan lalonget sesuai ondaghhan bahasa.
7. Peserta didik mampu mempresentasikan hasil diskusi tentang teks tembhâng macapat secara aktual dan kritis.

Ca'-oca' Parlo:

1. Tembhâng Macapat
2. Ghuru laghu
3. Keccap
4. Paddhâ
anḍḍheggân

A. Ngereng Meyarsa'aghi

Èyatorè pèyarsa'aghi ghurunasampèyan otabâ kancana sampèyan nalèka maosbâca'an è bâbâ panèka ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka!

Tembhâng Macapat Madhurâ

Pangajhârân panèka mènangka kadhâddhiyân ðâri sala sèttongna sennè Madhurâ sè oðì' neng masyarakat Madhurâ. Tojjhuwâna ka'angghuy abhânto morèt matombu tor malanggheng pangaonèngan sennè macapat sè aropa bhâb sostonan tembhâng, bhâb bhâsa sè èghunaaghi, tor èssèna tembhâng. Salaèn ðâri ghâpanèka, morèt kodhu onèng maranta pokpara ðâlem kaoðì'ân sè akor sareng kaoðì'ân nyata. Ngèrèng maos tembhâng è bâbâ panèka kalabân saè.

Pucung

1. Maju paðâ rajâ sokkor dâ' sè Aghung Manossa kaparèngan
Akkal samporna tor senneng Bâdâ nè'mat lebbi rajâ ðâri jrèya
2. Akkal rèya ngèba ðâ' ka moljâ ponjhul Makhlok laèn kala
Snajjân rajâ kowat lebbi
So manossa coma moso è akkalla
3. Kèbân rajâ sanajjhân kowat yâ tako' Amoso manossa
Sè bânnya' di' kasaktèyan Kasaktèyanna sètombu ðâri akkal
4. Snajjân briyâ bânnya' kèya sè la kalakon Marghâ akkal jrèya
Manossa ghâgghâr ka kalèr
Dhârâjhâddâ lebbi èna ðâri kèbân

Tembhâng è attas mènangka tembhâng macapat sè segghut èmaos lèbât kompolan macapat è pan-saponapan kennengngan è polo Madhurâ. Bhân-sabbhân tembhâng aghânḍhu" atoran bi'-dibi'. Sèttong paddhâ anḍheggân, bânnya'na paddhâ è ðâlem

tembhâng ampon ètantowaghi. Sapanèka jhughân dâlem katantowan ghuru bilângan tor ghuru laghu.

Paddhâ, èngghi panèka kompolanna bhâris otabâ bhiri dâlem tembhâng. Bhâris otabâ bhiri, sè aghânḍhu' sèttong okara otabâ satengnga okara sè ètanḍhâi koma èsebbhut ghâtra. Ghuru bilângan èngghi panèka bânnya"na keccap bhân-sabbhân paddhâ. Ghuru laghu otabâ ghuru sowara èngghi panèka ghâgghârâ sowara è bhân-sabbhân pongkasanna paddhâ.

È dâlem tembhâng bâḍâ sè èkoca" bâtegghâ tembhâng. Bâtegghâ tembhâng panèka akor sareng èssèna tembhâng. Bhân-sabbhân tembhâng anḍi' bâtek bi"-dhibi". Mèlana angghuyyâ kodhu akor sareng kabâḍâ"ân sè ècarèta'aghi. È bâkto kabâḍâ"ân sossa cocok ngangghuy tembhâng Maskumambang. È bâkto mosèm perrang cocok ngangghuy tembhâng Dhurma.

Dinèng bâtegghâ tembhâng macapat bâḍâ sasanga' èngghi panèka:

1. artatè, artèna pangarep sè manès; bâtekghâ lemmes, mamanès. Cè' saèna manabi èghuna'aghi ajhârbâ'âghi bâburughân,
2. maskumambang, artèna talèbât sossa, ngerres,
3. sènom, artèna popossa dâun accem; aghânḍhu' bânnya' parsemmon,
4. kasmaran, artèna tarèsna; tarèsnana orèng lakè' ka bâbinè', tarèsnana mahlok ka mahlok laèn, tarèsnana mahlok ka Sè Kobâsa.
5. salangèt, artèna pajhât kanthè; karokonan,
6. mèjhil, artè"èpon ka lowar, angghuyyâ ka gândrungan,
7. pangkor, artèna bunto'; ngadhebbhi parpadhun perrang,
8. dhurma, artèna macan; angghuyyâ è bâktona anapso dhâddhina perrang,
9. pucung, artèna kalowa', keccap, bâk-abâk rarèngennan. Biyasana èghuna'aghi è bhâk- tebbhâghân. (Sastrodiwirjo, 2008)

Bhâng-tembhâng ghâpanèka tombuna è jhâman Majhâpaèt akhèr otabâ ḍi-buḍina, artèna è jhâmanna ponjhullâ jhâman Islam. Bâḍâ sè aḍhâbu jhâman kawâliyân. Bâḍâ sè

ajhârbâ'âghi, jhâ" sè abhâḍhi tembhâng panèka para waliyullah. Tojjhuwânnna ka'angghuy nabur èlmo aghâma Islam lèbât tembhâng macapat. Contona, carètana Nabi Yusup, Mi'raj Nabbhi Muhammad Saw, carètana Nabbhi Musa sareng Fir"un, tor èn-laènna.

Mènorot ḍhâbuna Oemar Sastrodiwirjo (2008), para Waliyullah sè ngangghit tembhâng macapat èngghi panèka (a) Sunan Kalijaga ngangghit tembhâng Artatè (dandanggulo), (b) Sunan Muria ngangghit tembhâng Sènom, (c) Sunan Bonang ngangghit tembhâng Dhurma, (d) Sunan Giri ngangghit tembhâng Kasmaran tor Pucung, jhughân (e) Sunan Kudus ngangghit tembhâng slangèt, Pangkor, Mèjhil tor Maskumambang.

Ètokèl ḍâri Buku Tembhâng Macapat Madhurâ Angghitân Oemar Sastrodiwirjo

Lalamp'a'an 1

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Artatè, artèna èngghi panèka
2. Maskumambang, artèna èngghi panèka
3. Sènom, artèna èngghi panèka
4. Kasmaran, artèna èngghi panèka
5. Dhurma, artèna èngghi panèka

Lalamp'a'an 2

Èatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè papaḍânanna ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. kompolan	4. èsebbhut
2. atoran	5. sowara
3. bhâris	

Lalampa'an 3

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Tembhâng Macapat panèka èyangghit sareng wali songo ka'angghuy
2. Tembhâng Macapat panèka mènangka pakakas ka'angghuy nyebbârrâghi Aghâma Islam polana
3. Tembhâng Macapat panèka aghânḍhu' bâburughân sè pajhât èkaparlo rèng Madhurâ ka'angghuy
4. Tembhâng Macapat panèka kodhu èpertè ngangḍâdhân nyopprè langgheng polana

B. Ngereng Maos

Èyatorè maos patètè bâcâ'an è bâbâ panèka ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka!

Gher-Ogher Tembhâng Macapat

Bhân-sabbhân tembhâng otamana tembhâng Madhurâ aghânḍhu' atoran bi'-dibi'. Sèttong paddhâ anḍheggân, bânnya'na paddhâ è ḍâlem tembhâng ampon ètantowaghi. Sapanèka jhughân ḍâlem katantowan ghuru bilângan tor ghuru laghu.

Paddhâ, èngghi panèka bânnya'na bhâris otabâ bhiri ḍâlem tembhâng. Bhâris otabâ bhiri, sè aghânḍhu' sèttong okara otabâ satengnga okara sè ètanḍhâi koma èsebbhut ghâttra. Ghuru bilângan èngghi panèka bânnya'na keccap bhân-sabbhân paddhâ. Ghuru laghu otabâ ghuru sowara mènangka ghâgghârrâ sowara è bhân-sabbhân paddhâ sè ḍibuḍi. Talèktèghi sostonan tembhâng è bâbâ panèka.

No.	Nama Tembang	Bânnya'na		
		Ghâtra	Ghuru Bilângan	GhuruLaghu
1.	Artatè	1	10	è/i
		2	10	A
		3	8	è/i
		4	7	o/u
		5	9	è/i
		6	7	A
		7	6	o/u
		8	8	A
		9	12	è/i
		10	7	A
2.	Maskumambang	1	12	è/i
		2	6	A
		3	8	è/i
		4	8	A
3.	Sènom	4	8	è/i
		5	7	è/i
		6	8	o/u
		7	7	A
4.	Kasmaran	1	8	è/i
		2	8	A
		3	8	è/i
		4	8	A
		5	7	A
		6	8	o/u
		7	8	A

5.	Salangèt	1	8	o/u
		2	8	è/i
		3	8	A
		4	8	è/i
		5	8	A
		6	8	è/i
6.	Pangkor	1	8	A
		2	11	è/i
		3	8	o/u
		4	7	A
		5	12	o/u
		6	8	A
		7	8	è/i
7.	Dhurma	1	12	A
		2	7	è/i
		3	6	A
		4	7	A
		5	8	è/i
		6	5	A
		7	7	è/i
8.	Mèjhil	1	10	è/i
		2	6	o/u
		3	10	è/i
		4	10	è/i
		5	6	è/i
		6	6	o/u

9.	Pucung	1	12	o/u
		2	6	A
		3	8	è/i
		4	12	A

Ètokèl dâri Buku Tembhâng Macapat Madhurâ Angghitân Oemar Sastrodiwirjo

Contona sosonan tembhâng pucung è bâbâ panèka

Segghut kalè manossa nemmo pakèbu, Akkal angghuy sala,

Nojjhu dâ" jhâlân ta "beccè", Nombuwâghi sossa karèkongon rajâ.

Tembhâng è attas aghânḍhu' 4 ghâttra, è bhiri sè kapèng 1 aghânḍhu' 12 ghuru bilângan, tor ghuru laghu u, a, è, â.

Lalampâ'an 1

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Ghuru bilângan Temlbhâng Artatè èngghi panèka
2. Ghuru bilângan Temlbhâng Maskumambang èngghi panèka
3. Ghuru bilângan Temlbhâng Sènom, èngghi panèka
4. Ghuru bilângan Temlbhâng Kasmaran èngghi panèka
5. Ghuru bilângan Temlbhâng Dhurma èngghi panèka

Lalampâ'an 2

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè papaḍânanna ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. aghânḍhu'
2. Sapanèka
3. bânnya'na
4. satengnga
5. ètanḍhâi

Lalampa'an 3

Okara-Okara è bâbâ panèka sarè lalabânanna!

1. Lalampân sè bujut kasaèyyan panèka bhânget èkabhuto orèng bânnya' akor sareng kamampowanna.
2. Sa ghus-bhâghussa orèng èngghi panèka sè palèng bânnya' aparèng kasaèyyan ḍâ' ka orèng bânnya'.
3. Manabi sampèyan dhâddhi morèt, lalampa'anna sè abujut kasaèyyan èyantarana ajhâr patarongghu, ngèstowaghi parèntana rèng seppona sareng aghâmana.

C. Ngereng Abu-Ḍhabu

Èyatorè kaghâli saè ghâncaran è bâbâ panèka nyopprè kèngèng ajâwâb pètanyana!

Ajhârbâ'âghi Bâburughân Beccè' È Ḍâlem Tembhâng Macapat

È ḍâlem lalampa'an panèka, èyatorè sampèyan nalèktèghi èssèna tembhâng macapat. Èssèna tembhâng aghânḍhu' bâburughân beccè'. Manabi ampon kalampan, èyatorè maos teks sè aghânḍhu' jhâjhârbâ'ân bhâb bâbrughân beccè'.

Bhân-sabbhân tembhâng aghânḍhu' bâburughân, tantona bâburughân sè beccè'. Bâburughân ghâpanèka ka'angghuy maèmot ḍâ' manossa jhâ' abâ' panèka ghâbâyyâna Sè Kobâsa sè kodhu èjâgâ tor èkaèmanè.

Ka'angghuy ajâgâ tor ngaèmanè abâ', sanyatana manossa panèka kodhu ngaonèngè cangghâna oḍi', èngghi panèka akkal sè saè. Akkal sè saè panèka sè abhâkta manossa ḍâ' sadhâjâ kasaèyan oḍi'. Tapè manossa sè anḍi' akkal jhubâ', tanto buḍi arè dhâddhi rosagghâ.

Manabi okara-okara è attas èbirjhi', bâḍâ pan-saponapan okara sè bhâkal dhâddhi sèkep mongghu ḍâ' manossa. Bâng-sèbângnga dhâddhi tello' parkara. Contona, bâḍâ tello' parkara sè kodu èjâgâ manossa èngghi panèka jhilâ (lèsan), adhât, tor kalakowan.

Tello" parkara laènna sè kodhu èka'anḍi'; atè èsto, atè soccè, tor jhujhur. Parkara sè laèn sè kodhu èkabâjhi'i; mangghâ'ân, nèspa, ta' anḍi' panarèma.

Tello' parkara sè kodhu è engghunè; saroju', kapèraghâna atè, tor kasennengnganna atè. Jhughân tello' parkara laènna sè kodhu è omessè èngghi panèka; bâkto, obâng, kabârâsâna abâ'. Sè kèng-bingkèng, tello" parkara sèkodhu èyajhi'i èngghi panèka omor, dhâng-ondhâng naghârâ, tor aghâma. Contona bâburughân panèka bânnya', salaènna sè èsebbhut è attas.

(Ètokèl ḍâri buku *Baboeroeghan Bettjeq Angghidhân Mas Wignjoamidarmoe*)

Lalampa'an 1

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Èssèna tembhâng aghânḍhu"
2. Bâburughân ghâpanèka ka'angghuy maèmot ḍâ' manossa jhâ' abâ' panèka
3. Ka'angghuy ajâgâ tor ngaèmanè abâ', sanyatana manossa panèka kodhu
4. bâḍâ tello' parkara sè kodu èjâgâ manossa èngghi panèka jhilâ (lèsan),
5. Tello" parkara laènna sè kodhu èka'anḍi'; atè

Lalampa'an 2

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè papaḍânanna ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. ampon kalampan	4. èsebbhut
2. atoran	5. kalakowan
3. manossa	

Lalampa'an 3

Èyatorè jhârbâ'âghi è aḍâ'na kellas carana alaghuwâghi notasi tembhâng macapat è bâbâ panèka ghântèyan!

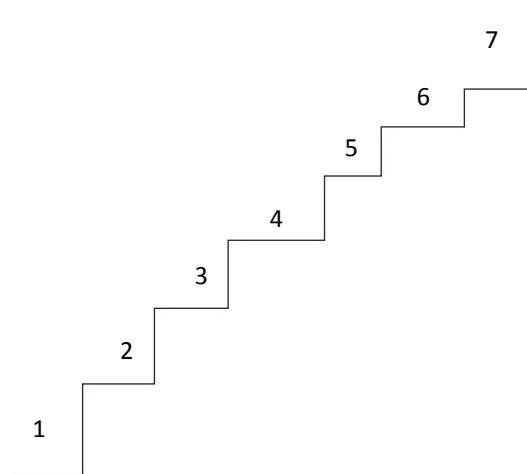
Carana Alaghuwâghi Notasi Tembhâng Macapat

Bâḍâ pan-saponapan cara ka"angghuy alaghuwâghi notasi tembhâng, èngghi panèka:

- 1) kèjhung, ghendhing, tor tembhâng tamaso" musik pèntatonik, manabi maos otabâ alaghuwâghi mabi aghuna"aghi bhâsa Jhâbâ. Contona:

1	2	3	4	5	6	7
Jhi	ro	lu	pat	mo	nem	pi

- 2) Pasekken alaghuwâghi ongghâ toronna notasi .

- 3) Pasekken alaghuwâghi manabi notasi aca"-loncav.

- 4) Manabi ampon sekken sadhâjâna bhuru alaghuwâghi notasi laghuna/tembhângnga.
- 5) Saterrossa alaghuwâghi teks laghuna.

D. Ngereng Nyerrat

Neng è alalampa'an ka'dinto sampèyan èso'on ka'angghuy kèngèng nyerrat tembhâng Macapat. Latèyan nyerrat panèka nyopprè sampèyan lancar nyerrat tembhâng Macapat.

Ngangghit Tembhâng Macapat

È dâlem lalampa'an panèka, èyatorè sampèyan ngangghit tembhâng macapat. Ka'angghuy ngangghit tembhâng kasebbhut, parlo èkaonèngè sarat-saraddhâ ngangghit. Sarat-sarat sè èmaksot èngghi panèka, ghâdhuwân pangaonèngan bhâb:

1. ghuru laghu sareng ghuru bilângan,
2. ambuna sèttong paddhâ lerres ka totogghâ sèttong pèkkèran,
3. pegghâ'na okara ka'angghuy ngonjhu' nyabâ,
4. bâtegghâ tembhâng èngghi cocok sareng èssèna carèta,
5. ca"-oca" sè è ghuna"aghi ampon pèlèyan.

Tembhâng sapaddhâ kadhâddhiyân dâri pan-saponapan ghâttra. Bâdâ sè empa" ghâttra, bâdâ sè kantos sapolo ghâttra. Sè ènyamaè ghâttra èngghi panèka okara otabâ sabâgiyân okara, èbâtes sareng lèngsa (koma).

Mèlana bâdâ jhughân sè ènyamaè paddhâ lèngsa. Bânnya'na keccap panèka kodhu pagghun, ta" kèngèng langkong otabâ korang. Tong-sèttongnga tembhâng èn-laèn. Dhinèng sè ènyamaè ghuru laghu panèka, nyabâna sowara èpongkasanna ghâttra. Bârnana sowara namong tatello", èngghi panèka: a – è – o otabâ â – i – u.

Saterrossâ, ka'angghuy ngangghit tembhâng macapat parlo èkaonèngè jhughân jhejjherre ngangghit, èngghi panèka:

1. tantowaghi bhul-ombhullâ tembhâng,
2. tantowaghi bânnya'na okara (bhiri) dâlem sapaddhâ anḍhegghân,
3. tantowaghi bânnya'na keccap è bhân-sabbhân okarana (ghuru bilângan),
4. tantowaghi monyè otabâ vokal ahèr è bhân-sabbhân okara,
5. ḍâri okara nomer sèttong kantos pongkasan mènangka sèttong carèta salèng nyambhung.

Sombher: *Buku Tembhâng Macapat Madhurâ*

Lalamp'a'an 1

Èatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Sarat-sarat ngangghit tembhâng macapat èngghi panèka, ghâḍhuwân pangaonèngan bhâb
2. âtegghâ tembhâng èngghi cocok sareng
3. Ambuna sèttong paddhâ lerres ka
4. Ka'angghuy ngangghit tembhâng macapat parlo èkaonèngè jhughân
5. Ngangghit tembhâng macapat parlo èkaonèngè jhughân

Lalamp'a'an 2

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè papaḍânanna ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. pegghâ'na
2. pagghun,
3. èn-laèn
4. carèta,
5. èpongkasanna

Lalampa'an 3

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè ter-aterra ca'-oca' è dâlem ghâncaran è bâbâ panèka!

Salangèt

Komalancang klèllan mator, Dâ" para trètan sè hadir, Bit asmana towan roma,
Sareng para krabhât kabbhi, Sanget sokkor kulâ sdhâjâ, Dâ para sè rabu mangkèn.

.....

Angghitân Oemar Sastrodiwirjo

Sa'amponna nalèkteghi tembhâng è attas, sampèyan bhâkal mangghi"i pèlèyan oca" sè sorop sareng kabâdâ"ân bhètegghâ tembhâng. Pèlèyan oca" sè sorop dâlem tembhâng è attas èngghi panèka: komalancang, klèllan, asmana, towan roma, krabhât, tor sokkor.

Salaèn ghâpanèka, tembhâng macapat jhughân aghânḍhu" panotèng. Panotèng èngghi panèka èmbuwân otabâ tambâ"ân oca" buḍi. Macemma panotèng èngghi panèka è, a, an, en, na, ana, aghi.

Refleksi

Èyatorè èssè'è tabel è bâbâ panèka kalabân ngakorrâghi pa-ponapa sè ampon sampèyan kobâsanè. Èssè'è kalabân aparèng tandhâ pacal (✓).

Sè Ampon Èyajhâri	Ampon Ngobâsnè	Ghi' Parlo Ajhâr
1. Gher-ogherrâ Tembhâng Macapat		
2. Bâteggâ Tembhâng Macapat		
3. Bhâsa sè èyangghuy Tembhâng Macapat		
4. Alaghuwâghi Tembhâng Macapat		
5. Abirjhi' Tembhâng Macapat		
6. Ngangghit Tembhâng Macapat		

ASESMEN Sumatif 4

A. Pèlè jâwâbhân sè paling bhenḍer ḍâri pètanya è bâbâ panèka kalabân aparèngi tanḍhâ lang-kalèng (X)!

1. È ḍâlem tembhâng macapat bâḍâ bâteggghâ tembhâng. Sala sèttong bâteggghâ tembhâng macapat èngghi panèka aèssè bhâk-tebbhâghân, akadhi macemma tembhâng
 - a. bâlâbâk
 - b. giriso
 - c. pucung
 - d. maghâttro
2. Sala sèttong tembhâng macapat sè aghandhu" artè popossa ḍâunna accem kalabân parsemmon ḍâ" ḍât-ngodâdhân, èngghi panèka
 - a. kasmaran
 - b. mèjhil
 - c. maghâttro
 - d. sènom
3. Sala sèttong macemma tembhâng macapat èngghi panèka Dhurma. Tembhâng panèka saè èmaos ḍâlem kabâḍâ"ân
 - a. seḍḍhi
 - b. senneng
 - c. lèbur
 - d. ghumbhirâ
4. Mènorot asalèpon tembhâng macapat, tembhâng Sènom èyangghit sareng
 - a. Sunan Kalijaga
 - b. Sunan Muria
 - c. Sunan Bonang
 - d. Sunan Giri
5. Mènorot asalèpon tembhâng macapat, tembhâng Kasmaran èyangghit sareng
 - a. Sunan Kalijaga
 - b. Sunan Muria
 - c. Sunan Bonang
 - d. Sunan Giri

6. Maos patètè tokèlan tembhâng Salangèt è bâbâ panèka!

Atè soccè ta" pas tao, Kaollè kalabân ènthèng, Enjâ" ta" pas nyakalèyan, Papolong ghân nè"-sakonè",

Èlong-polong dhaddiyâ bânnya" Akhèrra tanto kaollè

Bâburughân beccè" sè èghânḍhu" tembhâng è attas èngghi panèka

- a. èkaollè nyakalèyan
- b. mapolong ghân nè"-sakonè"
- c. èkaollè kalabân ènthèng
- d. èlong-polong nyakalèyan

7. Conto bâburughân beccè" è bâbâ panèka

- a. pamangghâ"ân ka orèng laèn
- b. ta" mabânnya" sokkor
- c. ajâgâ atè soccè
- d. la-nyala maghâsarèna orèng laèn

8. Pèlèyan oca" sè sorop kalabân bâteggâ tembhâng Salangèt è nomer 6 è attas èngghi panèka

- a. èlong-polong
- b. ènthèng
- c. tanto
- d. kalabân

9. Alaghuwâghi tembhâng macapat Madhurâ kodhu aghuna"aghi

- a. bhâsa Madhurâ
- b. bhâsa Jhâbâ
- c. bhâsa Indonesia
- d. bhâsa Arab

10. Tembhâng macapat Madhurâ tamaso"

- a. musik pèntatonik
- b. musik diatonik
- c. musik diakronik
- d. musik sinkronik

B. Jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârna'!

1. Mènorot asallèpon, jhârbâ"âghi pasèra sè ngangghit tembhâng macapat è bâbâ panèka!
 - a. Mejhil sareng Maskumambang sè ngangghit
 - b. Kasmaran tor Pucung sè ngangghit
 - c. Dhurma sè ngangghit
 - d. Sènom sè ngangghit
 - e. Artatè sè ngangghit
2. Jhâjhâl jhârbâ"âghi bânnya"na ghâttra tor ghuru bilângan è dâlem tembhâng Pangkor!
3. Jhârbâ"âghi sarat-sarat sè èkaparlo ka"angghuy abhâdhi tembhâng macapat!
4. Sebbuddhâghi 5 macem contona bâburughân beccè" sè akor sareng kabâdâ"ân jhâman samangkèn!
5. Ngèrèng èyatorè ngangghit tembhâng sè aghânḍhu" bâburughân beccè". Pèlè sala sèttong macemma tembhâng macapat sè èkasokanè!

NGOLADHI SADHUNNYA

Kalabân èpangghina radio sareng TV, pakakas ka'angghuy ngaonèngè sadhâjâna bhâb pas aghuna'aghi pakakas panèka. Kantos bâḍâna pakakas digital panèka kèngèng èghuna'aghi. La-mala pakakas digital panèka kèngèng èghuna'aghi ka'angghuy nyempèn sadhâjâ pangaonèngan panèka.

Ca'-oca' Parlo:

1. Carakan Madhurâ
2. Pasanganna carakan Madhurâ
3. Aksara rajâ

Pertanyaan Pemantik

1. Ponapa sè èmaksod sareng carakan Madhurâ?
2. Pasèra sè mamolanna aghuna'aghi carakan Madhurâ?
3. Ponapa sè ghunana ngaonèngè carakan Madhurâ?
4. Ponapa sampèyan onèng nyerrat carakan Madhurâ?
5. Bâḍâ saponapa macem carakan Madhurâ panèka?

Tujuan Pembelajaran

1. Peserta didik mampu mengidentifikasi informasi teks Carakan Madhurâ dalam bentuk audiovisual dan aural yang didengar.
2. Peserta didik mampu menganalisis teks Carakan Madhurâ dalam bentuk audiovisual dan aural yang didengar.
3. Peserta didik mampu menyimpulkan isi dari teks Carakan Madhurâ yang dibaca dan dipirsa.
4. Peserta didik mampu mempresentasikan hasil diskusi tentang teks Carakan Madhurâ secara aktual dan kritis.
5. Peserta didik mampu menulis pesan yang terkandung dalam Carakan Madhurâ dengan menggunakan èjhâ'ân bhâsa Madhurâ untuk berbagai tujuan secara logis, kritis, dan kreatif menggunakan huruf latin.
6. Peserta didik mampu menulis kata atau kalimat Carakan Madhura (aksara ghâjâng, pasangan dan pangangghuy).

www.gudeg.net

A. Ngereng Meyarsa'aghi

Èyatorè pèyarsa'aghi ghurunasampèyan otabâ kancana sampèyan nalèka maosbâca'an è bâbâ panèka ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka!

Manossa oḍi" marlowaghi bhâsa ka'angghuy kèngèng ngatorraghi kareb ḍâ' orèng laèn. Bhâsa ghâpanèka aropa monyè sè kalowar ḍâri lèsanna manossa sareng pangaonèngan bhâb bhâsa panèka. Monyè sè èpakalowar ḍâri lèsan panèka èghuna'aghi kalabân èsangajâ. Ghâmbhârâ monyè sè kalowar ḍâri lèsan panèka èsambhât èjhâ'ân.

Ghâmbhâr sè saè èngghi panèka sè akor sareng bhârângnga. Sapanèka jhughân èjhâ'ân. Manabi monyèna bhidhâ tanto ghâmbhârâ bhidhâ jhughân.

Kabit konana è Madhurâ tanto marlowaghi horop sè kèngèng makkèlè ponapa sè bhâḍi èyatorraghiya. Sala sèttong horop sè èghuna" aghi è Madhurâ èngghi panèka horop jhâbâ otabâ sè èsambhât jhâbân, bâḍâ jhughhâ sè nyambhât carakan.

1. Carakan Madhurâ èngghi panèka aksara / horop sè asalla ḍâri jhâbâ, lumbra èsambhât aksara jhâbân.
2. Aksara ghâjâng èngghi panèka mènangka horobbhâ (a,b,c,d,- na) carakan.
3. Aksara ghâjâng èngghi panèka aksara sè ghi" ta" èpobuwi (ghi" ta" èpasangè) pangangghuy bân ghi" ta" èberri" pasangan. Tegghèssâ carakan Madhurâ sè ta" èyobâ ènyamaè aksara ghâjâng.

Bhângonna aksara ghâjang:

a	n	c	r	k
---	---	---	---	---

a	na	ca	ra	ka
---	----	----	----	----

f	t	s	w	l
---	---	---	---	---

dha	ta	sa	wa	la
-----	----	----	----	----

p	d	j	y	v
pa	dha	ja	ya	nya
m	g	b	q	z
ma	ga	ba	tha	nga

Mènorot carèta kona (mitos Aji Saka) ngaghungè ɖuwâ' orèng kabulâna (Caraka) asmana (Sembada sareng Dora). Sembada èpakon ka'angghuy ajâgâ kerrèssa (abinanna) sareng bhârâng laènna. Bâkto ghâpanèka Aji Saka apessennan pasèra'a bisaos sè nyo'on èpakon jhâ' parèngaghi kajhâbhâna Aji Saka dhibi'.

Kacatora bâkto Aji Saka dhâddhi rato aghântè Dèwata Cengkar è Medang, kabulâna sè asmana Dora èpakon ngonè'è bhârâng sareng sè ajâgâ. Amarghâ sè kaɖuwâ paɖâ narèma parènta sè ta" paɖâ , ahèrra sè kaɖuwâ pas apadhu (atokar). Kabulâ sè kaɖuwâ paɖâ saktèna, pongkasanna kabulâ sè kaɖuwâ paɖâ tèbhâs. Kadhâddhiyân ghâpanèka sareng Aji Saka pas è kaghâbây tatengnger aropa aksara : (ho, no, co, ro, ko, dho, to, sa, wo, lo, po, do, jo, yo, nyo, mo, go, bo, tho, ngo) pas èsalèn ɖâ' carakan Madhurâ : a, na, ca, ra, ka ,dâ, ta, sa, wa/wâ, la/lâ, pa, ɖâ, jâ/jhâ, ya/yâ, nya, ma, gâ/ghâ, bâ/bhâ, tha, nga.

Panèka contona ca'-oca' sè aghuna'aghi aksara ghâjâng:

1. atama = a t m
2. matana = m t n
3. tarata = t r t
4. naraka = n r k
5. salana = s l n
6. darana = d r n

7. jâ-rajâ = j r j
8. tarata = t r t
9. matana bârâ = m t n b r
10. bhâtana sa sabâ = b t n s s b

Lalamp'a'an 1

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Manossa oḍi" marlowaghi bhâsa ka'angghuy kèngèng
2. Bhâsa ghâpanèka aropa monyè sè kalowar ḍâri
3. Monyè sè èpakalowar ḍâri lèsan panèka èghuna'aghi kalabân
4. Ghâmbhârâ monyè sè kalowar ḍâri lèsan panèka èsambhât
5. Ghâmbhâr sè saè èngghi panèka sè akor sareng

Lalamp'a'an 2

Aèssè parènta ka'angghuy nyarè papaḍâna oca' ḍâri ca'-oca' sè malarat.

1. aksara	3. tèbhâs	5. kabulâna
2. tatengnger	4. parènta	

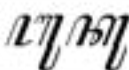
Lalamp'a'an 3

Èyatorè jhârbâ'âghi polè jhâjhârbâ'ân è bâbâ panèka aghuna'aghi okarana dhibi' otabâ paḍâ sareng okarana jhâjhârbâ'ân è bâbâ panèka!

Ka'angghuy maghâmpang bâkto nolès oca" otabâ okara aksara gâjhâng, marlowagi parabhut laèn èngghi panèka sè ènyamaè pangangghuy.

Cèm-macèmma pangangghuy bâdâ 4 mègghi" èngghi panèka pangangghuy sowara, pangangghuy panyèghek, pangangghuy panambâ sareng papatèn. Pangangghuy sowara panèka ka" angghuy ngobâ sowara otabâ monyè dalem keccap. Bhângon tor macemma pangangghuy sowara èngghi panèka:

cèthak = ... ï
contona = ghighi

soko = ...
contona = buku

lèngè/talèng =
contona = [p [p pèpè

lèngè longo/
talèng talong =
contona = [s o [t o poto

petpet =
contona = seppet

B. Ngereng Maos

Èyatorè maos patètè bâcâ'an è bâbâ panèka ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka!

Pasanganna Aksana Ghâjâng

Ka'angghuy Carakan Madhurâna kèngèng èmaos, kèngèng aghuna' aghi pasanganna aksara ghâjâng. Ghunana pasanganna aksara ghâjâng èngghi panèka ka'angghuy matè' è horop sè bâdâ è ađâ'na.

Èghântongè otabâ horop sè bâdâ è ađâ'na. È bâkto sampèyan maos ghâncaran tanto tapangghi sareng horop sè matè'. Contona akadi è bâbâ panèka. Oca' salak paka', carana nyerrat:

s l k P p k h = salak paka'

s r [t o s H r = saratos arè

È dâlem carakan Madhurâ carana mamatè horop èngghi panèka horop sè èpatèyana èparèngè pasanganna horop saterrossa. Pasanganna panèka bâdâ sè èghântong è bâbâna horop sè èpatèyana. Namong bâdâ jhughân sè kodhu parèngè ðhâmpèngan otabâ èsabâ è èrènganna horop sè èpatèyana.

Dhinèng pasanganna aksara ghâjâng akadhi è bâbâ panèka.

H = a, pasanganna a panèka ta' èghântong tapè èsabâ' è èrèng otabâ èðhâmpèng.

Contona: solet apoy = [s o l t H [p o y l

j t l = jâtna pasanganna na panèka èghântong ka'angghuy matè' è ta

b c l = bâcca, pasanganna ca panèka èghântong è bâbâna ca sè èpatèyana.

t p y l j = tapay rajâ, pasanganna ra panèka èghântong è bâbâna yâ sè èpatèyana.

[*c o k l* = cokka, pasanganna ka panèka èghântong è bâbâna ka sè èpatèyana.

l n d y l = landây, pasanganna dâ panèka èghântong è bâbâna na sè èpatèyana.

<i>m t </i>	= matta, pasanganna ta panèka èghântong è bâbâna ta sè èpatèyana.
<i>v s S</i>	= nyassa, pasanganna sa panèka èḍhâmpèng è bingkèngnga horop sa sè èpatèyana.
<i>[s o [w t \</i>	= sowwèt, pasanganna wâ panèka èghântong è bâbâna wâ sè èpatèyana.
<i>k l s \</i>	= kellas, pasanganna sa panèka èghântong è bâbâna sa sè èpatèyana.
<i>p p P</i>	= pappa, pasanganna pa panèka èḍhâmpèng è bingkèngnga horop pa sè èpatèyana.
<i>s n h</i>	= sanḍâ', pasanganna ḍâ panèka èghântong è bâbâna na sè èpatèyana.
<i>[a o n n \</i>	= onjân, pasanganna jâ panèka èghântong è bâbâna na sè èpatèyana.
<i>p [l m y </i>	= palèmbâyâyâ, pasanganna yâ panèka èghântong è bâbâna yâ sè èpatèyana.
<i>b n h</i>	= bânnya', pasanganna nya panèka èghântong è bâbâna na sè èpatèyana.
<i>s m h</i>	= semma', pasanganna ma panèka èghântong è bâbâna ma sè èpatèyana.
<i>l g </i>	= legghâ, pasanganna ghâ panèka èghântong è bâbâna ghâ sè èpatèyana.
<i>s b </i>	= sabbhâr, pasanganna bhâ panèka èghântong è bâbâna bhâ sè èpatèyana.
<i>b l q </i>	= bâlâtthâng, pasanganna tha panèka èghântong è bâbâna tha sè èpatèyana.
<i>[a o [c o l [l o w n</i>	= Ocol ngalowana, pasanganna nga panèka èghântong è bâbâna la sè èpatèyana.

Lalampa'an 1

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Ghunana pasanganna aksara ghâjâng èngghi panèka
2. **H** = a, pasanganna a panèka ta' èghântong tapè
3. **b c |** = bâcca, pasanganna ca panèka èghântong è
4. **t p y | j** = tapay rajâ, pasanganna ra panèka èghântong è bâbâna
5. **v s S** = nyassa, pasanganna sa panèka èðhâmpèng è bingkèngnga

Lalampa'an 2

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè papaðânanna ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. èghântong	3. èðhâmpèng	5. parèngè
2. èpatèyana	4. è aðâ'na	

Lalampa'an 3

Jhârbâ'âghi è aðâ'na kellas aponapa ca'-oca' è bâbâ panèka ma' amonyè r.

Contona:

k [l o w/ = kalowar

s m/ = samar

j i d // = jidur

[n s // = nèser

C. Ngereng Nyerrat

Jhâjhârbâ'ân è bâbâ panèka ngèrèng jhârbâ'âghi polè ka ghâlimpo' laèn aghuna'aghi dhâbuna sampèyan dhibi'.

Pangangghuy Dâlem Carakan Madhurâ

Ka'angghuy maghâmpang bâkto nyerrat, oca' otabâ okara aksara gâjhâng, marlowagi parabhut laèn èngghi panèka sè èsambhât pangangghuy.

Cèm-macemma pangangghuy bâdâ 4 mègghi' èngghi panèka pangangghuy sowara, pangangghuy panyèghek, pangangghuy panambâ sareng papatèn. Pangangghuy sowara panèka ka'angghuy ngobâ sowara otabâ monyè dâlem keccap. Bhângon tor macemma pangangghuy sowara èngghi panèka: cèthak, soko, petpet, talèng, sareng talèng talong. Pangangghuy sowara panèka ampon jhârna' èjhârbâ'âghi è attas. Sadhâjâ contona jhughân ampon èparèngè bhân-sabbhân macemma.

Pangangghuy panyèghek aropa sasèghek otabâ horop sè matè. Dhinèng pangangghuy panyèghek akadhi èbâbâ panèka.

Bhisat otabâ wignyan.

Lajâr.

Cekcek.

Pangkon otabâ papatèn.

Pangangghuy panyèghek bhisat otabâ wignyan. Dhinèng pangangghuy panyèghek bhisat otabâ wignyan èngghi panèka sala sèttong macemma pangangghuy sè monyèna bâdâ ègherrungan.

Conto:

senta' = s | n 'h

bunto' = b | [t o'h

ngalto' = z [l o'h

alonca' = a [l o n 'h

1. Pangangghuy panyèghek lajâr

Dhinèng pangangghuy panyèghek lajâr èngghi panèka sala sèttong macemma pangangghuy sè monyèna r.

Conto.

Bâjâr = b j |

kocor = [k o [c o |

Pasar = p s |

obbhâr = [a o b |

2. Pangangghuy panyèghek cekcek

Dhinèng pangangghuy panyèghek cekcek. èngghi panèka sala sèttong macemma pangangghuy sè monyèna ng. Conto.

posang = [p o s : tolang = [t o l :

elang = [a l : malèng = m [l :

3. Pangangghuy panyèghek pangkon

Dhinèng pangangghuy panyèg h i k p a n g k o n èngghi panèka sala sèttong macemma pangangghuy sè ghunana matè'è konsonani sè kèng-bingkèng. Conto.

kotap = [k o t p \ bhântal = b n i l \

macan = m c n \ ontal = [a o n i l \

Lalampaan 1

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. z [l o' h manabi èḍhâbuwâghi èngghi panèka

2. [a l : manabi èḍhâbuwâghi èngghi panèka

3. a [l o n | h manabi èḍhâbuwâghi èngghi panèka

4. [k o [c o | manabi èḍhâbuwâghi èngghi panèka

5. b n | l \ manabi èḍhâbuwâghi èngghi panèka

Lajampa'an 2

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè papaḍânanna ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. [a o n | l \

3. [a o b | h

5. z [l o | h

2. [a l :

4. s | n | h

Lajampa'an 3

Sampèyan kodhu pènal abhidhâ'âghi ca'-oca' sè aghânḍhu' bhisat sareng ca'-oca' sè horop bingkèngnga k. Bhidhâna èngghi panèka manabi ca'-oca' sè aghânḍhu' bhisat sowara bingkèngnga ngejjhit. Manabi ca'-oca' sè horop bingkèngnga k, sowara bingkèngnga bâḍâ è gherrungan. Dinèng contona akadhi è bâbâ panèka.

Senta' = s | n | h

Oca' senta' panèka artèna ètajhâ' èpasanta'.

Bhânḍhingngaghi sareng setak = s | n | k \

Oca' sentak panèka horop bingkèngnga k artèna èbhentak.

Oca' koto' = [k o [t o | h panèka artèna aḍhâbu rè-lèrè.

Oca' kotok = [k o [t o k \ panèka artèna nyamana jhuko' aèng tabâr.

D. Ngereng Nyerrat

Neng è alalampa'an ka'dinto sampèyan èso'on ka'angghuy kèngèng nyerrat Èjhâ'ân Bhâsa Madhurâ. Latèyan nyerrat panèka nyopprè sampèyan lancar nyerrat Aksara Madhurâ.

Pangangghuy Panambâ sareng Papatèn

Ampon èjhârbâ'âghi è attas jhâ' cèm-macèmma pangangghuy panèka bâdâ empa' mègghi' èngghi panèka pangangghuy sowara, pangangghuy panyèghek, pangangghuy panambâ sareng papatèn. Ðuwâ' pangangghuy ampon èjhârbâ'âghi è attas èngghi panèka pangangghuy sowara sareng pangangghuy panyèghek.

Dhinèng sèèsambhât pangangghuy panambâ èngghi panèka mènangka pangangghuy manabi èmaos dhâddhi tambâna keccap. Macem tor bhângonna pangangghuy panambâ akaḍhi è bâbâ panèka.

a. Pèdher

Horop ponapa'a bisas manabi èparèngè pèdher otaba cakkra monyèna atambâ.

Horop ka = dhâddhi kra : k]

Conto okarana =

Horop sa = dhâddhi sra = s]

Horop nè = dhâddhi nrè = [n]

b. Perper (kerret)

Horop ponapa'a bisas manabi èparèngè Perper (kerret) monyèna atambâ. Horop ka = dhâddhi kre = k }

Conto okarana: k } s S : k \ = kressek

c. Soko maljâ

Horop ponapa'a bisaos manabi èparèngè soko maljâ monyèna atambâ.

ka = dhâddhi kya = k -

Conto okarana: kyamat = k - m t \

d. Papatèn (pangkon)

Horop ponapa'a bisaos manabi èparèngè soko maljâ monyèna matè.

Conto okarana : [k o l t \ = kolat

Lalampa'an 1

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. k][t oh =

4. [k o l t \ =

2. k } s S l k \ =

5. n [s h j g \ = ...

3. k - m t \ =

Lalampa'an 2

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè papaḍânanna ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. k [s o k n \

4. t s l k \

2. k d l m \

5. b l z

3. a r m l k \

Lalampa'an 3

Èyatorè jhârbâ'âghi carana aghuna'âghi papatèn è bâbâ panèka ghântèyan!

Papatèn (pangkon) è ghuna"âghi:

- Matè"è horop sè bâḍâ è aḍâ"na.
- Mènangka tanḍhâ bâca koma (,) manabi bâḍâ è antarana okara.
- Manabi akanco sareng tanḍhâ lèngsa è pongkasanna okara, anḍi" sèpat mènangka tanḍhâ titi" (.)

Eyatore cathet ca'-oca' se parlo otaba se malarat sareng artena menorot sampeyan! Nyoppre artèna lerres, èyatorè sambhi mokka' Kamus Bhasa Madhura.

Ca'-oca' sè Malarat:

Aksara ghâjâng	artena	aksara carakan Madhurâ
Soko	artena	pakakas ka'angghuy mamonyè U
Cèthak	artena	pakakas ka'angghuy mamonyè i
Petpet	artena	pakakas ka'angghuy mamonyè e
Talèng	artena	pakakas ka'angghuy mamonyè è
Cekcek	artena	pakakas ka'angghuy mamonyè ng

Refleksi

Èyatorè èssè'è tabel è bâbâ panèka kalabân ngakorrighi pa-ponapa sè ampon sampèyan kobâsanè. Èssè'è kalabân aparèng tanḁhâ pacal (✓).

Sè Ampon Èyajhâri	Ampon Ngobâsnè	Ghi' Parlo Ajhâr
1. Aksara ghâjâng		
2. cèthak		
3. soko		
4. lajâr		
5. petpet		
6. talèng		
7. pasanganna Aksara Ghâjâng		

ASESMEN Sumatif 5

Èyatorè èssè'è pètanya è bâbâ panèka kalabân aparèngi tanḍhâ lang-kalèng (X) è jâwâbhân sè palèng lerres!

1. Aksara ghâjâng bhângonna bâḍâ
 - a. 17
 - b. 7
 - c. 20
 - d. 10
2. Bâḍâ saponapa macem pangangghuy sowara?
 - a. 4
 - b. 3
 - c. 2
 - d. 5
3. Pasanganna aksara ghâjâng sè aropa ḍhâmpèngan bâḍâ saponapa?
 - a. 13
 - b. 3
 - c. 20
 - d. 10
4. Manabi aksara ra (ᮊ) èparèngè pangangghuy sowara cèthak (), panèka amonyè otabâ asowara ponapa?
 - a. ra
 - b. ri
 - c. rè
 - d. ru
5. Sè ta" tamaso" pangangghuy panyèghek èngghi panèka
 - a. bhisat
 - b. soko
 - c. Lajâr
 - d. cekcek
6. Pasanganna aksara ghâjâng aropa
 - a. ghântongan
 - b. ḍhâmpèngan
 - c. ghântongan
 - d. sambhungan

7. Carana nolès pasangan "na" biyâsaèpon

- a. asoson sareng horop sè èpatè"è
- b. asambhung sareng horop sè èpatè"è
- c. aḍhâmpèng sareng horop sè èpatè"è
- d. apèsa sareng horop sè èpatè"è

8. Carana nolès pasangan "ka" èngghi panèka

- a. apèsa sareng horop sè èpatè"è
- b. aḍhâmpèng sareng horop sè èpatè"è
- c. asambhung sareng horop sè èpatè"è
- d. asoson otabâ attas bâbâ ta" asambhung bi" horop sè èpatè"è

9. Sé tamaso" pangangghuy panyèghek èngghi panèka

- a. soko
- b. cekcek
- c. talèng
- d. petpet

10. Oca buku () panèka ngangghuy pangangghuy ponapa?

- a. Soko malja
- b. Soko
- c. Cèthak
- d. pangkon

B. Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Ghunana pangangghuy cèthak èngghi panèka

2. Ghunana pangangghuy soko èngghi panèka

3. Ghunana pangangghuy talèng èngghi panèka

4. Ghunana pangangghuy talèng talong èngghi panèka

5. Ghunana pangangghuy cakkra èngghi panèka

C. Serrat ngangghuy carakan Madhurâ!

1. Alè' neḍḍhâ jhâghung
2. Nasè' jhâghung
3. Kowa marongghi
4. Jhuko' pangghâng
5. Satèna embi'

Carèta Ra'yat

Ca'-oca' Parlo:

1. Dhungngèng
2. Tokoh
3. Kennengngan

Bhuḍhâjâ acarèta ka na' poto panèka ampon bâḍâ kabit ḍhimèn. Bhân-sabbhân kennengngan panèka ghâḍhuwân carèta bang-sèbâng. Carèta panèka pas dhâddhi ka'aghunganna maghârsarè èkennengngan panèka. Ponapa rèng seppona sampèyan onèng rassana acarèta ka sampèyan? Manabi onèng rassana acarèta, ponapa sè èkacarèta?

Pertanyaan Pemantik

1. Ponapa sè èmaksod carèta ra'yat?
2. Ponapa'an macemma carèta ra'yat?
3. Ponapa è sakobhengnga sampèyan bâḍâ carèta ra'yaddhâ?
4. Ponapa ghunana carèta ra'yat?
5. Kadhaponapa manabi taḍâ' carèta ra'yat?

Tujuan Pembelajaran

www.jatim.net

1. Peserta didik mampu mengidentifikasi, menganalisis informasi teks carèta ra'yat dalam bentuk audiovisual dan aural yang didengar.
2. Peserta didik mampu memaknai pesan yang tepat dari teks carèta ra'yat dalam bentuk audiovisual dan aural yang didengar.
3. Peserta didik mampu memahami dan mengidentifikasi informasi tentang carèta ra'yat untuk menemukan makna yang tersurat dan tersirat dari teks visual yang dibaca dan dipirsa.
4. Peserta didik mampu menganalisis dan menelaah kosa kata yang baru/sulit (bhâsa lalongèt) dan menyimpulkan isi carèta ra'yat dari teks visual yang dibaca dan dipirsa.
5. Peserta didik mampu menyampaikan pesan dari isi teks carèta ra'yat secara lisan berbentuk monolog dan dialog logis, kritis dan kreatif.
6. Peserta didik mampu menulis teks carèta ra'yat sederhana berdasarkan pengalaman pribadi dengan menggunakan kosa kata yang kreatif (lalongèt seperti okara kakanthen, oca' kèyasan dan oca' camporan) dan menggunakan onḍhâgghâ bhâsa dalam teks multimoda.

A. Ngereng Meyarsa'aghi

Èyatorè pèyarsa'aghi ghurunasampèyan otabâ kancana sampèyan nalèka maosbâca'an è bâbâ panèka ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka!

Carèta Ra'yat

Carèta ra'yat èngghi panèka carèta sè lumbar ècarèta'aghi neng sèttong kennengngan. Carèta panèka aghânḍhu' bhuḍhâjâ sè bâḍâ è kennengngan panèka. Dhinèng cem-macemma carèta ra'yat èngghi panèka dhungngèng, lègènda, fabel, mitos, sareng bhâbhât.

Bhân-sabbhân kabhupatèn, Kacamadhân, dhisa ,kottha otabâ neng sèttong kennengngan bânnya" anḍi" carèta sè èkalèburi maghârsarèna, kantos carèta otabâ dhungngèng ghâpanèka bârâtta ka kennengngan laènna.

Dhungngèng sè èmaksod èngghi panèka sèttong carèta sè sangajâ èbhâḍhi kalabân maksod sareng tojjhuwân maḍâpa" sèttong pessen saè sè aropa bâburughân beccè" otabâ bâb kadhaponapa kodhuna oḍi" èdhunnya otabâ oḍi" sareng orèng laèn kong-langkong sareng bhâlâ tangghâna.

Dhungngèng panèka mènangka carèta sè èbây-kaghâbây ollèna sèttong pèkkèran sè èpaḍâpa" ḍâ"ka orèng laèn kalabân cara èdhungngèngngaghi otabâ èkanḍhâ"âghi otabâ ècarèta"aghi kantos toron binoron kong-langkong ḍâ" ka para ngoḍâdhân. Manabi dhungngèng ghâpanèka èssèna èndhâ akor sareng kabâḍâ'ânnèpon, sè mèrengngaghi bhâkal talanyo" ḍâ" èssèna dhungngèng ghâpanèka.

Manabi sapanèka dhungngèng mènangka carèta majjhâ sè sanyatana taḍâ" kadhâddhiyâna, carètana aropa kanḍhâ sè è bây-kaghâbây. Tojjhuwâna ka"angghuy aparèng bâburughân beccè" sarta dhâddhi panglèpor. Dhungngèng maso" ḍâ"ghâlampo"na carèta tradisional sè èyakorraghi sareng kabâḍâ"ân sè bâḍâ.

Biyasana dhungngèng aghânḍhu" pessen:

- Tèngka bhâghus masthè mennang ḍâ" tèngka jhubâ"

- Kadhâddhiyâna bâḍâ è jhâman lambâ" sè ta" èpangghi bâktona.
- Carètana aghuna" aghi tokoh orèng otabâ kèbân otabâ carètana asal- moasal sèttong kennengngan bân salaènna.

Cem-macemma dhungngèng:

- Dhungngèngnga èbin sè apola tèngka akadhiyâ manossa (fabel)
- Dhungngèng biyasa èngghi panèka carètana orèng sè ngaollè kabhunga"an otabâ sabhaligghâ sareng laènna.
- Dhungngèng loco.

Bâgiyân-bâgiyân sèbâḍâ è ḍâlem dhungngèng:

1. Bâgiyân sè bâḍâ è ḍâlem carèta èngghi panèka bâgiyân sè bâḍâ è dhungngèng ghâpanèka akadhiyâ bhul-ombhul, tèma otabâ pokeddhâ carkèta, jhejjher carèta, kennengnganna kadhâddhiyân, tokoh, bâbâtegghâ tokoh, kennengnganna pangangghit è ḍâlem carèta , pessen, sarta èndhâna bhâsa sè èghuna" aghi (gaya bahasa)
2. Bâgiyân sè bâḍâ è lowar carèta èngghi panèka bagiyân sè bâḍâ è dilowaranna dhungngèng akadhiyâ : adhât, tata parnata, tatakkrama otabâ partèngka sè biyasa èlampa" aghi maghârsarèna. Contona, tatakramana orèng matamoy, partèngkanna ngobhâtè orèng sakè", partèngkanna orèng akabina, partèngkanna orèng arèmbi"â

Legenda

Legenda èngghi panèka carèta sè bâḍâ è masyarakat sarta èssèna èyangghep lerres saè kadhâddhiyâna otabâ bâḍâna. Namong carèta/ legenda ghâpanèka ta" jhâu bhidhâ sareng dhungngèng sè èpaḍâpa" kalabân cara ètotorraghi otabâ èkanḍhâ" aghi. Mèla bânnya" sè nyalèndha ḍâri carèta sè salerressa.

Sabâgiyân orèng bâḍâ sè apamangghi jhâ" legenda panèka carèta sè èkaparcajâ lerres bâḍâna sareng orèng-orèng sè bâḍâ neng è sèttong kennengngan, namong ta" èyangghep soccè akadhiyâ sè bâḍâ è aghâma.

Bâdâ jhughân sè ama'è lègenda mènangka carèta ra"yat è bâkto jhâman lambâ" kona sè akaè" sareng asal usul bâdâna nyamana sèttong kennengngan.

Macemma legenda bâdâ empa"

1. Legenda akor sareng lalampa"anna aghâma

Contona: carètana wâlisongo, syèh Siti Jenar, Ki Pandan Arang, Kyaè Moko è Mekkasana, bhuju" kasambhi è Mekkasana sareng salaèna.

2. Legenda alam gâib

Carèta sè akaè" sareng alam gaib

Contona: bâdâna li"-bâli" bhukkak (dhin-dhâdhin sè mon mapaḍḍhâng ka orèng pas abâli" matao bugghigghâ sè bhukkak), gondoruwo, nyi Blorong sareng salaèna.

3. Legenda tokoh

Contona: Pa" Sakèra ḍâri Madhurâ, Si Pahit Lidah ḍâri Sumatra, Si Pitung sareng Nyai Dasima ḍâri Jakarta, Lutung Kasarung ḍâri Jhâbâ Bârâ", Rara Mendut sareng Jaka Tingkir ḍâri Jhâbâ Tengnga, Suramenggolo ḍâri Jhâbâ Tèmor.

4. Legenda lokal

Legenda panèka akaè" sareng asal-moasallèpon nyamana kennengngan.

Contona: asal moasal nyamana kottha sè bâdâ è Madhura (Bhângkalan- Sampang- Mekkasana- Songennep), asal-moasal nyamana dhisa Pontèh è Mekkasana, kadhâddhiyâna Danau Toba è Sumatra, kadhâddhiyâna Ghunung Tangkuban Pahu è Jhâbâ bârâ", sareng salaèna. Dhinèng contona akadhi è bâbâ panèka.

Asal Molana Nyama Dhisa Pontèh

(Carèta ḍâri Kabhupatèn Mekkasana)

Bâdâ sèttong dhisa sè ka alok kalabân nyama dhisa PONTÈH. Engghunna bâdâ è tèmorra kottha Mekkasana, è bhâbâ Kacamadhân Larangan. Dhisa PONTÈH kadhâddhiyân ḍâri lèma" kampong èngghi panèka kampong "Karang Panasana", Kampung "Panḍhiyân",

Kampong “Lang – tolang”, Kampong “Kramat”, sareng kampong “Rongrongan”. Sa”ahèrra kampong Rongrongan èpataḍâ” lantaran èpasèttong sareng kampong Karang Panas. Oca” “PONTÈH” èpadhâddhi nyamana dhisa jârèya kalabân maksod ka’angghuy ngèmodhi sèttong kadhâddhiyân pokpara è dhisa panèka.

Mènorot carètana Bapa’ Moh. Haris mènangka sala sèttong maghârsarè sè bâḍâ è dhisa panèka ajhârbâ”âghi jhâ” dhibi”na kèngèng carèta ḍâri juju”na sè asmana Ju” Renap bân Ju” Gafur. Salèrana acarèta sapanèka:

Bâkto Jhâman kona neng è kampong panèka bâḍâ pan-bârâmpa compo’ sè ajhâjhâr kantos dhâddhi tanèyan lanjhang, sè ngennengngè emma” sareng embu’na sèttong compo’, tra-potrana sè ampon alâ-bhâlâ a compo’, bang-sèbang , mala bâḍâ majhdi”na sè compo’,na ajhâjhâr jhughân neng è ghânèkâ kantos nambâi bânnya”na compo’, neng è ghânèkâ. Sadhâjâ paḍâ atong rokon jhembhâr tor assrè. Kadhâri bânnya” orèng kaḍârui terro matamoya ḍâ” jâḍiyâ alantaran sapa-sapa sè matamoy ḍâ” jâḍiyâ apangrasa perna ḍâri kennengnganna tor pangladhinna orèng sè bâḍâ neng è ghânèkâ.

È sèttong arè orèng sè bâḍâ è kampong ghânèkâ salèttro bân ponakanna sè bâḍâ è kampong laèn. Mongghu orèng Madhurâ majhâḍi” ḍâ” ponakan nyambhât kaong, dhinèng kaong ḍâ” majhâḍi” nyambhât ghuttèh. Kadhâddhiyân panèka alantaran kaong apangrasa anḍi” kobâsa ḍâ” tana pakarangan sè è kennengngè ghuttèna. Mèla ghuttèna ta” tarèma ḍâ” pangakona kaongnga. Bang-sèbangnga paḍâ apangako sè palèng patot nga’anḍi” pakarangan ghânèkâ. Kadhâddhiyân ghânèkâ kantos dhâddhi pokpara alantaran bang-sèbangnga taḍâ” sè ngala’a.

Saellana abid kasalèntrowan ghânèkâ so”è atambâ ghubbrâ saellana sang kaong ngaollè sokongan ḍâri pan-bârâmpa tan-tarètan bân bhâlâ laènna, dhinèng ghuttèna paḍâ ngaollè sokongan ḍâri tan-tarètan bân bhâlâ laènna kèya. Kabâḍâ”ân jârèya asajânè nabâi ghubbrâ saellana bâḍâ orèng sè ḍâri kampong laèn ro”- noro” arongrong abhânto kaong kantos mapanas kabâḍâ”ân. Mèla pokpara sè mara jârèya nambâi malarat ka angghuy èpa akor. Ghuttèh bân kaong paḍâ patang pabhen sè akhèrra pas patang torkop, ontong kadhâddhiyân bâkto jârèya dhuli èlanglang orèng sè bâḍâ è jâḍiyâ.

Kabâḍâ"ân sajânè malarat bâng-sèbângnga paḍâ apangako palèng bhenḍer, mèla sang kaong pas atantangan carok ḍâ" ka ghuttèna. Tantanganna kaong ètarèma tor èkasaroju"i ghuttèna. Mèla sabellunna carok èmolaè sang Kaong ngajhâk ḍâ" tantarètan bân bhâlâna ka angghuy noro" abhillâi, bâriyâ kèya ghuttèna paḍâ ngajhâk tantarètan tor bhâlâna ka angghuy noro" abhillâi abâ"na. Bâng-sèbângnga paḍâ asanat, paḍâ dhuli aghângsè ghâghâmanna bâng – sèbâng, bâḍâ sè nyoro aghâbây ḍâ" paḍhi sè bâḍâ è kampong laèn è dhisa jaḍiyâ kèya sè kantos satèya kampong jârèya ènyamaè kampong "Paḍhiyân".

Neng è bâkto sè ampon ètantowaghi èngghi panèka neng sèttong kennengngan sè tèghâr Kaong bân Ghuttèna paḍâ nganarraghi ghâghâmanna ètoro"è bân bhâlâna bâng-sèbâng sè paḍâ nganarraghi ghâghâmanna jhughân. Sa'amponna patang ngoca"è ḍuwâ" ghâlimpo"pas paḍâ maju, akhèrra patang coco, patang peddhâng carok lèmongan dhâddhi cara ka'angghuy mamarè parkarana. San la abit, patèh la bânniya"aghâlimpangan, tana aobâ bârna dhâddhi mèra ḍârâ. Sè gh" ta" cato paḍâ ngamok mara cèlèng tato paḍâ ngaddhu kakowadhân. Sè Kaong bân Ghuttèna paḍâ ta" ènga"polè jhâ" sè acarok iyâ antara Kaong bân Ghuttèna. Sè kaḍuwâ paḍâ ta" meḍḍhâs ghâghâman, ca"na orèng paḍâ ta" èḍḍhi"tapa" polo"na paḍhi. Saellana jârèya Kaong bân Ghuttèna paḍâ ngabâssaghi tarètan bân bhâlâ paḍâ karè sakonè" sè Kaong pas mator ḍâ" ka ghuttèna " ampon Tèh, jhâ" terossaghi, mon è terossaghi panèka parcoma". Ghuttèna ajâwâb " mon bâriyâ karebbhâ bâ"na sèngko" norodhânna" . Mèla carok lèmongan pas è ambuwâghi kalabân ta" kabitong bârâmpa sè tèbhâs kantos orèng-orèng sè ta" noro" acarok ta"kobâsa ka angghuy ngobhurraghi patèna orèng sè bânniya"jârèya. Mèla kennengngan panèka kantos samangkèn èparèngè nyama kampong "La-tolang" alantaran bânniya"na tolang sè akalarkaran.

Dhinèng kennengnganna carok lèmongan èpadhâddhi nyamana kampong èngghi panèka Kampong "Karang Panasan", artèna pakarangan sè panas. Kennengnganna orèng abhâḍhi ghâghâman kantos samangkèn ènyamaè kampong "Paḍhiyân" . Kennengngan asal orèng sè ro"-noro" arongrong kantos sajânè ghubbrâna kabâḍâ"ân

satèya ènyamaè Kampong “Rongrongan”. Mèla kantos samangkèn neng è dhisa panèka bâdâ lèma” kampong iyâ arèya Kampong Karang Panas, Kampong Pandhiyân, Kampong Lang- tolang, Kampong Kramat, tor Kampong rongrongan namon saelllana bâdâna kamajhuwân jhâman kampong rongrongan èpatađâ” alantaran èpasèttong đâ”ka Kampong Karang Panas.

Dhinèng nyamana dhisa panèka nokèl đâri oca”na Kacong ka Ghuttèna bâktona acarok iya arèya “ampon Tèh”..... mèla pas ènyamaè dhisa “PONTÈH”.

Bâdâ polè sè apamangghi laèn èngghi panèka Kacong sareng Ghuttèna pađâ tegghu đâri ghâghâman sè akhèrra kantos pađâ seppo, pasèdhâna pađâ kabâđâ”ân èmpon. Đâri kadhâddhiyân panèka orèng ngoca”aghi “mon ta” èmpon ta” matè” akhèrra dhâdhi PONTÈH.

Sè Ghuttè kantos samangkèn astana bâdâ è Pontèh đâjâ bân orèng èkramattaghi, mèla èjâđiyâ ènyamaè “Kampong Kramat”, dhinèng Kacong astana bâdâ è dhisa Pontèh lao” bân orèng èsambhât “Bhuju” Kramat” . Kantos samangkèn dhisa PONTÈH pagghun bâdâ èngghi panèka è bhâbâ Kacamatan Larangan Kabhupatèn Mekkasana.

Sè ngangghit : Bambang Hartono Hs

Lalamp'a'an 1

Èyatorè karembhâk sareng ghâlìmpo’na ka’angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Carèta ra’yat èngghi panèka
2. Dhinèng cem-macemma carèta ra’yat èngghi panèka
3. Bhân-sabbhân kabhupatèn, Kacamadhân, dhisa kottha otabâ neng sèttong kennengngan bânnya’ anđi’ carèta sè
4. Dhungngèng sè èmaksod èngghi panèka
5. Bâdâ jhughân sè ama’è lègenda mènangka carèta ra’yat è bâkto jhâman lambâ” kona sè akaè” sareng

Lalampa'an 2

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè papaḍânanna ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. carèta	4. ra'yat
2. èsambhât	5. kona
3. anḍi'	

Lalampa'an 3

Èyatorè jhârbâ'âghi tatengngerra legèn è bâbâ panèka ghântèyan!

Tatengngerra Legènda

1. Kadhâddhiyân sè èyangghep lerres/kadhâddhiyânna otabâ kabâḍâḍânna èkaparcajâ lerres bâḍâna
2. Kadhâddhiyânna akadhi bhuru pan-saponapan taon sè tapongkor
3. Tokoh èngghi manossa
4. Carètana bânniya" nyalèndhâ ḍâri carèta sokklana alantaran bânniya" carèta sè èbâ-tambâi

B. Ngereng Maos

Èyatorè maos patètè bâcâ'an è bâbâ panèka ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka!

Maos Fabel

Ampon èjhârbâ'âghi è attas jhâ' fabel èngghi panèka carèta sè tokoh- tokoh sè bâḍâ è ḍâlem carèta panèka kèbân. Fabel panèka èyangghit mènangka parsemmon sè bhâḍhi èpaḍâpa' ka sè mèrengngaghi.

Carèta fabel panèka èyangghit asabâb parsemmon sè bhâdhi èpaḍâpa' ka sè mèrengngaghi panèka tako' dhâddhi dhukana sè mèrengngaghi. Fabel panèka kapèreng nyennengngaghi tor abak loco. Dhinèng contona fabel akadhi è bâbâ panèka.

Bâlâtthang Eyokom Patè

(Ratnawi Patmodiwirjo)

Èyangghit polè: Jufriadi

È paddhu morlao'na alas, Rângghârângan sareng buḍu'na ajhâlân arontong nyarè un-ḍâunan sè ghi'ngoḍâ sè tombu è pèngghirrâ lèkè. Nalèka buḍu'na rângghârângan pareppa'na hoso' sè ngakan ḍâunna kangkung, ḍâri lao' bâḍâ Kèddhang bhuru sambi atolè ka buḍi, ropana kèddhâng ta' nèngalè jhâ' ayaḍâ'na bâḍâ buḍu'na rângghârângan kantos èkennèng bhentor. Buḍu'na Rângghârângan ajhâlungkang ngalto' tacabbhur ka ḍâlem lèkè. Amarghâ ta' bisa alangngoy buḍu'na rângghârângan matè èyanyo' aros sè talèbât dherres. Nèngalè buḍu'na matè korbhina Rângghârângan aparkara'aghiyâ kèddhâng ka macan sè palèng towa mènangka ratona alas. Sareng ratona alas kèddhang è soro ngaḍhep. Saellana ngaḍhep, ratona alas lajhu atanya bhâb kadhâddhiyân kantos buḍu'na rângghârângan matè.

"Saporana rato, kaulâ ta' anḍi, nèyat ka'angghuy matè'anna buḍu'na rângghârângan. Ka'ḍinto sè sala bannè kaulâ", jâwâbbhâ kèddhâng."

"Mon bâ'na aromassa bhenḍer, pas sapa sè sala," pètanyana rato alas.

"Sè sala ka'ḍinto ghâghâtèng masang jhâring neng bhungkanna jhâtè, kaulâ buru tako' èkennèng jhâring, lajhu abhentor buḍu'na Rângghârângan," ca'na kèddhâng sambi nyongkem nyèyom sokona rato alas.

"Iyâ dhuli olok ghâghâtèng soro ngaḍhep ka sèngko' satèya kèya," oca'na ratona alas. Kèddhâng pèrak pas dhuli amèt nyarèya ghâghâtèng. Saellana ngaḍhep, rato alas marèksanè ghâghâtèng.

"Ghâghâtèng, arapa ba'na ma'pas aghâbây jhâring è bbhungkana jhâtè sè apangghibât matèna buḍu'na Rângghârângan?" Ghâghâtèng ghimeng ta' nyangkè'

ḍâ' pètanyana rato alas. Rato alas lajhu acarèta kadhâddhiyân bhâb matèna buḍu'na Rângghârângan.

"Manabi kadhi ka'ḍinto kadhâddhiyanna, bânne kaulâ sè sala" sangghemmanna ghâghâtèng," samangkèn rato alas sè ta' ngartè maksoddhâ ghâghâtèng.

"Kaula masang jhâring amarghâ bâḍâ sèsèt atandhâng è attassâ kaulâ, acora' nget-nengnet, dhâddhi sareng kaulâ è jhâringa," rato alas sajhân ghimeng marghâna parkarana sajhân lanjhang.

"Dhuli sarè sèsèt jârèya soro ngadhep ka sèngko' ma'lè dhuli marè pokpara arèya," parèntana rato alas ḍâ' ghâghâtèng. Sèsèt sè pareppa'na atandhâng, takerjhât aromassa ta'anḍi' sala, otao è soro ngadhep ka ratona alas.

"Sèsèt, arapa ba'na ma'malolo atandhâng è attassâ ghâghâtèng. Taowa ba'na jhâ lakona ba'na sè atandhâng jâriya dhâddhi matèna buḍu'na Rângghârângan," oca'na ratona alas lajhu nyarèta'aghi kadhâddhiyân ḍâri kèddhâng sè abhentor buḍu'na Rângghârângan kantos ghâghâtèng sè masang jhâring.

"Ta'langkong saporana rato, kaulâ atandhâng amarghâ ngèḍing monyèna kata' è ḍâlem aèng lakona bhu-tabbhuwân, dhâddhi sè kalèro ka'ḍinto kata," jâwabbhâ sèsèt sambhi nonḍu' ta' bângal ngabâs salèrana ratona alas. Jâwâbhâna sèsèt sajân mapalengngen ka ratona alas.

"Satèya olok kata' jârèya, soro ngadhep ka sèngko," parèntana ratona alas ka sèsèt.

"Mator èngghi rato," sèsèt pèrak amarghâ lopot ḍâri okoman lajhu ngajhuwer ngabbher ngonè'è kata'.

Kata' ngadhep, ngètèk kabbhi bâḍâ. Ḍâlem pèkkèranna anya-tanya bâḍâ apa ma' pas ratona alas nyoro ngadhep. Sa'ampona ngadhep, rato alas acarèta kadhâddhiyanna ḍâri awwâl kantos ahèr.

"Nyo'onna saporâ ka'ḍinto rato! Kaulâ bhu-tabbhuwân amarghâ nèngalè ko'ol ghimeng sareng bengkona".

"Marghâna apa?" pètanya ratona alas molaè ta' sabbhâr.

"Engghi rato, ko'ol ajhâlân ka bârâ' ka tèmor berrâ' ngèbâ bengkona, dhâddhi sareng kaulâ pas ètabbhuwi."

"Mon akanthâ jâriya, mara ko'ol soro dâ' dînnâ' satèya kèya, sèngko'ella lessò ngurusi parkara rèya, ta' dhuli nemmo kapotosan sè teppa," parèntana ratona alas. Kata' alonca' pèrak amarghâ lopot dâri okomanna rato pas dhuli alangngoy ka dâlem lèkè nyarè ko'ol.

"Mara dhuli mangkat, bâ'na èdhikanè rato", oca'na kata' saellana tatemmo bân ko'ol."

"Bâdâ apa ma' bhuruwânnâ rato ngolok sèngko."

"Sèngko' padâ ta' tao, mara dhuli aghinḍhung sopajâ dhuli dâpa," oca'na kata. Ko'ol onghâ aghinḍhung dâ'ka kata', dâlem atèna ko'ol acaca bhâ' bâdâ apa rato ma' nyoro sèngko' ngadhep.

"Bâdâ ponapa rato ma' sampèyan apakonan kaulâ ngadhep?"

"Enjâ'tadâ' apa, sèngko' ghun terro taowa bhâ' bhenḍerrâ bâ'na ka bârâ' ka tèmor malolo song- tarosong kalabân romana."

"Lerres ka'dinto rato," jâwâbbhâ ko'ol sambî nonḍu'.

"Mon bâriyâ bâ'na sè sala," oca'na rato, amarghâ tèngkana bâ'na sè apangghibât matèna buḍu'na Rângghârângan."

"Bââ, mè'kaulâ sè sala, kaulâ ta'aromasa matè'è buḍu'na Rângghârângan," jâwâbbhâ ko'ol.

"Marghâna bâ'na sè song-tarosong kalabân bengkona bi' kata' pas è tabbhuwi, sèsèt lajhu atandhâng. Nèngalè sèsèt atandhâng, ghâghâttèng pas masang jhâring, kèddhâng buru tako' ka jhâring abhentor buḍu'na Rângghârângan sè adhâddhiyaghi matèna buḍu'na tarbèlong," rato acarèta ngèngèngè jhejjherrâ kadhâddhiyânnâ.

"Manabi kadhi ka'dinto kadhâddhiyânnâ rato, bânne kaulâ sè sala, kaulâ ngèbâ bengko ka bârâ' ka tèmor tako' katonon rato," ko'ol ajâwab sambî nonḍu, tako' sè ngabâssâ robâna ratona alas.

“Ma’ pas katonon, sapa sè ngobbhârâ?” pètanyana rato ka ko’ol.

“Bâḍâ nang-konang nyambi apoy, bengko kaulâ tako’ è kennèng obbhâr.”

Rato alas wèng-owèngan sajân ghimeng lajhu aonggu’ abhenderraghi jâwâbbhâ ko’ol, lajhu marènta ka’angghuy nyarè Nang-konang. Kata’ dhuli mangkat alonca’ ka ḍâlem lèkè alanngoy nyarè nang-konang, dhinèng ko’ol amèt ḍâ’ rato alas ka’angghuy molè abâli ka ghâlimpo’na. Ta’ sa’apa abiḍḍhâ nang-konang ḍâteng ngadep ḍâ’ ratona alas.

“Nang-konang, tao ba’na arapa ma’èsoro ngadhep ka sèngko,” oca’na ratona alas. Kaulâ ta’ onèng rato,” jâwâbbhâ nang-konang sambhi nonḍu’ ngètèk, amarghâ saomor-omor ta’ toman èyolok rato, ghun pèra’ satèya dhibi’na èyolok rato.

“Bhâ’ bheḍerrâ bâ’na nyambiyân apoy mon ajhâlân?” pètanyana rato ḍâ’ nang-konang.

“Ka’ḍinto bânnè apoy rato, anangèng dhâmarra kaulâ.” Rato lajhu acarèta bhâb kadhâddhiyan ḍâri awwâl kantos akhèr, ngèngèngè matèna buḍu’na Rângghârângan.

“Anyo’onna sapura saèbu sapura rato, kaulâ nyambi dhâmar ka’angghuy nèra’è lân-jhâlân, tako’ tabhâlusok amarghâ è bun-tabun bannya’ lobâng.”

“Sapa sè aghâbây lobâng jâriyâ,” pètanya rato ka nang-konang.

“Ka’ḍinto lalakona bâlâtthang rato, tabun bannya’ rosak.”

“Oo mon bâriyâ sè sala rèya bâlâtthang, marosaghân tabun,” oca’na rato sambhi nyoro nyarè bâlâtthang. Sakabbhinna kèbân sè akompol paḍâ areng-bhâreng ngonè’è bâlâtthang. Bâlâtthang posang tor ghimeng polana è pangadhep ka ratona alas, samolaè bilân mola ta’ tao ngadhep ka rato alas sè kalonta adhil. Sa’ampona ngadhep ratona alas pas acarèta kalabân jhârna’ tor jhângkep. Bâlâtthang ngèḍingaghi sambhi nyarè alasân sè teppa’ nyopè bisa’a salamet ḍâri okoman.

“Manabi kadhi ka’ḍinto sè sala bânnè kaulâ rato, nangèng ka’ḍinto salana oḍâng,” bâlâtthang nyarè paburuwân sopajâ salamet, rato ghimeng ta’ ngartè ka karebbhâ bâlâtthang.

“Èngghi rato, ngèrèng oladhi oḍâng èntar man-ka’ḍimman malolo nyo’on kotoranna, kaulâ ngètek ka lobâng tako’ ngèḍing bâuna kotoranna oḍâng.” Oḍâng sè pareppa’na amaèn è pèngghirrâ lèkè jhujhuk èyolok sareng rato pas ètanya’aghi.

“Bhâ’ bhenḍerrâ bâ’na ka bârâ’ ka tèmor nyo’on kotoranna pètanya na rato ka oḍâng.”

“Èngghi rato, paḍâ sareng sampèyan tor kèbân sè laèn, sadhâjâna nyambi kotoran,” Rato alas takerjhât sambì mèkkèr apa sè èkoca’aghi oḍâng. Nèngalè rato alas ghimeng, oḍâng nerrossaghi jâwâbâna.

“Ngèrèng rato parèksanè sadhâjâ bân-kèbân sè bâḍâ neng alas ka’ḍinto pola bâḍâ sè ta’ aghânḍhu’ kotoranna, kaulâ terro onènga,” rato sareng sadhâjâ kèbân sè akompol paḍâ asaor mano’, abhenḍerraghi jâwâbbhâ oḍâng.

“Mon bâriyâ sè sala rèya bâlâtthang sè alako alobângè tabun kantos bânnya’ tabun otabâ jhâlân sè rosak,” oca’na rato sambì ngabâs ka bâlattang sè nonḍu’ amarghâ aromasa sala. Dhinèng kèbân sè laèn paḍâ amèt ka ratona alas ka’angghuy molè ka rongkangnga bâng-sèbâng tako’ parkara atambâ lanjhang polè. bâlâtthang èpamaso’ ka ḍâlem karangkèng ka’agghuy narèma okoman patè ḍâri ratona alas.

Totogghâ carèta bâletthang lajhu èceppa’ bâb ratona alas kongsè alos, tanto bhâi bâletthang matè, karan dhibi’na ta’ bisa alabân.

Lalampâ’an 1

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo’na ka’angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Fabel èngghi panèka carèta sè tokoh- tokoh sè bâḍâ è ḍâlem carèta panèka
2. Fabel panèka èyangghit mènangka
3. Carèta .fabel panèka èyangghit asabâb
4. Fabel panèka kapèreng
5. Totogghâ carèta fabel bâletthang è attas èngghi panèka

Lalampa'an 2

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè papaḍânanna ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. kongsè
2. èpamaso'
3. karangkèng
4. ngabâs
5. èceppa'

Lalampa'an 3

Èyatorè jhârbâ'âghi tatengngerra fabel è bâbâ panèka ghântèyan!

Tatengngerra fabel akadhi è bâbâ panèka.

1. Sè dhâddhi tokoh è ḍâlem carèta kèbân.
2. Kèbân sè dhâddhi tokoh è ḍâlem carèta panèka aghuli enneng akadhi manossa.
3. Kèbân sè dhâddhi tokoh è ḍâlem carèta panèka kèngèng apèkkèr akadhi manossa.
4. Kèbân sè dhâddhi tokoh è ḍâlem carèta panèka ghâḍhuwân nasib akadhi manossa.

C. Ngereng Abu-Ḍhabu

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka!

Bâgiyân-bâgiyân sè bâḍâ è ḍâlem Fabel

Fabel panèka bâgiyân ḍâri ghâncaran fiksi otabâ ngen-angen bisaos. Fiksi panèka ta' ongghuwân. Bâḍâna fiiksi panèka tanto bâḍâ sabâbbhâ. Fabel panèka ta' ongghuwân kadhâddhiyâna. Fabel panèka bâḍâ na mènangka jhâlârân ka'angghuy madhâpa' bâburughân ka para anom nyoprè èkaghâii tor ètarèma kalabân saè. Lumbrâna orèng panèka senneng tor ghumbhirâ ka carèta sè loco. Sanaosa kèbân sè saongghuna nako'è, namong è ḍâlem fabel kèbân panèka pas kaoladhân loco tor nyennengngaghi.

Fabel panèka akadhi angghidhân sastra laènna aghânḍhu' bâgiyân-bâgiyân. Mènorot Rènè Wèllèk sareng Austin Warren, angghidhân sastra ghâḍhuwân ḍuwâ' bhâghiyân èngghi panèka bhâghiyân lowar sastra sareng bhâgiyân ḍhâlem sastra.

Bâgiyân sè bâḍâ è ḍâlem fabel èngghi panèka bâgiyân sè bâḍâ è ḍâlem fabel ghâpanèka. Bâgiyân panèka akadhiyâ bhul-ombhul, tèma otabâ pokeddhâ carkèta, jhejjher carèta, kennengnganna kadhâddhiyân tor bâktona kadhâddhiyân è ḍâlem carkèta , tokoh, bâbâtegghâ tokoh, kennengnganna pangangghit è ḍâlem carèta , pessen otabâ bâburughân , sarta èndhâna bhâsa sè èghuna"aghi.

Bâgiyân sè bâḍâ è lowar carèta èngghi panèka bagiyân sè bâḍâ è dilowaranna fabel akadhiyâ : adhât, tata parnata, tatakkrama otabâ partèngka sè biyasa èlampa'aghi maghârsarèna. Contona, tatakramana orèng matamoy, partèngkanna ngobhâtè orèng songkan, partèngkanna orèng akabina, partèngkanna orèng lahèra, sareng salaènna.

Lalampa'an 1

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Fabel panèka bâgiyân ḍâri ghâncaran
2. Fabel panèka ta' ongghuwân
3. Fabel panèka bâḍâ na mènangka jhâlârân ka'angghuy
4. Lumbrâna orèng panèka senneng tor ghumbhirâ ka carèta sè
5. Fabel panèka akadhi angghidhân sastra laènna aghânḍhu'

Lalampa'an 2

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè papaḍânanna ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. pangangghit
2. partèngka
3. èlampa'aghi
4. ngobhâtè
5. tatakramana

Lalampa'an 3

Fabel panèka èstona aghâḍhu' bâburughân sè saè akadhi è bâbâ panèka. Èyatorè jhârbâ'âghi bâburughân sè saè è ḍâlem fabel è bâbâ panèka ghântèyan!

1. Ta' kèngèng ngècè pasèra'a bisaos,
2. Ponapa'a bisaos panèka bâḍâ ghunana.
3. Lalampa'an panèka kodhu èkaghâli.
4. Kakobâsa'an panèka taḍâ' sè langgheng.

D. Ngereng Nyerrat

Neng è alalampa'an ka'ḍinto sampèyan èso'on ka'angghuy kèngèng nyerrat fabel. Latèyan nyerrat panèka nyopprè sampèyan lancar nyerrat fabel.

Nyerrat Fabel

Baḍâ tello' lalampa'an sè kodhu èlalampa'aghi ḍâlem nyerrat fabel èngghii panèka lalampa'an sabellunna nyerrat fabel, lalampa'an è bâktona nyerrat fabel, sareng lalampa'a lastarèna nyerrat fabel. Lalampa'an sabellunna nyerrat fabel èngghi panèka nantowaghi pokeddhâ fabel pas nyerrat bhul-ombhulla fabel. Bhul-ombhulla fabel èngghi panèka nyamana angghidhân fabel.

Lastarèna nyerrat bhul-ombhulla fabel pas èterrossaghi nyerrat ko'-poko'na fabel ngabidhi ḍâri mamolanna carèta kantos pongkasanna carèta. Sa'amponna nyerrat ko'-poko'na fabel, pas èterrossaghi sareng ajhârbâ'âghi ko'-poko'na fabel. Sè èjhârbâ'âghi ngabidhi ḍâri mamolanna carèta kantos ponogkasanna carèta.

Lalampa'an è bâktona nyerrat fabel èngghi panèka èkabidhi sareng nyerrat cateḍḍhân sè mamolan otabâ ḍraf awwâl. Lastarèna nyerrat ḍraf awwâl, pas èterrossaghi sareng pa'-mateppa' otabâ arèvisi. Arèvisi panèka nambâi pamangghi sè korang otabâ sè ghi' bellun èjhârbâ'âghi. Otabâ mowang pamangghi sè korang. Lastarè arèvisi pas èterrossaghi sareng ngèḍit. Lalampa'an ngèḍit panèka mateppa' èjhâ'ân sè kaèro tabâ malerres serradhân laènna sè kaèro.

Lastarèna lalampa'an sabellunna nyerrat fabel pas nyerrat fabel, èterrossaghi ka lalampa'an ngèrèm angghidhân ka serrat kabhâr, otabâ majalla. Kèngèng jhughân èkèrèm ka bulletin.

Lalampa'an 1

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Baḍâ tello' lalampa'an sè kodhu èlalampa'aghi ḍâlem nyerrat fabel èngghii panèka
2. Lalampa'an sabellunna nyerrat fabel èngghi panèka
3. Bhul-ombhulla fabel èngghi panèka
4. Lastarèna nyerrat bhul-ombhulla fabel pas èterrossaghi nyerrat ko'-poko'na fabell ngabidhi ḍâri
5. Sa'amponna nyerrat ko'-poko'na fabel, pas èterrossaghi sareng ajhârbâ'âghi

Lalampa'an 2

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè papaḍânanna ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. nyerrat	4. ko'-poko'na
2. Lastarèna	5. ajhârbâ'âghi
3. ngabidhi dâri	

Lalampa'an 3

Èyatore jhârbâ'âghi carana nyarè bâburughân sè saè è dâlem fabel è bâbâ panèka ghântèyan!

1. Maos li-bâli carètana fabel kantos èkaghâli.
2. Pèsa lalampa'an sè saè dâlem fabel.
3. Pèsa jhughân lalampa'an sè ta' saè dâlem fabel.
4. Saè sareng bhuntenna lalampa'an dâlem carètana fabel kodhu akorraghi sareng pangaonèngan aghâma.

Eyatore cathet ca'-oca' se parlo otaba se malarat sareng artena menorot sampeyan! Nyoppre artena lerres, eyatore sambhi mokka' Kamus Bhasa Madhura.

Ca'-oca' sè Malarat

1. Fabel	artena	carèta sèaghânḍhu' tokoh kèbân
2. Akorraghi	artena	cocokkaghi
3. Ko'-poko'na	artena	sè palèng parlo
4. Nambâi	artena	aghenna'i
5. Pamangghi	artena	pèkkèran

Refleksi

Èyatorè èssè'è tabel è bâbâ panèka kalabân ngakorraghi pa-ponapa sè ampon sampèyan kobâsanè. Èssè'è kalabân aparèng tanḍhâ pacal (✓).

Sè Ampon Èyajhâri	Ampon Ngobâsnè	Ghi' Parlo Ajhâr
1. Cem-macemma carèta ra'yat		
2. Bâgiyan-bâgiyâna dhungngèng		
3. Cem-macemma lègèṇḍâ		
4. Cem-macemma tokoh		
5.		
6. Cem-macemma bâbâtegghâ tokoh		
7. Ghunana fabel		
8. Nyarè bâburugan beccè'		

ASESMEN Sumatif 6

A. Èyatorè èssè'è pètanya è bâbâ panèka kalabân aparèngi tanḍhâ lang-kalèng (X)
è jâwâbhân sè palèng lerres!

1. Dhuṅngèng mènangka carèta majjhâ sè sanyatana taḍâ"
 - a. kadhâddhiyâṇna
 - b. pèkkèranna
 - c. kabhârâ
 - d. tokohèpon
2. Tojjhuwâṇna dhuṅngèng ka"angghuy aparèng
 - a. lalampa"an
 - b. carèta kona
 - c. bâburughân beccè"
 - d. carèta samangkèn
3. Biyasana dhuṅngèng aghânḍhu" pessen kajhâbâna
 - a. tengka bhâghus masthè mennang ḍâ "tèngka jhubâ"
 - b. kadhâddhiyâṇna bâḍâ è jhâman lambâ "sè ta" èpangghi bâktona.
 - c. carètana aghuna "aghi tokoh orèng otabâ kèbân
 - d. pessenna rato kona bân rato samangkèn
4. Sè ta "tamaso" cem-macemma dhuṅngèng èngghi panèka
 - a. dhuṅngèngnga èbin sè apola tèngka akadhiyâ manossa (fabel)
 - b. dhuṅngèngnga Sè Kobhâsa sareng malaèkat
 - c. dhuṅngèng biyasa
 - d. dhuṅngèng loco
5. Sè ta "tamaso" bâgiyân-bâgiyân sèbâḍâ è ḍâlem dhuṅngèng èngghi panèka
 - a. bhul-ombhul
 - b. carètana èndhâ (alur)
 - c. tèma
 - d. Sè Kobhâsa
6. Sè ta "tamaso" bâgiyân sè bâḍâ è dilowaranna dhuṅngèng èngghi panèka
 - a. carètana èndhâ
 - b. tata parnata
 - c. adhât
 - d. tatakkrama

7. Sè ta "tamaso" tatengngerra legenda èngghi panèka
 - a. Kadhâddhiyân sè èyangghep lerres
 - b. kadhâddhiyânna èkaparcejâ lerres bâḍâna
 - c. tokohèpon Sè Kobâsa
 - d. tokohèpon manossa
8. Sè ta "tamaso" macemma legenda èngghi panèka
 - a. legenda akaè "sareng lalampa" anna aghâma
 - b. legenda Alam Gâib
 - c. legenda rato kona
 - d. legenda lokal
9. Sè ta "tamaso" contona legenda alam gâib èngghi panèka
 - a. bâḍâna li "-bâli" bhukkak
 - c. dhin-dhâdhin
 - b. gondoruwo
 - d. rato kona
10. Dhungngèngnga èbin sè apola tènka akadhiyâ manossa èsambhât
 - a. legenda
 - c. fabel
 - b. tata parnata
 - d. namoy

B. Èyatorè èssè'è pètanya è bâbâ panèka kalabân lerres!

1. Baḍâ tello' lalampa'an sè kodhu èlalampa'aghi ḍâlem nyerrat fabel èngghii panèka
2. Lalampa'an sabellunna nyerrat fabel èngghi panèka
3. Bhul-ombhulla fabel èngghi panèka
4. Lastarèna nyerrat bhul-ombhulla fabel pas èterrossaghi nyerrat ko'-poko'na fabell ngabidhi ḍâri
5. Sa'amponna nyerrat ko'-poko'na fabel, pas èterrossaghi sareng ajhârbâ'âghi
6. Fabel èngghi panèka carèta sè tokoh- tokoh sè bâḍâ è ḍâlem carèta panèka
7. Fabel panèka èyangghit mènangka

ASESMEN Semester 2

Ghâncaran ka'angghuy soal nomer 1 kantos nomer 5.

Paddhâ, èngghi panèka bânnya'na bhâris otabâ bhiri dâlem tembhâng. Bhâris otabâ bhiri, sè aghânḍhu' sèttong okara otabâ satengnga okara sè ètanḍhâi koma èsebbhut ghâttra. Ghuru bilângan èngghi panèka bânnya'na keccap bhân-sabbhân paddhâ. Ghuru laghu otabâ ghuru sowara mènangka ghâgghârâ sowara è bhân-sabbhân paddhâ sè ḍi-buḍi. Talèktèghi sosonan tembhâng è bâbâ panèka.

Tembhâng sapaddhâ kadhâddhiyân ḍâri pan-saponapan ghâttra. Bâḍâ sè empa" ghâttra, bâḍâ sè kantos sapolo ghâttra. Sè ènyamaè ghâttra èngghi panèka okara otabâ sabâgiyân okara, èbâtes sareng lèngsa (koma).

Mèlana bâḍâ jhughân sè ènyamaè paddhâ lèngsa. Bânnya'na keccap panèka kodhu pagghun, ta" kèngèng langkong otabâ korang. Tong-sèttongnga tembhâng èn-laèn. Dhinèng sè ènyamaè ghuru laghu panèka, nyabâna sowara èpongkasanna ghâttra. Bârnana sowara namong tatello", èngghi panèka: a – è – o otabâ â – i – u.

Èyatorè parèngè tanḍhâ lang-kalèng pèlèyan jâwâbhân sè èyangghep lerres maghut ḍâ' ghâncaran è attas!

1. Paddhâ èngghi panèka bânnya'na bhâris otabâ bhiri dâlem
 - a. tembhâng
 - b. ghuru
 - c. anḍhegghân
 - d. sowara
2. Bhâris otabâ bhiri, sè aghânḍhu' sèttong okara otabâ satengnga okara sè ètanḍhâi koma èsebbhut
 - a. paddhâ
 - b. macapat
 - c. ghâttra
 - d. bhiri

3. Ghuru bilângan èngghi panèka bânnya'na keccap bhân-sabbhân
 - a. ghâtta
 - b. lèngsa
 - c. pongkasan
 - d. paddhâ
4. Ghuru laghu otabâ ghuru sowara mènangka ghâgghârâ sowara è bhân-sabbhân paddhâ sè
 - a. aḍâ'
 - b. tengnga
 - c. di-budi
 - d. bhiri
5. Bânnya'na keccap panèka kodhu pagghun, ta" kèngèng langkong otabâ
 - a. korang
 - b. lebbi
 - c. jhângkep
 - d. tambâ

Bâca'an ka'angghuy soal nomer 6 kantos nomer 10.

Manossa oḍi' marlowaghi bhâsa ka'angghuy kèngèng ngatorraghi kareb ḍâ' orèng laèn. Bhâsa ghâpanèka aropa monyè sè kalowar ḍâri lèsanna manossa sareng pangaonèngan bhâb bhâsa panèka. Monyè sè èpakalowar ḍâri lèsan panèka èghuna' aghi kalabân èsangajâ. Ghâmbhârâ monyè sè kalowar ḍâri lèsan panèka èsambhât èjhâ'ân.

Ghâmbhâr sè saè èngghi panèka sè akor sareng bhârângnga. Sapanèka jhughân èjhâ'ân. Manabi monyèna bhidhâ tanto ghâmbhârâ bhidhâ jhughân.

Kabit konana è Madhurâ tanto marlowaghi horop sè kèngèng makkèlè ponapa sè bhâḍi èyatorraghiya. Sala sèttong horop sè èghuna" aghi è Madhurâ èngghi panèka horop jhâbâ otabâ sè èsambhât jhâbân, bâḍâ jhughhâ sè nyambhât carakan.

Èyatorè parèngè tanḍhâ lang-kalèng A manabi jâwâbhân 1,2, 3 sè lerres, parèngè tanḍhâ lang-kalèng B manabi jâwâbhân 1 sè lerres, parèngè tanḍhâ lang-kalèng C manabi jâwâbhân 2 sè lerres, parèngè tanḍhâ lang-kalèng D manabi jâwâbhân kalèro sadhâjâ!

6. Manossa oḍi' marlowaghi bhâsa ka'angghuy kèngèng ngatorraghi kareb ḍâ'
 - 1) Toko
 - 2) Orèng laèn
 - 3) Emmas
 - 4) Kolek

Jâwâbhân sè lerres èngghi panèka

a. A	c. C
b. B	d. D

7. Bhâsa ghâpanèka aropa monyè sè kalowar ɖâri lèsanna

1) Manossa	3) Tamennan
2) Kèbân	4) sapè

Jâwâbhân sè lerres èngghi panèka

a. A	c. C
b. B	d. D

8. Monyè sè èpakalowar ɖâri lèsan panèka èghuna'aghi kalabân

1) Èsangajâ	3) Èsajjhâ
2) Ètengnget	4) Kasokan

Jâwâbhân sè lerres èngghi panèka

a. A	c. C
b. B	d. D

9. Ghâmbhârrâ monyè sè kalowar ɖâri lèsan panèka èsambhât

1) Sowara	3) ɖhâbu
2) Èjhâ'ân	4) Keccap

Jâwâbhân sè lerres èngghi panèka

a. A	c. C
b. B	d. D

10. Ghâmbhâr sè saè èngghi panèka sè akor sareng

1) Bhârângnga	3) Arghâna
2) Rassana	4) Kennengnganna

Jâwâbhân sè lerres èngghi panèka

a. A	c. C
b. B	d. D

Bâca'an ka'angghuy soal nomer 11 kantos nomer 15.

Dhungngèng èngghi panèka sèttong carèta sè sangajâ èbhâdhi kalabân maksod sareng tojjhuwân maḍâpa" sèttong pessen saè sè aropa bâburughân beccè"otabâ bâb kadhiponapa kodhuna oḍi" èdhunnya otabâ oḍi" sareng orèng laèn kong-langkong sareng bhâlâ tangghâna.

Dhungngèng panèka mènangka carèta sè èbây-kaghâbây ollèna sèttong pèkkèran sè èpaḍâpa" ḍâ' ka orèng laèn kalabân cara èdhungngèngngaghi otabâ èkanḍhâ"âghi otabâ ècarèta"âghi kantos toron binoron kong-langkong ḍâ" ka para ngoḍâdhân. Manabi dhungngèng ghâpanèka èssèna èndhâ akor sareng kabâḍâ'ânnèpon, sè mèrengngaghi bhâkal talanyo" ḍâ" èssèna dhungngèng ghâpanèka.

Manabi sapanèka dhungngèng mènangka carèta majjhâ sè sanyatana taḍâ" kadhâddhiyâna, carètana aropa kanḍhâ sè è bây-kaghâbây. Tojjhuwâna ka"angghuy aparèng bâburughân beccè" sarta dhâddhi panglèpor. Dhungngèng maso" ḍâ"ghâlampo"na carèta tradisional sè èyakorraghi sareng kabâḍâ"ân sè bâḍâ.

Akorraghi soal è bâbâ panèka kalabân jâwabhân sè bâḍâ è kananna kalabân aghuna'âghi tanḍhâ pana!

11. Dhungngèng èngghi panèka sèttong carèta sè sangajâ

....

12. Dhungngèng maksod sareng tojjhuwân maḍâpa" sèttong

13. Bhâb sè èpaḍâpa' lèbât dhungngèng èngghi panèka kadhiponapa kodhuna oḍi" èdhunnya otabâ oḍi' sareng orèng laèn kong-langkong sareng bhâlâ

14. Dhungngèng panèka mènangka carèta sè

15. Dhungngèng maso" ḍâ"ghâlampo"na carèta tradisional sè èyakorraghi sareng kabâḍâ"ân sè

- a. tatangghâna
- b. sè bâḍâ
- c. èbây-kaghâbây
- d. pessen
- e. èbhâdhi

Bâca'an ka'angghuy soal nomer 16 kantos nomer 20.

Lègènda èngghi panèka carèta sè bâḍâ è masyarakat sarta èssèna èyangghep lerres saè kadhâddhiyâna otabâ bâḍâna. Namong carèta/ lègènda ghâpanèka ta' jhâu bhidhâ sareng dhungngèng sè èpaḍâpa' kalabân cara ètotorraghi otabâ èkanḍhâ'âghi. Mèla bânnya' sè nyalèndha ḍâri carèta sè salerressa. Sabâgiyân orèng bâḍâ sè apamangghi jhâ" lègènda panèka carèta sè èkaparcejâ lerres bâḍâna sareng orèng-orèng sè bâḍâ neng è sèttong kennengngan, namong ta" èyangghep soccè akadhiyâ sè bâḍâ è aghâma. Bâḍâ jhughân sè ama'naè lègènda mènangka carèta ra"yat è bâkto jhâman lambâ" kona sè akaè" sareng asal usul bâḍâna nyamana sèttong kennengngan.

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka maghut ḍâ' ghâncaran è attas!

16. Lègènda èngghi panèka carèta sè bâḍâ è masyarakat sarta èssèna
17. Lègènda ghâpanèka ta' jhâu bhidhâ sareng dhungngèng sè èpaḍâpa' kalabân cara
18. Lègènda ghâpanèka bânnya' sè nyalèndha ḍâri
19. Sabâgiyân orèng bâḍâ sè apamangghi jhâ" lègènda panèka carèta sè èkaparcejâ lerres bâḍâna sareng
20. Bâḍâ jhughân sè ama'naè lègènda mènangka carèta ra"yat è bâkto jhâman lambâ" kona sè akaè" sareng

Bâca'an ka'angghuy soal nomer 21 kantos nomer 25.

Fabel panèka akadhi angghidhân sastra laènna aghânḍhu' bâgiyân-bâgiyân. Mènorot Rènè Wèllèk sareng Austin Warren, angghidhân sastra ghâḍhuwân ḍuwâ' bhâghiyân èngghi panèka bhâghiyân lowar sastra sareng bhâgiyân ḍhâlem sastra.

Bâgiyân sè bâḍâ è ḍâlem fabel èngghi panèka bâgiyân sè bâḍâ è ḍâlem fabel ghâpanèka. Bâgiyân panèka akadhiyâ bhul-ombhul, tèma otabâ pokeddhâ carkèta, jhejjher carèta, kennengnganna kadhâddhiyân tor bâktona kadhâddhiyân è ḍâlem carèta , tokoh, bâbâtegghâ tokoh, kennengnganna pangangghit è ḍâlem carèta , pessen otabâ bâburughân , sarta èndhâna bhâsa sè èghuna"âghi.

Bâgiyân sè bâḍâ è lowar carèta èngghi panèka bagiyân sè bâḍâ è dilowaranna fabel akadhiyâ : adhât, tata parnata, tatakkrama otabâ partèngka sè biyasa èlampa'aghi maghârsarèna. Contona, tatakramana orèng matamoy, partèngkanna ngobhâtè orèng songkan, partèngkanna orèng akabina, partèngkanna orèng lahèra, sareng salaèna.

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka maghut ḍâ' ghâncaran è attas!

21. Aponapa ma' fabel panèka kangghep akadhi angghidhân sastra laènna ?
22. Aponapa ma' bhul-ombhul, tèma otabâ pokeddhâ carkèta, jhejjher carèta ma' èyangghep bâgiyân ḍâlem fabel?
23. Ponapa'an bâgiyân ḍâlem fabel panèka?
24. Ponapa pangghibhâddhâ manabi bâgiyân ḍâlem fabel panèka taḍâ' ?
25. Ponapa'an bâgiyân lowar fabel panèka?

Daftar Pustaka

- Dinas Pendidikan Provinsi Jawa Timur. 2022. *Capaian Pembelajaran Bahasa Daerah pada Kurikulum Merdeka Tingkat SD, SMP, SMA, SMK dan SLB*.
- Departemen Pendidikan Nasional Pusat Bahasa. 2008. *Ejaan Bahasa Madura yang Disempurnakan*. Sidoarjo: Balai Bahasa Provinsi Jawa Timur.
- Effendy, Moh. Hafid. 2015. *Pramasastra Bahasa Madura: Tata Bahasa Madura*. STAIN Pamekasan Press.
- Kementrian Pendidikan Nasional. 2011. *Hasil Keputusan Konsinyasi Revisi EYD Bahasa Madura Tahun 2004*. Surabaya: Balai Bahasa Surabaya.
- Muakmam. 2015. *Ejhâ'ân Bhâsa Madhurâ 2004 dan Carakan Madhurâ*. Surabaya: Karunia.
- Prawirokoesoemo, R. 1952. *Ajalan Dibi'*. Jilid 1–2. Jakarta: W. Verslups.
- Sastrodiwirjo, Oemar. 2008. *Tembhâng Macapat Madhurâ*. Surabaya: KaruniaTajib, M. 1986. *Malathè Sato'or*. Surabaya: Karunia.
- Tim Nabara. 1990-1994. *Bulletin Konkonan Nomor 1–40*. Sumenep: Tim.
- Tim Pembina Bahasa Madura. 1992. *Pamertè Bhâsa Madhurâ; Lèbur Maca*. Kandeptdikbud: Sumenep.
- Yayasan Pakem Maddhu. 2021. *Bulletin Kapèng 55*. Pamekasan.
- _____. 2022. *Bulletin Kapèng 56*. Pamekasan.